

Nr 96.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1946 kl. 5 em.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar
angående anslag för budgetåret 1946/47 till vissa
byggnadsarbeten m. m.*

(1:a avd.)

FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND.

Arméns delfond.

1:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 3, punkt 1, s. 6—19 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1946) föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 21 000 000 kronor, dels ock medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll (s. 8—19) angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 121 (punkt 1, s. 2—39 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 mars 1946) föreslagit riksdagen att, med ändring av i årets statsverksproposition framlagt förslag, dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 32 000 000 kronor, dels ock medgiva, att i statsverkspropositionen och i propositionen nr 121 angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Under förestående punkt i statsverkspropositionen (s. 1—8) inhämtas i huvudsak följande.

De under försvarsdepartementets handläggning hörande kapitalinvesteringarna kunna i huvudsak hänföras till tre grupper, nämligen investeringar inom ramen för 1942 års försvarsbeslut, investeringar i anledning av Stockholms garnisons utflyttning till Järvafältet m. m. samt övriga investeringar.

Investeringar hänförliga till de två sistnämnda grupperna, d. v. s. investeringar i anledning av Stockholms garnisons utflyttning till Järvafältet m. m. samt övriga investeringar, ingå icke i den i samband med 1942 års försvarsbeslut för försvaret angivna kostnadsramen för femårsperioden 1942/47. För dessa ändamål anvisas i den mån de finnas bära tillgodoses individualiserade investeringsanslag i vanlig ordning. Beträffande de investeringar åter, som falla inom ramen för 1942 års försvarsbeslut, har det befunnits lämpligt att över ett flertal år jämnare fördela kostnaderna än vad fallet skulle ha blivit, om anslag i vanlig ordning anvisats. Enligt beslut av 1943 års riksdag skall därför för vart och ett av budgetåren 1943/47 för envar av försvarsgrenarna anvisas ett investeringsanslag, till beloppet motsvarande ungefär fjärdedelen av det belopp, som för nämnda budgetår återstår att anvisa av de medel, som i försvarsbeslutet beräknats för försvarsgrenens byggnadsarbeten. Dessa anslag — kvotanslag — få med i det följande angivna undantag tagas i anspråk endast för byggnadsföretag, vilka underställts riksdagens prövning. Anslagen beräknas i allmänhet på grundval av prisnivån den 1 juli 1941 och få överskridas, förutom med belopp till mötande av prisstegringar, inom ramen för de belopp, som inom den fastställda kostnadsramen återstå att anvisa.

Enligt föredragande statsrådet bära jämväl för budgetåret 1946/47 anslag anvisas i enahanda ordning. I enlighet härmed bör för envar av försvarsgrenarna anvisas ett investeringsanslag för bestridande av de i samband med försvarsbeslutet stående anläggningskostnaderna. För innevarande budgetår äger Kungl. Maj:t att i undantagsfall, då så prövas oundgängligen erforderligt, taga anslagen i anspråk — förutom för ändamål, som av riksdagen i vanlig ordning prövats — dels för byggnadsföretag, beträffande vilka tvekan kan föreligga huruvida kostnaderna bära bestridas över förskottsstat men vilka det oaktat ur beredskaps- eller andra synpunkter äro av så angelägen art, att de anses bära komma till utförande utan att riksdagens prövning avvaktas, dels ock för påbörjande av erforderliga byggnadsarbeten i sådana fall, då byggnadsbehovet visserligen blivit för riksdagen anmält men ställning därtill icke kunnat tagas i samband med riksdagsbehandlingen på den grund att slutlig utredning i frågan ännu icke föreläggat. De sålunda erhållna bemyndigandena ha av Kungl. Maj:t utnyttjats allenast i enstaka undantagsfall. Med hänsyn till numera föreliggande förhållanden ha de syntts statsrådet icke bliva erforderliga under budgetåret 1946/47.

Statsrådet har föreslagit, att för nästa budgetår liksom för innevarande budgetår upptagas särskilda investeringsanslag för täckning av på grund av inträffade prisstegringar uppkomna merkostnader för byggnadsföretag, som bekostats med anlåtande av anslag till kapitalinvesteringar inom försvarsbeslutets kostnadsram.

Liksom hittills bör enligt statsrådet på Kungl. Maj:t ankomma att efter förslag från vederbörande myndigheter fastställa definitiva program för de

olika byggnadsföretag, vilka jämlikt riksdagens beslut skola komma till utförande, varvid jämväl, på sätt gällt för de fyra närmast föregående budgetåren, jämkningar mellan de olika byggnadsföretagen skola kunna äga rum på det sätt, att besparingar i fråga om ett byggnadsföretag skola kunna tagas i anspråk för ofrånkomliga merutgifter å ett annat. Självfallet bör det, framhåller statsrådet, ankomma på Kungl. Maj:t att — med beaktande av de förhållanden i fråga om tillgång på arbetskraft och material, som föreligga vid den tidpunkt, då arbetena kunna igångsättas — bedöma huruvida arbetena böra i avsedd omfattning komma till utförande.

För innevarande och närmast föregående budgetår har gällt, att med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och tillgången på byggnadsmaterial m. m. medel som regel icke kunnat beräknas för påbörjande av nya gymnastikbyggnader och badanläggningar eller för uppförande av musikbyggnader och ej heller för utförande av nya idrottsplatser.

Statsrådet har ansett sig för närvarande böra räkna med att angivna begränsningar i byggnadsprogrammen skola gälla även under nästa budgetår.

I de av förvaltningsmyndigheterna framlagda anslagsberäkningarna för nästa budgetår ingå kostnader jämväl för ett mindre antal byggnadsföretag, som ännu icke äro i det utredda skick, att de kunna föreläggas riksdagen. Vissa av dessa byggnadsföretag ha syntts statsrådet vara av den angelägna art, att förslag därom, i den mån pågående utredningar hinna bliva avslutade, böra föreläggas innevarande års riksdag. Statsrådet räknar därför med att i en proposition senare under riksdagen få upptaga till behandling vissa byggnadsföretag, som icke för närvarande äro tillräckligt utredda.

Budgetåret 1946/47 är det sista budgetåret i femårsperioden 1942/47, och möjlighet föreligger därför att i samband med anslagsberäkningarna för nämnda budgetår verkställa en uppskattning av belastningen å försvarsbeslutets kostnadsram för de byggnadsarbeten m. m., för vilka kostnaderna skola bestridas med anlitande av anslag inom nämnda kostnadsram. Uppskattningen måste emellertid enligt statsrådet bliva preliminär av i huvudsak två skäl, dels att ett flertal byggnadsföretag ännu ej blivit slutförda, varför de slutliga kostnaderna icke kunna överblickas, dels att beräkningarna rörande uppkomna merkostnader på grund av prisstegring efter den 1 juli 1941 — vilka merkostnader icke skola inräknas i kostnadsramen — äro tämligen osäkra och vid ytterligare undersökningar kunna bliva föremål för jämkningar. Med hänsyn till att, såsom nyss anförts, vissa förslag, beträffande vilka fullständig utredning ännu icke föreligger, torde komma att föreläggas riksdagen i en senare proposition kunna, framhåller statsrådet, kostnaderna även i övrigt bliva högre än som nu kan förutses.

Beräkningarna rörande belastningen å kostnadsramen ha av statsrådet sammanfattats i följande tabell (beloppen, i tusen kronor, äro beräknade enligt prisläget den 1 juli 1941).

	I försvars- beslutet beräknade belopp	Av riksdagen beslutade eller för riksdagen framlagda förslag	Ännu ej prö- vade förslag, som beräknas kunna före- läggas 1946 års riksdag	Återstod
Armén	140 000	128 436	10 317	1 247
Marinen	48 000	47 625	498	— 123
Flygvapnet	¹ 166 270	160 191	2 620	3 459
Summa	354 270	336 252	13 435	4 583

Av sammanställningen framgår, att vid bifall till vad statsrådet i det följande föreslår en återstod på sammanlagt 18 miljoner kronor beräknas kvarstå odisponerad. Beträffande dispositionen av detta belopp föreligga emellertid, såsom av tabellen framgår, förslag från myndigheterna, slutande på en sammanlagd kostnad av omkring 13,4 miljoner kronor. Återstående belopp utgör omkring 4,6 miljoner kronor. Det skulle självfallet kunna övervägas, framhåller statsrådet, huruvida icke den för försvarets byggnadsarbeten för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen med hänsyn härtill borde minskas med angivna belopp. Emellertid äro som nyss nämnts kostnadsberäkningarna beträffande ett flertal byggnadsföretag fortfarande preliminära, varför oförutsedda kostnadsökningar kunna uppkomma. Då vidare ett flertal i och för sig angelägna byggnadsföretag av olika skäl — bland annat bristen på arbetskraft och materiel — befunnits böra tills vidare uppskjutas, har statsrådet ansett en minskning av ifrågavarande kostnadsram icke böra äga rum. För nästa budgetår böra därför enligt statsrådet anvisas investeringsanslag av den storlek, att de för de olika försvarsgrenarna för hela femårsperioden beräknade beloppen därigenom bliva täckta. I den mån anslagsbeloppen icke erfordras för fullföljande av de byggnadsföretag m. m., varom riksdagen redan fattat beslut eller som av 1946 års riksdag godkännas, ha de synts statsrådet efter riksdagens beprövande böra få utnyttjas för byggnadsändamål även efter femårsperioden 1942/47. Statsrådet har förutsatt, att 1945 års försvarskommitté i sitt utredningsarbete kommer att beakta den medelstillgång, som sålunda kan tänkas föreligga.

Med hänsyn till den successiva minskningen av värnpliktskontingenternas storlek samt beräknad minskning även av den fast anställda manskapskadern har Kungl. Maj:t beslutat om begränsningar beträffande vissa av de byggnadsprogram för olika militära förläggningar, som tidigare framlagts för riksdagen. Då det icke för närvarande kan med säkerhet bedömas, huruvida eventuellt vissa av de kasernbyggnader, som sålunda inhiberats, inom en nära framtid kunna bliva erforderliga, ha emellertid som regel i förenämnda tabell medräknats de av riksdagen tidigare för ifrågavarande byggnadsföretag beräknade beloppen. Även andra jämkningar i byggnadsprogrammen ha, såsom redan vid programmens framläggande för riksdagen förutsågs, i vissa

¹ Efter vissa av senare riksdagsbeslut föranledda jämkningar.

fall visat sig erforderliga. Härtill har statsrådet förklarat sig ämna återkomma i den av honom i det föregående bebadade propositionen senare under riksdagen.

Såsom av det föregående framgår ha de för byggnadsarbeten m. m. inom försvarsbeslutets kostnadsram avsedda investeringsanslagen för budgetåren 1943/47 ansetts böra anvisas i form av s. k. kvotanslag, vilkas summa avsetts skola motsvara vad som vid ingången av budgetåret 1943/44 beräknades återstå att anvisa av de medel, som i försvarsbeslutet beräknats för respektive försvarsgrenars byggnadsarbeten m. m. De för avskrivning av kapitalinvesteringarna avsedda anslagen för budgetåren 1943/47 ha uppskattats på motsvarande sätt. Anslagen inom försvarsbeslutets kostnadsram för tiden före budgetåret 1943/44 — anvisade å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 samt å riksstat och tilläggsstat för budgetåret 1942/43 — utgjorde däremot i vanlig ordning individualiserade anslag för kapitalinvesteringar ävensom däremot svarande avskrivningsanslag.

Vid anmälan av 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2) framlade statsrådet en preliminär beräkning rörande kvotanslagens storlek. Vid nämnda tidpunkt voro emellertid, framhåller statsrådet, icke samtliga faktorer av betydelse för anslagsberäkningarna kända. Sålunda kunde icke då överblickas, i vad mån 1943 års riksdag skulle komma att anvisa anslag för här avsedda ändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43. Genom att så i viss utsträckning skedde, kommo kvotanslagen att bli för högt beräknade. Vidare voro, framhåller statsrådet vidare, beräkningarna rörande kostnaderna för markförvärv osäkra. Även beräkningarna rörande avskrivningsanslagens storlek blevo därför i motsvarande mån osäkra. Med hänsyn härtill har statsrådet ansett en förnyad beräkning av kvotanslagens storlek för budgetåret 1946/47 erforderlig. Beträffande kostnaderna för de markförvärv, som enligt tillämpade grunder skola bestridas inom försvarsbeslutets kostnadsram, utgår statsrådet härvid från av vederbörande myndigheter därom lämnade uppgifter.

Investeringsanslagen för budgetåret 1946/47 böra enligt statsrådet utgöra skillnaden mellan de i försvarsbeslutet för respektive försvarsgrenars byggnadsarbeten fastställda kostnadsramarna, å ena sidan, samt summan av de för budgetåren 1942/46 anvisade investeringsanslagen för ändamål att bestridas inom försvarsbeslutets kostnadsram för respektive försvarsgrenars byggnadsarbeten m. m., å den andra. Medelsbehovet för budgetåret 1946/47 beräknat med dessa utgångspunkter framgår av följande sammanställning (beloppen angivna i tusen kronor).

	Armén	Marinen	Flygvapnet
Kostnadsram enligt försvarsbeslutet	140 000	48 000	¹ 166 270
Anvisade anslag för budgetåren 1941/46	118 998	47 052	137 765
Återstår att anvisa för budgetåret 1946/47	21 002	948	28 505

¹ Efter vissa av senare riksdagsbeslut föranledda jämkningar.

Enligt statsrådet böra därför för budgetåret 1946/47 för armén, marinen och flygvapnet anvisas kvotanslag å i avrundade tal respektive 21 000 000 kronor, 950 000 kronor och 28 500 000 kronor.

För avskrivningsändamål erforderliga anslag framgå av följande sammanställning (beloppen angivna i tusen kronor).

	Armén	Marinen	Flygvapnet
Totalt avskrivningsbehov för budgetåren 1942/47	68 436	23 218	79 934
Anvisade anslag för budgetåren 1941/46	54 930	20 600	64 290
Återstår att anvisa för budgetåret 1946/47	13 506	2 618	15 644

Avskrivningsanslagen för armén, marinen och flygvapnet böra således, framhåller statsrådet, för budgetåret 1946/47 bestämmas till, i avrundade tal, respektive 13 500 000 kronor, 2 600 000 kronor och 15 650 000 kronor.

De för hela femårsperioden erforderliga medlen för avskrivningar överstiga de i försvarsbeslutet för detta ändamål beräknade beloppen med 3,5 miljoner kronor för armén, 0,2 miljoner kronor för marinen och 9,9 miljoner kronor för flygvapnet. Kostnadsökningarna föranledas såvitt avser armén och marinen av förskjutningar i fråga om kostnaderna för markförvärv, medan merkostnaderna för flygvapnets del sammanhänga med tillkomsten av den sjunde jaktflottiljen samt 1943 års riksdags beslut om utförande av en verkstadsanläggning för flygindustrin.

I enlighet med de berörda budgettekniska principerna har riksdagen på Kungl. Maj:ts i 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2) framlagda förslag enligt skrivelse nr 335 *dels* till Vissa byggnadsarbeten m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisat ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor, *dels ock* medgivit, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under arméförvaltningens delfond beräknat belopp av 93 988 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsverkspropositionen eller i särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlitande av berörda anslag.

För vartdera av budgetåren 1944/45 och 1945/46 har för motsvarande ändamål anvisats ett investeringsanslag av 24 000 000 kronor.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 har arméns fortifikationsförvaltning beräknat kostnaderna för de byggnadsföretag, som ansetts skola utföras under nästa budgetår, till sammanlagt 12 298 900 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Därutöver har anmälts medelsbehov för markförvärv och vissa andra kapitalinvesteringar, för vilka medel icke skola anvisas inom försvarsbeslutets kostnadsram.

Vid propositionerna 1943:222, 1944:175 och 1945:97 ha fogats sammanställningar rörande femårsplanens byggnadsprogram för armén. I dessa sammanställningar ha beräknats medel för ett antal byggnadsföretag, som visserligen av fortifikationsförvaltningen ansetts erforderliga under femårsperioden 1942/47 men som icke förelegat i det utredda skick, att slutliga förslag kunnat föreläggas riksdagen. I vad mån utredning rörande dessa företag kommer att föreligga å sådan tid, att förslag kan föreläggas 1946 års riksdag, kunde, framhåller statsrådet, vid statsverkspropositionens avgivande icke med säkerhet bedömas. Enligt statsrådet böra emellertid de tidigare beräknade beloppen reserveras för ifrågavarande ändamål. Enligt en av fortifikationsförvaltningen avgiven framställning beräknas numera kostnaderna för anordnande av förråd komma att avsevärt överstiga de tidigare för detta ändamål beräknade beloppen. Statsrådet framhåller att det är tänkbart, att vissa av de tidigare anmälda byggnadsföretagen måste skjutas åt sidan för att utrymme inom kostnadsramen skall kunna beredas för förrådskostnaderna.

Utskottet redogör här nedan för de under förestående punkt i statsverkspropositionen, kapitalbudgeten, (s. 8—19) angivna byggnadsföretagen. De byggnadsbehov, varom här är fråga, äro avsedda att tillgodoses med ovanberörda investeringsanslag av 32 000 000 kronor.

VERKSTÄDER M. M.

Översyn av tygstationer och truppförbandens verkstäder. Sedan arméförvaltningen i skrivelse den 23 december 1942 anmält behov av översyn i rationaliseringssyfte av tygstationer och truppförbandens verkstäder, ha efter hand som verkställda utredningar slutförts förslag avgivits beträffande ett antal om- eller nybyggnader av verkstäder.

Med stöd av sålunda framlagda förslag beräknades i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2) och i propositionen 1944:175 sammanlagt 715 000 kronor för ombyggnad av serviceverkstad vid Livregementets grenadjärer, ny tygverkstad vid Norrlands dragonregemente, ombyggnad av vapensmedja vid Norrlands artilleriregemente samt ny tygverkstad vid Älvsborgs regemente. Häremot hade riksdagen (skrivelserna nr 107 och 322) ingen erinran.

Arméns fortifikationsförvaltning har i sina medelsäskanden för nästa budgetår upptagit ett belopp å 1 455 300 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 till vissa ny- och ombyggnader av tygverkstäderna vid Värmlands regemente, Dalregementet, Hallands regemente samt Svea ingenjörkår.

Verkställda utredningar hade enligt statsrådets mening påvisat behovet och värdet av de nu föreslagna byggnadsarbetena. Då statsrådet icke funnit anledning till erinran mot fortifikationsförvaltningens kostnadsberäkningar, har han för nästa budgetår för ifrågavarande ändamål beräknat ett belopp av, i avrundat tal, 1 455 000 kronor.

BOSTÄDER.

Tjänstebostad på Åstön. I sitt i propositionen 1943: 287 närmare berörda, den 17 mars 1943 avgivna betänkande rörande försvarsväsendets bostadsbehov den 1 oktober 1943 beräknade 1942 års militära bostadsutredning behovet av bostäder vid Sundsvalls luftvärnsskårs skjutplats på Åstön till 1 trerums- och 1 tvårumslägenhet, 1 dubblett och 5 enkelrum. Bostäderna voro beräknade för en skjutfältsunderofficer, en förrådsman, en husmoder och tio köksbiträden. Kostnaderna för bostäderna beräknades av utredningen till 112 000 kronor. I yttrande över förslaget framhöll dåvarande arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att det vid bedömning av den ifrågasatta bostadsbyggelsen å Åstön syntes nödvändigt att beakta platsens avskilda läge och vidtagna undersökningar rörande eventuella andra möjligheter för ordnande av ifrågavarande personals bostadsbehov. Även 1940 års militära byggnadsutredning uttalade betänkligheter mot den föreslagna bostadsbebyggelsen å Åstön samt framhöll att, om bostäder uppfördes på Åstön, en följd därav syntes bliva, att staten även måste upprätthålla trafik mellan ön och fastlandet för de på ön stationerade befattningshavarna och deras familjer. Kostnaderna därför skulle bliva betydande och knappast motsvara fördelarna av att ha personal bosatt på ön. Erforderlig vakthållning av förråd m. m. syntes kunna ordnas på annat sätt. Utredningen ställde sig därför tveksam rörande förslaget om uppförande av bostäder på Åstön.

Vid anmälan av propositionen 1943: 287 anförde statsrådet, att han med hänsyn bland annat till vad som anförts i nämnda yttranden ställde sig i hög grad tveksam till den av bostadsutredningen föreslagna bostadsbebyggelsen å Åstön. Vid den ytterligare utredning, som skulle utföras genom bostadsanskaffningsnämnden, borde därför enligt statsrådets mening särskilt undersökas, huruvida icke bostadsfrågan för luftvärnsskåren kunde lösas på ett lämpligare sätt.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har arméns fortifikationsförvaltning hemställt, att medel måtte anvisas för uppförande på Åstön av bostad för skjutfältsunderofficer. Kostnaderna ha av ämbetsverket beräknats till 35 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Av en från fortifikationsförvaltningen överlämnad promemoria framgår bland annat, att bostad ej kan erhållas i orten samt att avstånden äro, till Sundsvall 52, till närmaste järnvägsstation 22, till poststation 9, till skola 4 och till handelsbod 5 kilometer.

Skjutfältsunderofficeren måste enligt av statsrådet inhämtade uppgifter vistas på skjutplatsen året runt. Han har det omedelbara ansvaret för all materiel på skjutplatsen samt skall därtill ha tillsyn över och svara för underhåll och reparationer av materielen och de militära byggnaderna. Då trupp är förlagd till skjutfältet, vilket är fallet under större delen av året, skall skjutfältsunderofficeren därjämte tjänstgöra som köksföreståndare. Nuvarande provisoriska bostadsförhållanden för skjutfältsunderofficeren ha medfört, att en tidigare innehavare av befattningen sökt avsked. På grund av angivna förhål-

landen har statsrådet tillstyrkt, att permanent bostad uppföres för skjutfältsunderofficeren, samt föreslagit, att för ändamålet beräknas ett belopp av 35 000 kronor.

SKJUTBANOR M. M.

Säkerhetsanordningar vid krigsskolans skolskjutningsbana vid Karlberg. Krigsskolan måste för närvarande förlägga all skjutning på större avstånd än 100 meter till skjutbanor på Järvafältet. Detta medför, att skjutövningarna måste koncentreras till ett mindre antal övningspass än som ur skjututbildnings-synpunkt är lämpligt. Erfarenheterna utvisa också, att skjutskickligheten bland kadetterna icke kan anses tillfredsställande. Om skjutbanan vid Karlberg iordningställes, kan skjututbildningen ordnas på ett lämpligare sätt och möjligheter beredas kadetter att under sin fritid utnyttja skjutbanan. Därtill kommer att vissa kostnader för transporter mellan Karlberg och Järvafältet därigenom bortfalla.

Statsrådet har därför ansett sig icke böra motsätta sig ett av arméns fortifikationsförvaltning avgivet förslag om anvisande av medel för utförande av säkerhetsanordningar på krigsskolans skolskjutningsbana vid Karlberg. För ändamålet har statsrådet beräknat ett belopp av i runt tal 165 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Skolskjutningsbana för Skånska luftvärnskåren. Skånska luftvärnskåren disponerar huvudsakligen endast en privat skjutbana vid Limhamn, som ligger en och en halv mil från kårens etablissement. Uppenbart är, framhåller statsrådet, att det långa avståndet till skjutbanan är till avsevärd olägenhet. Därtill kommer, att skjutningarna å denna bana ofta måste avbrytas av hänsyn till sjöfarten samt att banan icke kan disponeras i önskvärd utsträckning. Statsrådet finner det därför angeläget, att en ny skolskjutningsbana anordnas för kåren i enlighet med ett av arméns fortifikationsförvaltning härutinnan framlagt förslag. Statsrådet beräknar för markförvärv ett belopp av 42 000 kronor och för anläggningsarbeten 86 000 kronor. I det följande föreslår statsrådet anvisande av medel för bestridande av kostnaden för markförvärv, varför medel i detta sammanhang böra beräknas allenast för anläggningsarbetena.

VISSA ANDRA BYGGNADSARBETEN M. M.

Reningsverk vid Södra skånska infanteriregementets förläggning å Revingehed. Avloppsvatten från större delen av Södra skånska infanteriregementets förläggning å Revingehed utledes för närvarande efter pumpning utan rening i Kävlingeån. Härav vållas olägenheter av hygienisk art samt för fisket. Fisketillsyningsmyndigheten har också bestämt understrukit behovet av att snara åtgärder vidtagas till förebyggande av Kävlingeåns förorening.

Statsrådet finner det vara otillfredsställande, att avloppsvatten utan föregående rening släppes ut i Kävlingeån från förläggningen i Revingehed, och

tillstyrker därför ett av arméns fortifikationsförvaltning avgivet förslag om anvisande av medel för anordnande av ett reningsverk vid förläggningen. Kostnaderna härför har statsrådet i enlighet med fortifikationsförvaltningens beräkningar upptagit till 112 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

SAMMANFATTNING.

I följande sammanställning ha upptagits de av statsrådet under förevarande punkt förordade medelsanvisningarna avseende budgetåret 1946/47.

	Kronor
Oversyn av tygstationer och truppförbandens verkstäder	1 455 000
Tjänstebostad på Åstön	35 000
Säkerhetsanordningar vid krigsskolans skolskjutningsbana vid Karlberg	165 000
Skolskjutningsbana för Skånska luftvärnskåren	86 000
Reningsverk vid Södra skånska infanteriregementets förläggning å Revingehed	112 000
	Summa 1 853 000

Angivna byggnadskostnader hänföra sig till prisläget den 1 juli 1941.

Av det föregående framgår, att ett mindre antal förslag till ytterligare byggnadsföretag på grund av ännu icke slutförda utredningar kommer att i en senare proposition föreläggas riksdagen. Statsrådet har uttalat såsom sin avsikt att till sistnämnda proposition föga tablåer, bland annat utvisande åskade och av honom tillstyrkta medelsanvisningar för budgetåret 1946/47.

Oaktat de nu anmälda medelsbehoven icke tillnärmelsevis uppgå till det inledningsvis för förevarande anslag angivna beloppet, 21 000 000 kronor, bör enligt statsrådet, i överensstämmelse med anslaget konstruktion, anslaget upptagas till sistnämnda belopp.

Utskottet övergår härefter till att redogöra för de under förevarande punkt i propositionen nr 121 (s. 2—39) anmälda anslagsbehoven. De byggnadsbehov, varom här är fråga, äro avsedda att tillgodoses med ovannämnda investeringsanslag av 32 000 000 kronor.

Mobiliseringscentraler för Svea och Göta ingenjörkårer. Frågan om ingenjörtruppernas organisation har varit föremål för ett flertal överväganden alltsedan 1941 års försvarsutredning avgav förslag i ämnet. Redan denna utredning ansåg det önskvärt, att särskilda detachement ur ingenjörkårerna förlades till II., III. och V. militärområdena, så att samövningar med förband ur övriga truppslag lättare skulle kunna anordnas inom militärområdena. Av ekonomiska skäl ansåg sig dock utredningen ej kunna framlägga förslag i denna riktning. Statsrådet delade denna utredningens uppfattning. Kostnaderna för mobiliseringscentralerna beräknades enligt prisläget den 1 juli 1941 till 867 000 kronor. Vid nya utredningar har sedermera detachementsalternativet ytter-

ligare undersökts. Vid förarbetena till den nya försvarsorganisationen har det emellertid visat sig, att förslaget att förlägga detachement till de tre militärområdena skulle medföra så stora löne- och byggnadskostnader, att planerna härför funnits böra skrinläggas. 1941 års försvarsutrednings förslag har därför ansetts böra godtagas.

I detta sammanhang är det, framhåller statsrådet, icke görligt att upptaga frågan om ingenjörtruppernas organisation i dess helhet till behandling. Detta spörsmål lär komma under bedömande vid pågående översyn av försvarsorganisationen. Detta förhållande synes statsrådet emellertid icke utgöra hinder mot att byggnader komma till utförande för tre mobiliseringscentraler — en för Svea ingenjörkår och två för Göta ingenjörkår. Dessa byggnader utgöras nämligen huvudsakligen av förrådslokaler, vilka synas vara under alla förhållanden erforderliga och vilkas uppförande icke torde binda frågans fortsatta bedömande. Under återopande av det anförda upptager statsrådet sålunda under förevarande punkt ett belopp av 196 000 kronor, motsvarande det belopp varmed kostnaderna för mobiliseringscentralerna i deras slutliga utformning, 1 063 000 kronor, överstiga av riksdagen senast beräknade medel, 867 000 kronor. Ifrågavarande belopp motsvarar alltså de på grundval av prisläget den 1 juli 1941 beräknade kostnaderna. Även i det följande baseras i allmänhet kostnadsberäkningarna på samma prisläge.

Tyg- och optisk verkstad för Norrlands trängkår och Västernorrlands regemente samt Sundsvalls luftvärnskår. Inom försvarsbeslutets kostnadsram för arméns byggnadsarbeten ha beräknats dels 767 300 kronor för uppförande av en friliggande tygverkstad för Norrlands trängkår och Västernorrlands regemente, dels 230 000 kronor för anordnande i berg av en optisk verkstad för bland annat Sundsvalls luftvärnskår. Arméns fortifikationsförvaltning har nu, under hänvisning till av överbefälhavaren meddelade direktiv, föreslagit att en för nämnda förband avsedd kombinerad tyg- och optisk verkstad skall anordnas i för ändamålet lämpligt berg.

Av fortifikationsförvaltningens kostnadsberäkningar framgår, att merkostnaden vid förläggning i berg av ifrågavarande verkstäder blir förhållandevis liten, 104 300 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande omkring 10 % av kostnaderna för en kombination av friliggande tygverkstad och i berg insprängd optisk verkstad. Härtill kommer, att de årliga underhålls- och driftkostnaderna för en gemensam bergverkstad bli väsentligt lägre; dessa kostnader ha av ämbetsverket beräknats motsvara ett kapitalvärde av omkring 200 000 kronor. Statsrådet har funnit skäl tala för att nu ifrågavarande verkstadsanläggning bör komma till utförande enligt bergalternativet. Enligt vad statsrådet under hand inhämtat avses verkstaden skola förläggas å mark som nu icke är i kronans ägo. Preliminära köpeavtal ha emellertid träffats med vederbörande markägare om förvärv av erforderligt område till ett pris av omkring 10 000 kronor. Kostnaderna för byggnadsföretaget hava beräknats till — inklusive kostnad för markförvärv — 1 101 600 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Riksdagen har tidigare inom försvarsbeslutets kostnadsram be-

räknat tillhopa 997 300 kronor för ändamålet. Den ytterligare kostnaden, i runt tal 104 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, förutsattes även skola belasta nämnda kostnadsram.

Anordnande av vissa förråd för armén. De förändringar vad beträffar behovsberäkningar och synpunkter i fråga om sättet för förrådens anordnande, för vilka å s. 7—14 i propositionen nr 121 lämnats en sammanfattande redogörelse, ha föranlett fortifikationsförvaltningen att framlägga reviderade beräkningar rörande engångskostnaderna för uppförande av förråd. Å s. 14—18 i samma proposition har redogjorts för föreliggande framställningar i ämnet.

Av redogörelsen framgår sammanfattningsvis, att av hittills inom femårsplanens kostnadsram för förrådsändamål beräknade medel för ett reviderat, utökat förrådsprogram finnas disponibla 7 376 400 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande enligt nu aktuellt prisläge (prisstegringen räknad efter 15 %) omkring 8 475 000 kronor.

Utom femårsplanens kostnadsram finnas därjämte disponibla i runt tal 2 875 000 kronor enligt nu aktuellt prisläge.

Vidare framgår, att fortifikationsförvaltningen för det fortsatta utbyggnadsprogrammet med avseende å truppförbandsförråd, territoriella förråd och centralförråd beräknat kostnaderna till 38 527 300 kronor enligt nu aktuellt prisläge.

Utöver till förfogande stående medel skulle således erfordras (38 527 300 — 8 475 000 — 2 875 000 =) 27 177 300 kronor eller i runt tal 27 200 000 kronor.

Föredragande statsrådet har i detta ämne anfört följande.

De till grund för 1942 års försvarsbeslut liggande kostnadsberäkningarna innefattade relativt betydande belopp för tillgodoseende av arméns behov av förrådsutrymmen. Förutom de förrådsanläggningar, som ingingo i föreslagna nya etablissemang, beräknades sålunda inemot 10 000 000 kronor för anordnande av förråd för de enligt beslutet nyorganiserade territoriella förbanden. Med hänsyn tagen jämväl till de förrådsutrymmen som komme att tillhandahållas genom de i annat sammanhang beslutade nybyggnaderna för centrala intendenturförråd och för förråd för luftvärnsmateriel samt för centrala ammunition- och tygförråd förelåg vid tiden för försvarsbeslutet knappast anledning misstänka, att med beslutets genomförande sammanhängande förrådsfrågor icke skulle kunna lösas inom ramen för sålunda beräknade belopp. Av den lämnade redogörelsen framgår emellertid, att högst avsevärda kostnader numera beräknats tillkomma.

Härvid må till en början framhållas, att det nu framlagda utbyggnadsprogrammet i stort avser att tillgodose allenast förrådsbehovet för den materiel, som enligt 1942 års försvarsbeslut avsetts skola anskaffas — utrustningsbehov samt ersättningsbehov enligt i beslutet förutsatta grunder. Det nu anmälda förrådsbehovet är sålunda icke föranlett av att materiel under beredskapen anskaffats utöver dessa normer. Anledningen till överskridandet av de tidigare beräknade beloppen måste vara att beräkningen rörande förrådsbehovet gjorts helt schematisk, utan erforderlig överblick över de förrådsutrymmen som stått till buds. En bidragande orsak torde ha varit, att nyan-skaffad materiel, allteftersom den levererades, i stor utsträckning tilldelades de under beredskapen organiserade fältförbanden och att, i den mån förråds-

uppläggning överhuvudtaget behövde ske, denna av beredskapsskäl skedde genom fältförbandens försorg, i stor utsträckning genom ianspråktagande av lokalt förhyrda eller rekvirerade utrymmen.

Så småningom gavs tid för överväganden huru förrädsfrågan vid återgång till fredsförhållanden skulle ordnas. Utgångspunkten var tämligen given — mängden av materiel anskaffad med anlåtande av medel inom eller vid sidan av femårsramen. Det andra momentet — omfattningen av tillgängliga förrädsutrymmen — visade sig icke lika lätt att överblicka. I syfte att kunna begränsa förrädsbyggnaderna till de oundgängligen nödvändiga igångsattes en utredning med uppgift bland annat att verkställa en inventering av förefintligt förrädsutrymme, däri inräknat vad som av under beredskapen anskaffade baracker kunde utnyttjas för ändamålet. Det ligger i sakens natur, att denna utredning kom att bli tämligen tidskrävande; oförutsedda omständigheter gjorde att den kom att draga längre ut på tiden än ursprungligen beräknats. Utredningen — 1943 års förrädskommitté — kunde först mot slutet av 1945 framlägga resultatet av sina undersökningar. Det nu av arméns fortifikationsförvaltning framlagda fortsatta utbyggnadsprogrammet bygger på kommitténs beräkningar rörande behovet av förrädsutrymmen.

I det föregående angivna kostnader äro emellertid icke endast föranledda av mera noggranna beräkningar rörande förefintligt behov av förrädslokaler. Jämsides med förrädskommitténs utredningsarbete ha nämligen bedrivits undersökningar rörande den lämpligaste formen för förrädens anordnande. Därvid har befunnits, att skäl föreligga att i större utsträckning än tidigare avsetts anordna förrädsutrymmen insprängda i berg. Detta gäller framför allt förråd för ammunition, men i viss utsträckning även förråd för svårersättlig övrig tygmateriel. Härtill återkommer jag i det följande.

Det väsentligt utökade förrädsprogram, för vilket fortifikationsförvaltningen nu framlagt kostnadsberäkningar, har redan tidigare till en del varit förutsett. Redan för ett par år sedan varskodde sälunda ämbetsverket, att inom försvarsbeslutets kostnadsram beräknade medel för förrädsändamål kunde väntas icke komma att förslå och att ett ytterligare medelsbehov — för det dåvarande angivet till omkring 6 000 000 kronor — kunde motses. Ämbetsverkets beräkningar ha i olika sammanhang anmälts för riksdagen. För att icke föregripa förrädskommitténs arbete har emellertid ansetts böra tills vidare anstå med framläggande av definitiva anslagsäskanden.

Allteftersom förrädskommitténs undersökningar fortskridit och nya överväganden verkställt rörande förrädens närmare utformande, har fortifikationsförvaltningen nödgats frångå tidigare uppgjorda kostnads kalkyler. När detta blev uppenbart, ansågs nödvändigt att helt revidera de tidigare planerna för förrädens utbyggnad och att på basis av redan genomfört byggnadsprogram underställa Kungl. Maj:t frågan om det fortsatta utbyggnadsprogrammet.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har fortifikationsförvaltningen anmält, att av medel, som i tidigare sammanhang anvisats eller beräknats för förrädsändamål, nu kvarstår outnyttjat ett belopp av tillhoppa 11 350 000 kronor. Kostnaderna för det utbyggnadsprogram som anses böra genomföras ha uppskattas till i runt tal 38 550 000 kronor. Utöver redan anvisade (inom kvotanslagen för arméns byggnader beräknade) medel erfordras sälunda i runt tal 27 200 000 kronor. Jag övergår nu till frågan i vad mån dessa äskanden böra tillgodoses.

Jag vill därvid ånyo bringa i erinran, att de föreslagna förräden avse materiel svarande mot den gällande försvarsordningens utrustnings- och ersättningsbehov. Enligt vad jag under hand inhämtat grunda sig beräkningarna på oundgängligen erforderligt förrädsbehov; reservutrymmen ha således icke — i vart fall ej i nämnvärd utsträckning — tagits i beräkning.

Här må vidare framhållas, att fortifikationsförvaltningens beräkningar — utom såvitt avser ammunitionsförråden — bygga på de årslånga utredningar som förrådskommittén bedrivit och vilka grunda sig på en inventering av nu förefintliga eller under byggnad varande förråd. Jämväl må erinras, att det av kommittén konstaterade förrådsbehovet, i fall då så befunnits vara ekonomiskt försvarbart, i första hand beräknats bliva tillgodosett genom ianspråktagande, eventuellt efter flyttning och iordningställande, av under beredskapen uppförda baracker ävensom i en del fall genom förhyrning.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden vill det synas som om en begränsning av det av fortifikationsförvaltningen nu framlagda utbyggnadsprogrammet kvantitativt icke är möjlig. En dylik begränsning skulle innebära, att förrådsutrymme skulle komma att saknas för till mycket avsevärda kostnader redan anskaffad materiel. Då kostnaderna för förråden i förhållande till materielens värde äro relativt blygsamma — till belysande härav må nämnas, att värdet av den ammunition, som avses skola lagras i nu aktuella förråd, uppgår till inemot 500 000 000 kronor — finner jag mig icke kunna påtaga mig ansvaret att förorda en begränsning av medelsanvisningen till förevarande ändamål. Såsom alternativ till ett utbyggnadsprogram kan enligt mitt förmenande endast ifrågakomma en förrådshållning i nu för materielen förhyrda eller rekviderade utrymmen. En förrådshållning i förhyrda lokaler har av förrådskommittén förutsatts i de fall då förhyrning ställer sig ekonomiskt fördelaktigare än nybyggnad och förutsättningar överhuvudtaget funnits föreligga att sluta hyresavtal på för kronan godtagbara villkor.

A andra sidan kan givetvis diskuteras, huruvida de av förrådskommittén (tygavdelningen beträffande ammunitionsförråden) uppställda beräkningarna rörande förrådsbehovet kunna revideras. Härvidlag bör hänsyn tagas till resultatet av pågående organisationsundersökningar vid Älvsborgs regemente. Dessa undersökningar synas visa, att vissa begränsningar i förrådsytorna äro möjliga ernå i förhållande till förrådskommitténs beräkningar — överslagsvis med omkring 10 %. Därest man kunde generalisera dessa beräkningar och göra dem tillämpliga å förrådsfrågorna i stort, skulle detta innebära ett minskat medelsbehov av omkring 3 500 000 kronor. Jag finner mig emellertid icke beredd att draga denna slutsats av nämndens undersökningar utan anser det riktigtast att tills vidare lägga fortifikationsförvaltningens beräkningar till grund för den erforderliga medelsanvisningen. Det är emellertid uppenbart, att de rationaliseringsåtgärder som statens organisationsnämnd funnit möjliga vid ett normalt infanteriregemente böra beaktas även vid lösande av övriga förrådsfrågor. Enligt min mening böra därför organisationsnämndens erfarenheter i möjligaste mån tillgodogöras vid det närmare utformandet av det fortsatta utbyggnadsprogrammet, och jag förutsätter, att erforderligt samråd mellan fortifikationsförvaltningen och organisationsnämnden härvidlag kommer att etableras.

Såsom nämnts inverkar på medelsbehovets storlek icke blott det kvantitativa behovet av förrådsutrymmen utan även förrådens tekniska utformning. Under det att man tidigare räknat med att de nu aktuella förråden i allmänhet skulle utföras såsom friliggande har efter hand krav rests att vissa typer av förråd anordnas insprängda i berg. Detta gäller först och främst förråd för lagring av truppförbandens och de territoriella förbandens ammunition. Även vissa förråd för min- och sprängmateriel ha ur säkerhetssynpunkt ansetts böra insprängas i berg liksom också förråd för svärersättlig och dyrbar tygmateriel.

Det är uppenbart, att betydande fördelar ur militär synpunkt stå att vinna genom att inrymma förråden i berg. Såsom överbefälhavaren framhållit måste det nämligen vara en angelägenhet av vikt att ammunitionen och den svår-

ersättliga tygmaterielen beredes skydd mot luftangrepp och sabotagehandlingar. Å andra sidan måste även ekonomiska synpunkter anläggas på ifrågasvarande spörsmål. Av föreliggande utredning härutinnan vill det nu synas, som om ett anordnande av bergförråd i föreslagen omfattning ter sig ekonomiskt försvarbart. Härutinnan må följande framhållas.

I ammunitionen ingående krut samt tänd- och sprängsatser äro icke under alla förhållanden stabila under lagring. Vissa inverkanse faktorer — starkt solljus, fukt, höga eller mycket låga temperaturer och upprepade temperaturförändringar — inverka nämligen menligt på de kemiska satsernas stabilitet. Förändringarna resultera i att ammunitionseffekterna antingen bliva livsfarliga att hantera eller också funktionsodugliga.

Enligt vad jag inhämtat har genom årslånga lagringsprov inom landet konstaterats, att i friliggande förråd, som skötas rationellt, ammunitionen håller sig funktionsduglig i medeltal omkring 10 å 15 år, varefter en relativt hastig försämring inträder. En revidering av ammunitionen måste därför så småningom företagas. Tidpunkten för denna revidering bestämmes med stöd av med vissa tidsmellanrum utförda besiktningsprov. Av dessa prov erhålles även vetskap om omfattningen av den erforderliga revideringen, och med ledning härav uppgöras kalkyler rörande det för revideringen erforderliga medelsbehovet. Det har under hand från arméförvaltningens tygavdelning framhållits, att det ordinarie ammunitionsanslaget ej förslår för bestridandet av kostnaderna för dessa revideringar; från anslaget bestridas således endast kostnaderna för det underhåll och den vård, som erfordras för ammunitionens översyn efter truppens årliga övningar.

Stå bergförråd till förfogande med en under hela året konstant temperatur och fukthalt förskjutes tidpunkten för förstöringens inträde. Lagringstiden för nitrocellulosakrut anses således i bergförråd vara tre gånger så lång som i friliggande förråd. Motsvarande gäller beträffande ersättningsprängämnen. Frågan om eventuell revidering blir därför ej aktuell för ammunition i bergförråd förrän efter 35—40 år. Under denna tidrymd beräknas ammunitionspartierna hinna omsättas under fredsutbildningen. Detta torde under nuvarande förhållanden ha stor betydelse. De synnerligen stora kvantiteter ammunition, som tillverkats under åren 1940—1944, kunna nämligen ej i sin helhet omsättas under en 10-årsperiod. Revideringskostnaderna under 1950-talet komma därför att bliva synnerligen stora, om all ammunition skall förvaras i friliggande förråd. Stå däremot bergförråd till förfogande torde det under nämnda tidrymd anskaffade ammunitionslagret hinna omsättas under fredsutbildning och nyanskaffning kunna äga rum successivt.

Det sagda synes giva vid handen, att den merkostnad som är förenad med anordnande av bergförråd för ammunition — för en förrådsanläggning av normal storlek uppskattad till omkring 125 000 kronor — är relativt blygsam i förhållande till de mycket stora revideringskostnader, vilka inom en snar framtid bliva ofrånkomliga, om ammunitionen skall förrådshållas i friliggande förråd. Då härtill kommer att bergförråden beräknas draga väsentligt mindre bevakningskostnader, finner jag övertygande skäl tala för att nu aktuella ammunitionsförråd liksom förråd för spräng- och minmateriel i föreslagen omfattning anordnas i berg.

Vad nu sagts torde i viss mån även gälla de centrala förråd för svårersättlig tygmateriel, som föreslagits skola anordnas i berg. Även här torde kunna räknas med större lagringsbeständighet och lägre kostnader för materielens underhåll och vård.

Jag finner mig sålunda ur angivna synpunkter beredd tillstyrka det av fortifikationsförvaltningen nu framlagda programmet för det fortsatta utbyggandet av förråd för armén såväl kvantitativt som med avseende å förrådets anordnande.

Vad härefter angår bestridandet av kostnaderna för det fortsatta utbyggnadsprogrammet erfordras, såsom förut nämnts, utöver för ändamålet till förfogande stående medel ytterligare 27 200 000 kronor enligt nu aktuellt prisläge. Därvid har emellertid räknats med att utnyttja ett belopp av 505 000 kronor, som genom beslut den 9 oktober 1942 anvisats från förskottsanslag, men som ännu icke tagits i anspråk för med anvisningen avsett ändamål. Ehuru denna anvisning sedermera täckts över vederbörligt täckningsanslag å riksstaten, anser jag, då nu föreliggande förrådsbehov är i sin helhet hänförligt till fredsorganisationen, riktigare att det outnyttjade beloppet tillföres budgetutjämningsfonden och att nu såsom erforderligt angivet belopp höjes till (27 200 000 + 500 000 =) 27 700 000 kronor.

Till den del merkostnaderna avse förråd för de från Stockholm utflyttade förbanden ur Stockholms garnison — utgörande (1 817 000 — 1 097 500 =) i runt tal 720 000 kronor — synas enligt tillämpade grunder för bestridande av med utflyttningen förenade kostnader dessa böra bestridas från ett vid sidan av försvarsbeslutets kostnadsram anvisat anslag. I det följande kommer jag att under punkten 2 hemställa att särskilt investeringsanslag äskas för detta ändamål. Återstående kostnader (27 700 000 — 720 000 =) i avrundat tal 27 000 000 kronor enligt nu aktuellt prisläge, motsvarande 23 500 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, äro däremot av natur att böra bestridas inom försvarsbeslutets kostnadsram. Härav belöper, såsom av det föregående framgår, ett belopp av (60 000 + 118 000 + 20 000 + 50 000 =) omkring 250 000 kronor på markförvärv. Medelsbehovets tillgodo-seende inom nämnda ram kommer att nödvändiggöra en uppräknig av det för arméns byggnader inom ramen beräknade beloppet, vilket i sin tur för med sig ett ökat medelsbehov under det under arméns delfond för nästa budgetår äskade kvotanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. Härtill återkommer jag i det följande.

Här må slutligen framhållas, att det är av största vikt, att förrådsbyggnadsprogrammet skyndsamt genomföres. Förrän erforderliga byggnader färdigställt, synes en fullständig avveckling av beredskapen icke möjlig, i det att förhyrda eller rekvirerade förrådslokaler i stor utsträckning måste bibehållas och personal utöver fredsstaterna bindas för förrådens skötsel. Jag förutsätter därför, att från fortifikationsförvaltningens sida särskilda åtgärder komma att vidtagas för programmets realiserande på kort tid. Erforderliga byggnadsåtgärder torde böra påbörjas redan under innevarande budgetår. Med hänsyn härtill lärer det bliva ofrånkomligt att, allteftersom definitiva byggnadsprogram utarbetats, bemyndiga fortifikationsförvaltningen att igångsätta sådana i det reviderade programmet ingående byggnadsföretag som kunna bestridas med till förfogande stående medel inom eller utom försvarsbeslutets kostnadsram. Det tillgängliga beloppet, (11 350 000 — 505 000 =) i runt tal 10 850 000 kronor, torde förslå för bestridandet av kostnaderna under innevarande budgetår, varför den ytterligare medelsanvisningen synes kunna hänföras till budgetåret 1946/47.

När jag tillstyrker medelsanvisning i nu angiven omfattning, förutsätter jag, att erforderliga förråd skola kunna anordnas inom ramen för nu beräknade belopp. Ytterligare medelsanvisning bör alltså icke komma i fråga. Av fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 15 februari 1946 äskat belopp, 35 000 kronor, för anordnande av vissa förråd vid Skånska pansarregementet bör sålunda icke föranleda särskild medelsanvisning.

Skolskjutningsbanor för Skånska trängkåren. För skjutövningar är Skånska trängkåren för närvarande hänvisad till en skolskjutningsbana vid Mölleröds

kronopark och till en Hässleholms skyttegille tillhörig skjutbana i närheten av Hässleholm. Skjutbanan vid kronoparken har emellertid en olämplig sträckning, då skjutning måste äga rum i rakt sydlig riktning vilket medför olämpliga belyningsförhållanden. Därtill kommer att skjutbanan är sankt belägen och tidvis till en del står under vatten samt att den är för liten för trängkärens behov, då den endast har 12 måltavlor.

I samband med att förslag framlagts om ianspråktagande av bland annat det vid Mölleröds kronopark belägna skjutbaneområdet som handövningsfält för Skånska pansarregementet har arméns fortifikationsförvaltning även hemställt om medel för en ny skolskjutningsbana för Skånska trängkären. En sådan skulle enligt förvaltningens förslag erhållas genom förvärv av Hässleholms skyttegilles 12-tavelsskjutbana och anläggande av en ny 6-tavelsbana intill denna. Statsrådet har ansett sig böra förorda det framlagda förslaget. Statsrådet förutsätter, att av riksdagen beräknat belopp av 40 000 kronor till utvidgning av Skånska trängkärens skolskjutningsbana får användas för här avsett ändamål, och beräknar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag för anläggningsarbetena ett ytterligare belopp av 18 300 kronor, motsvarande merkostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941. Under punkt 4 i det följande föreslår statsrådet anvisande av ett belopp av 9 000 kronor för bestridande av kostnaderna för markförvärven. Det har synts statsrådet få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles besluta om överförande av det under järnvägsstyrelsens förvaltning stående området från statens järnvägars fond till försvarets fastighetsfond.

Vissa arbeten å Skånska pansarregementets skjutfält. 1945 års riksdag anvisade sammanlagt 64 800 kronor till vissa vägarbeten och elektrifieringsåtgärder vid Skånska pansarregementets skjutfält vid Brösarp i Ravlunda socken. Härav avsågs ett belopp av 40 000 kronor för iordningställande av viss del av en väg från Brösarps station till förläggningsområdet på skjutfältet. Kostnaderna för återstående del av vägen beräknades uppgå till omkring 42 000 kronor. Sistnämnda belopp, motsvarande 36 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, har nu beräknats för budgetåret 1946/47.

Om- och tillbyggnad av gymnastikhuset vid arméns underofficersskola. Statsrådet har framhållit, att vid underofficersskolan icke finnes tillgång till en övningslokal som kan inrymma tillräckligt stora övningsavdelningar. Genom föreslagen ombyggnad kan för en begränsad kostnad ernås en avsevärd utökning av gymnastiksalen, varjämte nuvarande otillfredsställande sanitära förhållanden förbättras. Statsrådet har därför förordat, att ombyggnaden kommer till stånd, och beräknar 105 000 kronor för ändamålet.

Matinrättningar. Med förmälan att fråga uppkommit om sammanslagning av Norrbottens artillerikår och Bodens artilleriregemente samt att Kungl. Maj:t med anledning härav beslutat att tills vidare uppskjuta ombyggnaden av artillerikårens matinrättning har statsrådet föreslagit, att de ursprung-

ligen för ifrågavarande ombyggnad avsedda medlen, 264 000 kronor, skola få disponeras för fortsatt översyn av arméns matinrättningar med den fördelning, som på förslag av arméns fortifikationsförvaltning fastställes av Kungl. Maj:t.

Sjukhus. En inom försvarsdepartementet särskilt tillkallad sakkunnig för fortsatt utredning rörande de sjukhusfrågor vid truppförbanden, som finnas vara av sådan angelägenhetsgrad att de nu böra upptagas till prövning, har framlagt förslag beträffande sjukhusen vid Hallands regemente, Smålands artilleriregemente, Göta trängkår, Livregementet till häst och Livregementets grenadjärer.

För Livregementet till häst har utredningen föreslagit nybyggnad av ett sjukhus för en kostnad av 333 000 kronor och för de andra förbanden ombyggnad av befintliga sjukhus. Med prövningen av frågan om uppförande av ifrågavarande nybyggnad har statsrådet ansett böra tills vidare anstå.

Beträffande sjukhusen vid de övriga förbanden har utredningen utvisat, att de äro behäftade med avsevärda bristfälligheter och icke motsvara de krav, som numera ur medicinska, hygieniska och byggnadstekniska synpunkter uppställas på truppförbandssjukhus. De totala byggnadskostnaderna för sjukhusen vid Hallands regemente, Smålands artilleriregemente och Livregementets grenadjärer uppgå till 584 000 kronor enligt nuprisläge. Statsrådet har tillstyrkt, att ifrågavarande belopp, efter avdrag av 20 000 kronor avsedda för renovering av en sjukbarack vid Hallands regemente, beräknas för ändamålet.

Vad beträffar Göta trängkår har utredningen visat, att det nuvarande sjukhuset är för litet och att byggnadens beskaffenhet icke medgiver ombyggnad och erforderlig utökning av antalet vårdplatser. Statsrådet har därför tillstyrkt av utredningen framlagt förslag att utnyttja det förutvarande garnisonssjukhuset som truppförbandssjukhus och förordat, att medel, 175 000 kronor, nu beräknas för sjukhusets iordningställande.

Utredningen har beträffande Hallands regemente föreslagit, att en sjukbarack skall renoveras för en kostnad av 20 000 kronor för beredande av reservvårdplatser. Statsrådet har funnit sig böra förorda, att härmed tills vidare anstår.

I övrigt har statsrådet ansett sig kunna godtaga utredningens beräkningar av vårdplatsbehoven. Statsrådet har icke heller funnit anledning till erinran mot kostnadsberäkningarna men förutsätter, att alla möjligheter till besparingar tillvaratagas vid byggnadsarbetenas utförande.

Med förutnämnda begränsningar uppgå kostnaderna för de föreslagna arbetena till 739 000 kronor motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 643 000 kronor.

I enlighet med det anförda har statsrådet således tillstyrkt, att sistnämnda belopp beräknas för nästa budgetår för om- och tillbyggnadsarbeten vid Hallands regemente, Smålands artilleriregemente, Göta trängkår och Livregementets grenadjärer.

SAMMANFATTNING.

I enlighet med vad i det föregående anförts kan det ytterligare medelsbehovet under budgetåret 1946/47 för byggnadsarbeten, avseende investeringar i försvarets fastighetsfond, arméns delfond, uppskattas på sätt framgår av följande sammanställning.

	Kronor.
Mobiliseringscentraler för Svea och Göta ingenjörkårer	196 000
Tyg- och optisk verkstad för Norrlands trängkår och Västernorrlands regemente samt Sundsvalls luftvärnskår	104 000
Anordnande av vissa förråd för armén	23 500 000
Skolskjutningsbanor för Skånska trängkåren	18 300
Vissa arbeten å Skånska pansarregementets skjutfält	36 000
Om- och tillbyggnad av gymnastikhuset vid arméns underofficersskola	105 000
Sjukhus	643 000
	Summa 24 602 300

Angivna byggnadskostnader hänföra sig till prisläget den 1 juli 1941.

I fråga om den nuvarande belastningen på femårsplanens kostnadsram, i vad avser byggnadsarbeten m. m. för armén, har statsrådet anført i huvudsak följande (s. 37—39 i propositionen nr 121).

I brev den 30 juni 1944 har Kungl. Maj:t anbefallt arméns fortifikationsförvaltning att till Kungl. Maj:t anmäla den slutliga kostnaden för vederbörligt byggnadsföretag så snart denna blivit känd med angivande tillika av förekommande merkostnader i förhållande till prisläget den 1 juli 1941.

Till åtlydnad härav har arméns fortifikationsförvaltning i skrivelser den 10 augusti 1945 och den 11 februari 1946 framlagt kostnadsredovisningar för ett antal byggnadsföretag. I nämnda skrivelser har förvaltningen avgivit definitiv redovisning för 53 byggnadsföretag samt preliminär redovisning för ytterligare ett antal byggnadsföretag. Av redovisningarna framgår bland annat, att överskridanden av tidigare, på prisnivån den 1 juli 1941 baserade kostnadsberäkningar uppstått vid 14 byggnadsföretag till ett sammanlagt belopp av 816 503 kronor 25 öre. Å andra sidan ha besparingar uppstått vid 35 byggnadsföretag med sammanlagt 1 089 441 kronor 64 öre. För samtliga här slutligt redovisade byggnadsföretag har sålunda uppstått ett överskott av (1 089 441:64 — 816 503:25 =) 272 938 kronor 39 öre. Överskridandena äro med två undantag relativt obetydliga och uppgå i intet fall till 6 % av de beräknade kostnaderna.

Nämnda undantag äro arméns jägarskola i Kiruna och Bodens vattenverk.

Vid jägarskolan beräknas det sammanlagda överskridandet komma att uppgå till högst 750 000 kronor, beräknat efter prisnivån den 1 juli 1941.

Vid Bodens vattenverk hava merkostnaderna beräknats till omkring 372 000 kronor.

I en sammanställning av byggnadsprogrammet för armén, vilken fogats såsom Bilaga 2 till propositionen nr 121, äro de för de olika byggnadsföretagen kända kostnaderna justerade på grundval av fortifikationsförvaltningens definitiva eller — i vad rör arméns jägarskola och Bodens vattenverk — preliminära kostnadsredovisningar.

I nyssnämnda sammanställning ha utelämnats kostnaderna för vissa av de kaserner, beträffande vilka Kungl. Maj:t med hänsyn till den beräknade nedgången i värnpliktskontingenterna genom beslut den 9 februari 1945 föreskrivit, att de icke må komma till utförande utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande. Vidare ha i sammanställningen utelämnats kostnaderna för uppförande av tre kaserner vid Wendes artilleriregemente, för tillbyggnad av kaserner m. m. vid ingenjörkårerna samt Signalregementet och arméns signalskola, för byggnadsarbeten vid Signalregementets kompani i Boden och Tredje tygkompaniet, för verkstadsbyggnad vid Andra tygkompaniet samt för vissa personalbostäder vid garnisonssjukhusen, vilka byggnadsarbeten ansetts icke böra komma till utförande under innevarande femårsperiod. De kostnadsminskningar, som härigenom beräknas komma att uppstå, ha av arméns fortifikationsförvaltning angivits till sammanlagt 6 460 800 kronor. Dessa byggnadsföretag böra sålunda enligt statsrådets mening ställas på framtiden och fråga om medelsanvisning för deras igångsättande i vanlig ordning underställas statsmakternas prövning.

I sammanställningen ha medtagits de byggnadsföretag beträffande vilka förslag antingen framlagts för riksdagen i årets statsverksproposition eller vilka nu äro avsedda att framläggas för riksdagen. Därjämte har, med hänsyn till byggnadsprogrammets storlek och till att vissa kostnader ännu icke kunna slutligt beräknas, i sammanställningen upptagits en reserv av 358 300 kronor. Om kostnaderna för nämnda byggnadsföretag och den angivna reserven läggas till de i överensstämmelse med fortifikationsförvaltningens senaste beräkningar justerade kostnaderna för av riksdagen redan beslutade byggnadsföretag, uppkommer — som framgår av sammanställningen — en merkostnad utöver femårsplanens kostnadsram av 11 000 000 kronor, vilken som förut nämnts förklaras av de avsevärda kostnader för förråd, som tillkommit enligt numera gjorda beräkningar.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att under arméns delfond av försvarets fastighetsfond till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 21 000 000 kronor. Då nämnda budgetår är det sista inom femårsperioden, utgör anslagsbeloppet skillnaden mellan den i försvarsbeslutet för arméns byggnadsarbeten fastställda kostnadsramen och summan av de för budgetåren 1942/46 anvisade investeringsanslagen för ändamål att bestridas inom försvarsbeslutets kostnadsram för arméns byggnadsarbeten. Då nämnda kostnadsram nu beräknas komma att överskridas med 11 000 000 kronor, har sistnämnda investeringsanslag föreslagits skola höjas till (21 000 000 + 11 000 000 =) 32 000 000 kronor.

De anslagstekniska principer beträffande medelsanvisning för genomförande av försvarets byggnadsarbeten under femårsperioden, som fastställdes av 1943 års riksdag, innebära i huvudsak följande. För vart och ett av budgetåren 1943—1947 avses för envar av försvarsgrenarna skola anvisas ett investeringsanslag, som till beloppet motsvarar ungefär fjärdedelen av det belopp, som för dessa fyra år återstår att anvisa inom ramen för vad i 1942 års försvarsbeslut beräknats för försvarsgrenens byggnadsarbeten. Dessa anslag — kvotanslag — som i regel få tagas i anspråk endast för sådana byggnadsarbeten, som av riksdagen godkänts, må överskridas dels med belopp, som inom försvarsbeslutets kostnadsram återstå att anvisa, dels ock, då kostnadsramen beräknats med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, med belopp som erfordras för mötande av prisstegring. Budgetåret 1946/47 är det sista inom femårsperioden. Investeringsanslagen för nämnda budgetår böra alltså utgöra skillnaden mellan de i försvarsbeslutet för respektive försvarsgrenars byggnadsarbeten fastställda kostnadsramarna, å ena sidan, samt summan av de för budgetåren 1942/46 anvisade investeringsanslagen för ändamål att bestridas inom försvarsbeslutets kostnadsram för respektive försvarsgrenars byggnadsarbeten m. m., å den andra. I enlighet härmed skulle för budgetåret 1946/47 för armén, marinen och flygvapnet anvisas kvotanslag av 21 000 000 respektive 950 000 och 28 500 000 kronor. Då emellertid femårsplanens kostnadsram för arméns byggnadsföretag beräknas komma att överskridas med 11 000 000 kronor, föreslås i propositionen nr 121, att arméns investeringsanslag höjes till 32 000 000 kronor. Ifrågavarande merkostnad hänför sig uteslutande till ökat behov av förrådslokaler. Anledningen till överskridandet av de för ifrågavarande ändamål tidigare beräknade beloppen synes vara att säkrare hållpunkter saknats för ett närmare bedömande av det erforderliga medelsbehovet. Det må framhållas, att en utökning av förrådsprogrammet tidigare varit förutsedd och att frågan härom i olika sammanhang framlagts för riksdagen. Det nu på basis av grundligare behovskalkyler och planläggningar föreslagna utbyggnadsprogrammet, som avser truppförbandsförråd, territoriella förråd och centralförråd, har beräknats draga en kostnad av 38 527 300 kronor enligt nuvarande prisläge. Såsom föredragande statsrådet framhållit avser ifrågavarande utbyggnadsprogram i stort att tillgodose allenast förrådsbehovet för den materiel, som enligt 1942 års försvarsbeslut avsetts skola anskaffas, och är sålunda icke föranlett av att materiel under beredskapstiden anskaffats utöver dessa normer.

Utskottet har vid sin prövning av det fortsatta byggnadsprogrammet ur kvantitativ synpunkt funnit de föreslagna förrådsanläggningarna vara erforderliga, och då några sakliga erinringar i övrigt icke torde vara att framställa mot detsamma, synes programmet böra läggas till grund för anslagsberäkningen. Utskottet vill i anslutning härtill framhålla, att även om de för programmets genomförande erforderliga merutgifterna synas avsevärda denna kostnadsfråga dock bör ses mot bakgrunden av att det här gäller att förrådshålla ammunition till ett värde av inemot 500 000 000 kronor. På storleken av ifrågavarande merkostnad inverkar såsom i ämnet framhållits även förrådets tekniska utformning. Under

det att man tidigare räknat med friliggande förråd har krav nu rests på att vissa förråd, särskilt ammunitionsförråd liksom förråd för spräng- och minmateriel, skola anordnas insprängda i berg. Då genom anordnande av bergförråd materielens lagringstid betydligt ökas och även andra fördelar härigenom stå att vinna, anser utskottet sig böra förorda, att bergförråd ställas till förfogande i föreslagen omfattning. Utskottet tillstyrker alltså det föreslagna utbyggnadsprogrammet jämväl i vad avser förrådens anordnande.

Såsom ovan nämnts uppgå merkostnaderna för det fortsatta förrådsutbyggnadsprogrammet till 38 527 300 kronor. Efter frånräknande av till förfogande stående medel återstå 27 200 000 kronor. Då på sätt statsrådet föreslagit ett från förskottsanslag anvisat ännu icke för med anvisningen avsett ändamål utnyttjat belopp av 505 000 kronor lämpligen bör tillföras budgetutjämningsfonden, böra merkostnaderna höjas till i runt tal 27 700 000 kronor. Härav belöpa 720 000 kronor på förråd för de från Stockholm utflyttade förbanden ur Stockholms garnison. Utskottet tillstyrker, att dessa senare kostnader bestridas från ett vid sidan av försvarsbeslutets kostnadsram anvisat anslag. Härom kommer utskottet att göra hemställan under närmast efterföljande punkt. Återstående kostnader eller i avrundat tal 27 000 000 kronor enligt nuvarande prisläge, motsvarande 23 500 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, böra däremot bestridas inom försvarsbeslutets kostnadsram. Av nämnda belopp belöpa omkring 250 000 kronor på markförvärv. Då utskottet nu tillstyrker den föreslagna medelsanvisningen förutsätter utskottet i likhet med statsrådet, att erforderliga förråd skola kunna anordnas inom ramen för nu beräknade belopp och att ytterligare medelsanvisning för ändamålet icke skall ifrågakomma.

Med avseende å påbörjande av nya gymnastikbyggnader och badanläggningar, uppförande av musikbyggnader samt utförande av nya idrottsplatser har statsrådet med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och tillgången på byggnadsmaterial m. m. ansett medel icke böra i regel beräknas härför. Härtill ansluter sig utskottet.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka av riksdagen tidigare gjort uttalande om angelägenheten av att största möjliga sparsamhet iakttages vid byggnadsprogrammets förverkligande och att endast de byggnadsåtgärder, som äro nödvändiga, komma till utförande under femårsperioden.

Under förevarande punkt har statsrådet utom ovannämnda förrådslokaler anmält vissa andra armén berörande byggnadsföretag, vilka befunnits böra komma till utförande under tiden till och med budgetåret 1946/47 samt angivit de beräknade kostnaderna härför. Räknat efter prisläget den 1 juli 1941 har detta ytterligare medelsbehov beräknats till sammanlagt 4 454 300 kronor. Vad statsrådet i anslutning härtill anfört liksom de av honom gjorda kostnadsberäkningarna har icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 32 000 000 kronor;

b) medgiva, att i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bil. 3, s. 8—18) och i propositionen nr 121 (s. 2—37) angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlåtande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

2:o) **Merkostnader för vissa förråd för Svea livgarde m. fl. förband.** Under hänvisning till vad utskottet under punkten 1 anfört får utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 121 framställda förslag (punkt 2, s. 39) hemställa,

att riksdagen må till *Merkostnader för vissa förråd för Svea livgarde m. fl. förband* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 720 000 kronor.

3:o) **Iståndsättande av kasernbyggnad vid Svea livgarde.** Kungl. Maj:t har i förenämnda proposition nr 121 föreslagit riksdagen (punkt 3, s. 40 och 41) medgiva, att i propositionen angivna kostnader för iståndsättande av kasernbyggnad vid Svea livgarde må bestridas av de för nämnda förläggningsordnande anvisade medlen.

Kostnaderna för omändring och iståndsättning av en år 1945 brandskadad logementsbyggnad nr I Tråkasernen vid Svea livgardes etablissemang vid Sörentorp å Järvafältet hava beräknats uppgå till 133 000 kronor. Då i propositionen 1945: 97 beräknat belopp av 37 000 kronor för ombyggnad av befintlig kasern inklusive kostnader för administration avsåge den brandskadade byggnaden, utgöra av branden förorsakade merkostnader 96 000 kronor. Då kostnaderna för återställande av ifrågasatt byggnad betydligt underskrida kostnaden för en nybyggnad, har statsrådet funnit sig böra förorda, att byggnaden iståndsättes och samtidigt i enlighet med det ursprungliga förslaget inredes som logementsbyggnad. Då de för ordnande av Svea livgardes förläggning vid Sörentorp anvisade medlen böra kunna lämna tillgång till bestridande av ifrågasatt kostnader, har statsrådet förordat denna form för kostnadernas bestridande.

Utskottet tillstyrker, att ifrågasatt byggnad iståndsättes i enlighet med föreliggande förslag, och har icke något att erinra mot att kostnaderna härför bestridas från anslaget till ordnande av Svea livgardes förläggning å Järvafältet.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att i propositionen nr 121 angivna kostnader för iståndsättande av kasernbyggnad vid Svea livgarde må bestridas av de för nämnda förläggningsordnande anvisade medlen.

4:o) **Vissa markförvärv för armén.** Kungl. Maj:t har i förenämnda proposition nr 121 föreslagit riksdagen (punkt 4, s. 41—51) att till Vissa mark-

förvärv för armén för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 225 000 kronor.

Utvidgning av Hene skjutfält. Då terrängen på ifrågavarande övningsfält icke lämnar erforderligt skydd vid fältskjutningar, föreslås, att erforderliga markområden exproprieras såsom skyddsområde för övningsfältet. Kostnaderna härför beräknas för närvarande till 28 500 kronor.

Förflyttning av kraftledning från Villingsbergs skjutfält. Med hänsyn till den risk för skador och därpå grundade ersättningskrav samt olägenheterna av att icke fritt kunna utnyttja det nya skjutfältet vid Villingsberg som följa av att en Örebro elektriska aktiebolag tillhörig 40 000-voltsledning sträcker sig över skjutfältet, har det synts statsrådet lämpligt, att ledningen antingen helt avlägsnas eller ock erhåller annan sträckning. I valet mellan de båda föreslagna alternativen har statsrådet funnit övervägande skäl tala för att kraftledningen helt avlägsnas från skjutfältet. Kronans kostnader härför hava beräknats till 198 000 kronor. Då statsrådet förutsätter, att det belopp av 50 000 kronor, som ännu är outnyttjat av de för markförvärv m. m. för Villingsbergs skjutfält avsedda medlen, får användas för ifrågavarande ändamål, beräknas sålunda här ett ytterligare belopp av 148 000 kronor för flyttning av kraftledning från skjutfältet.

Utvidgning av Skånska trängkårens övningsområde. Skånska trängkåren disponerar för närvarande för övningar ett område intill kårens kasernområde vid Hässleholm samt ett vid Mölleröds kronopark beläget område, på vilket ett barackläger är uppfört för kårens behov. Under fredstid har trängkåren intet behov av baracklägret vid kronoparken, då kårens personal inrymmes i de uppförda och planerade kasernerna vid kårens etablissement.

Då behov föreligger av ett handövningsfält för Skånska pansarregementet, beläget i anslutning till regementets kasernområde, föreslås, att bland annat en del av Mölleröds kronopark och det såsom övningsområde för Skånska trängkåren vid kronoparken upplåtna området skulle avses som handövningsfält för Skånska pansarregementet samt att ett nytt område i ersättning för det som vore beläget vid Mölleröds kronopark skulle förvärfvas för trängkåren.

Som ersättning för den förlorade övningsterrängen för Skånska trängkåren har föreslagits inköp av en egendom som är belägen i anslutning till kårens övningsområde. Denna egendom omfattar omkring 14 hektar och är mycket lämplig som övningsterräng. Genom dess förvärfvande skulle Skånska trängkåren erhålla ett sammanhängande övningsområde av tillfredsställande omfattning. Å egendomen uppfört bostadshus kan efter vissa mindre förbättringsarbeten utnyttjas som uthyrningsfastighet. Ekonomibyggnaderna kunna användas som förråd.

Ågaren till egendomen har förklarat sig villig att sälja ifrågavarande fastigheter med å desamma befintliga byggnader för en sammanlagd köpeskilling av 35 000 kronor. Statsrådet har ansett sig böra godtaga detta pris. I an-

slutning till det anförda har statsrådet tillstyrkt, att för utvidgning av Skånska trängkårens övningsområde beräknas ett belopp av 35 000 kronor.

Förvärv av mark för skjutbanor för Skånska trängkåren. Under hänvisning till vad under punkten 1 i det föregående anförts under rubriken Skolskjutningsbanor för Skånska trängkåren har statsrådet i detta sammanhang beräknat till förvärv av mark för skjutbanor för Skånska trängkåren ett belopp av 9 000 kronor.

SAMMANFATTNING.

Medelsbehovet för i det föregående föreslagna markförvärv m. m. skulle utgöra sammanlagt 220 500 kronor. För mötande av oförutsedda utgifter föreslår statsrådet, att det anslag, som bör anvisas för förutnämnda ändamål, bestämmes till 225 000 kronor. Beloppet har ansetts lämpligen böra anvisas såsom icke specificerat investeringsanslag, beträffande vars disposition Kungl. Maj:t bör äga meddela föreskrifter.

Under förevarande punkt har föredragande statsrådet anmält vissa armén berörande markförvärv. Utskottet har funnit behovet härav i varje särskilt fall styrkt och förordar, att de ifrågasatta markförvärven komma till stånd. Enligt de verkställda kostnadsberäkningarna, mot vilka utskottet icke funnit anledning till erinran, skulle för nästa budgetår erfordras en medelsanvisning av 225 000 kronor.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ytterligare medel till vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 225 000 kronor.

Marinens delfond.

5:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 3, punkt 8, s. 37—85 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1946) föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 950 000 kronor, dels ock medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll (s. 39—84) angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i propositionen nr 121 (punkt 5, s. 51—57 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 mars 1946) föreslagit riksdagen medgiva, att i sistnämnda statsrådsprotokoll angivna byggnadsföretag må komma till utförande samt att kostnaderna härför må bestridas med anlitande av förenämnda i årets statsverksproposition

under försvarets fastighetsfond, marinens delfond, för budgetåret 1946/47 äskade investeringsanslag till Vissa byggnadsarbeten m. m.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft riksdagens år 1945 församlade revisorers berättelse, såvitt avser § 8 i berättelsen angående förläggningen av Stockholms örlogsbas.

I enlighet med de i det föregående berörda budgettekniska principerna har riksdagen enligt skrivelse 1943: 335 dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisat ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor, dels medgivit, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under marinförvaltningens delfond beräknat belopp av 33 623 000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut skola komma till utförande med anlitan- de av berörda anslag.

För vardera av budgetåren 1944/45 och 1945/46 har för motsvarande ändamål anvisats ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

I sina anslagsäskanden för innevarande budgetår uppdelade marinförvaltningen de för marinen aktuella byggnads- och anläggningsarbetena i två grupper, I och III, av vilka till grupp I hänfödda arbeten med hänsyn till försvarsbeslutets genomförande eller av andra skäl oavvisligen ansågos böra komma till utförande under femårsperioden 1942/47, medan grupp III omfattade sådana byggnadsarbeten som visserligen enligt ämbetsverket vore nödvändiga men som utan alltför stora olägenheter skulle kunna skjutas till tid efter femårsperiodens utgång.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen uppdelat de för marinen aktuella byggnads- och anläggningsarbetena i sex grupper. Av dessa har emellertid föredragande statsrådet i detta sammanhang endast upptagit tre till behandling, nämligen dels de arbeten, som ämbetsverket förutsatt skola komma till utförande under femårsperioden 1942/47 inom den i 1942 års beslut för perioden fastställda kostnadsramen, dels vissa arbeten, som marinförvaltningen föreslagit till utförande under femårsperioden utan att kostnaderna därför inräknades i försvarsbeslutets kostnadsram, dels slutligen ett antal byggnadsarbeten, som marinförvaltningen visserligen funnit angelägna men som ämbetsverket på direktiv av överbefälhavaren hänskjutit till tid efter femårsperiodens slut.

Enligt marinförvaltningens beräkningar skulle summan av de arbeten, som ämbetsverket föreslagit skola komma till utförande under femårsperioden med anlitan- de av medel inom försvarsbeslutets kostnadsram, uppgå till 48 167 450 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, eller ungefär det belopp, som i försvarsbeslutet beräknats för ändamålet. Av ifrågavarande belopp

avse i runt tal 5 400 000 kronor arbeten, som nu föreslagits skola komma till utförande innevarande eller nästa budgetår. De arbeten, som marinförvaltningen föreslagit skola utföras med medel utom kostnadsramen, ha kostnadsberäknats till sammanlagt omkring 1 115 000 kronor enligt samma prisläge. Kostnaderna för de arbeten, som enligt överbefälhavarens direktiv uppskjutits till tid efter femårsperiodens slut, ha på grundval av samma prisläge beräknats till i runt tal 10 340 000 kronor.

Marinförvaltningen har framhållit att, ehuru kostnaderna för endast ett fåtal utförda arbeten vore slutgiltigt kända, ämbetsverket likväl räknade med att därför anvisade medel skulle vara tillräckliga för deras utförande. På grund av rådande osäkra förhållanden på arbets- och materialmarknaden hade medel icke beräknats för vissa av marinförvaltningen föreslagna gymnastiklokaler, badanläggningar och idrottsplatser m. m. Då marinförvaltningen emellertid av skäl, som anförts i ämbetsverkets anslagsäskanden för innevarande budgetår (se 1945 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 2, s. 3) alltjämt ansåge det vara av synnerlig vikt, att dessa anläggningar komme till utförande och då förhållandena på arbets- och materialmarknaden möjligen kunde komma att medgiva desammas utförande, hade marinförvaltningen ansett sig böra fortfarande inräkna kostnaderna härför inom ramen och förnya sina framställningar i ämnet.

Såsom av marinförvaltningens framställning framgår är det, framhåller föredragande statsrådet, förenat med stora svårigheter att begränsa kostnaderna för marinens byggnadsarbeten under femårsperioden 1942/47 inom den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen, och marinförvaltningen har därför räknat med att kostnaderna för en del arbeten, främst vissa av ändrad varvsorganisation föranledda ombyggnadsarbeten, skola ställas till förfogande utöver försvarsbeslutets kostnadsram. Statsrådet har framhållit, att vissa av de arbeten, som marinförvaltningen hänfört till denna grupp, vore så angelägena, att de även enligt statsrådets mening borde komma till utförande redan under nästa budgetår. Enär emellertid kostnaderna därför syntes statsrådet böra inräknas i försvarsbeslutets kostnadsram, följde härav, att stor återhållsamhet måste iakttagas beträffande det av marinförvaltningen i övrigt framlagda byggnadsprogrammet.

Statsrådet har ansett sig böra förorda, att medel för några av de arbeten, som marinförvaltningen efter överbefälhavarens direktiv förutsatt skola uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut, beräknas redan för nästa budgetår. De arbeten, som statsrådet sålunda tillstyrkte, avsåge dels avhjälpande av vissa betänkliga brister i marinens utbildningsanordningar och dels rationalisering av värmeförsörjningen å Skeppsholmen. Sistnämnda byggnadsföretag hade synts statsrådet ur ekonomisk synpunkt så betydelsefullt, att han ansett en första etapp i detsamma böra snarast komma till utförande.

Utskottet redogör härefter för de under punkten 8 i statsverkspropositionen (s. 39—84) angivna byggnadsföretagen.

Allmänt.

Vissa sanitära anläggningar vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona. Efter förslag av marinförvaltningen har föredragande statsrådet förordat utförande av vissa sanitära anläggningar vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona, vilka arbeten av hygieniska skäl ansetts icke längre böra anstå. Kostnaderna härför ha av statsrådet beräknats till 18 000 kronor.

Brännoljecisterner för flottan. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1944 och 1945 års statsverkspropositioner har riksdagen anvisat inalles 1 532 000 kronor jämte medel till administrationskostnader för viss brännoljecisternanläggning. Marinförvaltningen hade vid äskandet av medel för ifrågavarande brännoljecistern även inräknat ett belopp av i runt tal 43 000 kronor för uppförande av bostäder för tillsynspersonal. Vid anmälan av sistnämnda proposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 63) anförde departementschefen, att han icke blivit övertygad om att det föreläge ett oavvisligt behov av bostäder för tillsynsmän och förrådsbiträden för vare sig denna eller övriga föreslagna anläggningar, varför han icke beräknade medel för detta ändamål. Mot vad sålunda anförts hade riksdagen ingen erinran.

Föredragande statsrådet har anfört, att han genom en av marinförvaltningen numera förebragt utredning kommit till den uppfattningen, att särskild bostadsbyggnad genom statens försorg måste uppföras för tillsynsman och förrådsbiträde vid ifrågavarande brännoljecisternanläggning. Av marinförvaltningens utredning framginge nämligen, att bostäder icke kunde förhyras inom rimligt avstånd från anläggningen. Kostnaderna för den ifrågavarande bostadsbyggnadens uppförande har statsrådet i enlighet med marinförvaltningens beräkningar uppskattat till 46 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Kompletterande anläggningar och arbeten vid sjökrigsskolan å Näsby. Efter förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1941:330, 1942 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 2, punkt 12, propositionen 1943:2, bil. 13, punkt 5, samt 1944 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 2, s. 57) har riksdagen till nybyggnader för sjökrigsskolan anvisat, förutom vissa medel för administrationskostnader, tillhoppa 4 263 000 kronor, av vilket belopp 2 093 000 kronor ansetts böra belasta försvarsbeslutets kostnadsram. Medel syntes föredragande statsrådet nu böra beräknas för vissa ytterligare byggnadsarbeten å ifrågavarande etablissement.

a. Simhall. Sedan marinförvaltningen i skrivelse den 10 februari 1943 såsom erforderliga kompletterande anläggningar vid sjökrigsskolans etablissement angivit bland annat simhall, framhöll departementschefen vid anmälan av propositionen 1943:222 (s. 127), att enligt hans mening med simhallen syntes kunna anstå till tid efter utgången av femårsperioden 1942/47. I enlighet därmed upptog marinförvaltningen i sin skrivelse angående medelsbehoven för budgetåret 1944/45 detta arbetsobjekt i angelägenhetsgrad III.

I sin skrivelse angående marinens anslagsbehov under kapitalbudgeten för innevarande budgetår fann marinförvaltningen emellertid vid avvägningen av de olika byggnadsobjekt, som skulle inrymmas inom försvarsbeslutets kostnadsram, så starka skäl tala för uppförande av denna simhall, att arbetet i fråga uppflyttades i angelägenhetsgrad I. Med hänsyn till situationen på arbetsmarknaden samt materialbristen ansåg departementschefen sig dock icke kunna tillstyrka framläggande av förslag till 1945 års riksdag om anvisande av medel för ändamålet.

Sedan marinförvaltningen i sina anslagsäskanden för nästa budgetår åter upptagit ifrågavarande medelsbehov och därvid bland annat framhållit, att i simhallen jämväl avsåges att inrymmas anordningar för skyddstjänstövningar, har föredragande statsrådet ansett sig böra tillstyrka, att simhallen kommer till utförande under nämnda budgetår. Statsrådet har nämligen ansett det vara av största vikt, att en effektiv simundervisning kan bedrivas vid denna för utbildning till främst sjö- och kustartilleriofficerare avsedda utbildningsanstalt. Även den av marinförvaltningen berörda skyddstjänstutbildningen jämte därmed sammanhängande forsknings- och experimentarbeten har syntes statsrådet förtjäna beaktande. Statsrådet har därför i enlighet med ämbetsverkets kostnadskalkyler för ändamålet beräknat ett belopp av 222 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

b. Betonggolv i pjäsexercishallen. I sina anslagsäskanden för budgetåren 1944/45 och 1945/46 hemställde marinförvaltningen om medel för bland annat utförande av betonggolv i pjäsexercishallen vid sjökrigsskolan i Näsby. På grund av andra mera angelägna medelsbehov hänförde ämbetsverket emellertid nämnda arbeten i angelägenhetsgrupp III.

Sedan marinförvaltningen i sina medelsäskanden för nästa budgetår föreslagit att ifrågavarande arbete skulle komma till utförande under nämnda budgetår, har föredragande statsrådet, då arbetet syntes ägnat att minska riskerna för skador på den delvis mycket dyrbara materiel, som användes vid utbildning i artilleritjänst, funnit sig böra tillstyrka, att medel anvisades för ändamålet. Kostnaderna härför ha beräknats till 19 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Sjukhus å Berga. Sedan Berga egendom invid Hårsfjärden efter beslut av 1943 års riksdag (skrivelse nr 509) förvärvats för kronans räkning, framlades i propositionen 1944: 175 (s. 105 ff.) förslag om förläggning av marinens underofficersskola och Stockholms örlogsstations värnpliktskola till Bergaområdet. Byggnadskostnaderna beräknas preliminärt enligt prisläget den 1 juli 1941 till 5 000 000 kronor inklusive administrationskostnader. I detta belopp ingingo medel för en sjukstuga, som approximativt kostnadsberäknats till 100 000 kronor enligt samma prisläge. Mot nämnda förslag hade riksdagen ingen erinran.

Sedan marinförvaltningen i skrivelse den 16 november 1944 framlagt förslag rörande förläggningsordnande, bemyndigade Kungl. Maj:t enligt beslut den 1 december samma år ämbetsverket att inom en kostnadsram av

i runt tal 4 335 000 kronor gå i författning om uppförande av vissa i beslutet angivna byggnader, däribland dock icke sjukstugan. Beträffande denna anförde marinförvaltningen i sin nyssberörda skrivelse, att ytterligare utredningar i samråd med försvarets sjukvårdsförvaltning erfordrades, innan ett definitivt förslag till sjukvårdsanläggning kunde framläggas. Ett sjukhus, utfört enligt de krav som sjukvårdsförvaltningen angivit, måste betinga avsevärt högre kostnader än det ursprungliga förslaget till sjukstuga, vilket enligt dåmera verkställda kostnadsberäkningar beräknades draga en kostnad av 130 100 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen gjort framställning om att ett belopp av 525 000 kronor, beräknat på grundval av prisläget den 1 juli 1941, måtte anvisas för uppförande i överensstämmelse med ett av sjukvårdsförvaltningen framlagt förslag av en sjukvårdsanläggning vid Berga, omfattande två tvåvåningsbyggnader, den ena inrymmande mottagningsenhet och 30 vårdplatser och den andra 60 vårdplatser. Av kostnaderna belöpa enligt marinförvaltningens beräkningar 295 000 kronor på den byggnad, som avsåges inrymma mottagningsenhet och 30 vårdplatser, och 230 000 kronor på byggnaden för 60 vårdplatser. Marinförvaltningen har föreslagit, att endast kostnaderna för den förstnämnda byggnaden skola bestridas av medel inom försvarsbeslutets kostnadsram.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

Det ursprungliga förslaget till sjukvårdsanläggning för marinens underofficersskola och Stockholms örlogsstations värnpliktsskola vid Berga, som kostnadsberäknats först approximativt till 100 000 kronor och sedermera till 130 100 kronor, allt enligt prisläget den 1 juli 1941, utgjordes av en sjukstuga med mottagningsavdelning samt vårdavdelning för 25 patienter. Detta förslag ansågs emellertid av försvarets sjukvårdsförvaltning mindre tillfredsställande, då dels antalet vårdplatser icke fullt täckte skolornas behov enligt eljest vedertagna beräkningsgrunder, dels särskilt behandlingsrum för tandläkarvård saknades och dels den allmänna standarden icke motsvarade den som numera tillämpas vid permanenta förband av Bergaskolornas storlek. Den sjukhusbyggnad, som av sjukvårdsförvaltningen och marinförvaltningen föreslagits inrymma mottagningsavdelning och vårdavdelning för 30 patienter, har beräknats enligt vedertagen standard och omfattar även särskilt rum för tandläkarvård. Då en sjukhusbyggnad av denna storlek torde vara erforderlig för tillgodoseende av Bergaskolornas behov samt den föreslagna standarden synes böra godtagas, förordar jag, att denna byggnad kommer till utförande. Förslaget att uppföra en särskild sjukhusbyggnad inrymmande 60 vårdplatser och huvudsakligen avsedd för kustflottans behov är jag däremot icke beredd att nu taga ställning till. Otvivelaktigt föreligger ett större sjukvårdsbehov för kustflottan än som för närvarande kan tillgodoses av fartygens egna sjukavdelningar och kustflottans sjukstuga på Märsgarn. Innan säkrare grunder föreligga för bedömande av kustflottans behov av sjukvård och möjligheterna att tillgodose detta på andra håll, anser jag mig dock icke böra äska medel för detta ändamål. Jag förutsätter emellertid, att den av mig tillstyrkta sjukhusbyggnaden gives en sådan utformning, att vid behov en sjukvårdsanläggning för kustflottans del kan uppföras i anslutning till nämnda byggnad. Tills vidare synas sålunda 295 000 kronor böra beräknas för ett sjukhus för skolorna vid Berga.

Garagebyggnader m. m. för kustartilleriförsvaren. Efter förslag i propositionen 1943: 2 (s. 132 ff.) anvisade 1943 års riksdag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 450 000 kronor till garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga. Medelsframställningen grundade sig på en inom marinförvaltningen verkställd beräkning bland annat rörande fredsbeståndet av motorfordon vid kustartilleriet med undantag för vissa fordon vid Blekinge kustartilleriförsvaret, beträffande vilka fullständig utredning icke förelåg.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen hemställt, att ytterligare 331 000 kronor, enligt prisläget den 1 juli 1941, måtte beräknas för garagebyggnader för kustartilleriets rörliga batterier (Stockholms, Blekinge och Göteborgs kustartilleriförsvaret). Ämbetsverket har erinrat om att fordonsbeståndet vid dessa batterier under beredskapstiden ökats avsevärt, varvid förhyrda garage samt enkla fordonsskjul i stor utsträckning måst tagas i anspråk. Efter beredskapens avveckling hade denna fordonspark skurits ned högst väsentligt. I kustartilleriets rörliga batterier inginge emellertid ett stort antal specialfordon av olika slag. Ett flertal av dessa vore försedda med s. k. tryckluftsbrömsar och borde med anledning därav vintertid förvaras i uppvärmda lokaler. För dessa fordon, vilka vore olämpliga att avyttra och vilka även under fredsförhållanden borde ingå i kustartilleriets fordonsbestånd i övnings- och beredskapssyfte, vore för närvarande icke behovet av garageplatser helt fyllt utan utnyttjades privata garage och fordonsskjul. Genomförda utredningar visade, att det icke vore ekonomiskt att i den utsträckning som nu vore fallet förhyra garage. I den mån den civila biltrafiken åter komme igång, kunde man även förutsätta, att kustartilleriet icke längre kunde disponera samma antal förhyrda garage som tidigare.

Såsom av det föregående framgår grundades den för 1943 års riksdag framlagda anslagsberäkningen på en inom marinförvaltningen verkställd utredning rörande behovet i fredstid av garageplatser för kustartilleriförsvaren. Att dessa beräkningar numera befunnits icke hållbara torde, framhåller föredragande statsrådet, till väsentlig del sammanhänga med det förhållandet att behovet av garageplatser vid Blekinge kustartilleriförsvaret — där behovet är störst — icke då kunde slutligt överblickas. Det ökade behovet av garageplatser i övrigt syntes statsrådet kunna delvis förklaras med att under beredskapstiden anskaffats flera bilar av specialkonstruktion än man tidigare räknat med och att dessa fordon lämpligen borde behållas i fredstid. Jämväl antalet fordon för s. k. ekonomikörslor m. m. hade ansetts böra ökas i förhållande till tidigare gällande planer.

Med hänsyn till de sålunda ändrade förutsättningarna för bedömande av behovet av garageplatser har statsrådet funnit sig kunna godtaga marinförvaltningens nu föreliggande beräkningar.

Marinförvaltningen har räknat med varmgarage för sådana specialfordon, vilkas utrustning taga skada av kyla eller temperaturväxlingar, samt för fordon, vilka användas större delen av året. Även dessa grunder har statsrådet

funnit sig kunna förorda. Enär ämbetsverkets kostnadsberäkningar icke givit statsrådet anledning till erinran, har han således för nästa budgetår beräknat 331 000 kronor för varmgarage vid ifrågavarande kustartilleriförsvar.

Centralförråd för marinens intendenturmateriel. Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framlagt förslag har riksdagen anvisat 325 000 kronor till centralförråd för marinens intendenturmateriel. Förrådet är numera uppfört och taget i bruk.

Föredragande statsrådet har framhållit, att 1941 års försvarsutredning icke i samband med planerandet av det nuvarande centralförrådet beaktat den ökning av marinens personalstyrka, som förordats av utredningen och förutsatts i 1942 års försvarsbeslut. Förrådet vore härigenom redan nu, kort tid efter dess färdigställande, för litet. Med hänsyn till de avsevärda kostnaderna för förhyrande av förrådslokaler syntes det statsrådet ekonomiskt välbetänkt, att en ny förrådsbyggnad för intendenturmateriel nu uppfördes. Kostnaderna härför har statsrådet i enlighet med beräkningar av marinförvaltningen uppskattat till 188 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Då marinförvaltningen emellertid uppgivit sig kunna för ändamålet disponera 23 500 kronor av tidigare anvisade medel, kunde enligt statsrådet det nu aktuella medelsbehovet beräknas till i runt tal 165 000 kronor.

Statsrådet har dock förutsatt, att marinförvaltningen i samråd med statens organisationsnämnd och arméförvaltningen undersökte möjligheterna att minska förrådsutrymmet genom rationaliseringar och inrymmande av materiel i befintliga förråd — eventuellt även sådana som disponerades av armén.

Marinförvaltningen har föreslagit, att den nya förrådsbyggnaden skall uppföras i anslutning till det nuvarande centralförrådet. Enligt vad statsrådet inhämtat räknade ämbetsverket med att genom förrådshållningens koncentrerings till en plats kunna inbespara en uppboordsman och fyra förrådsarbetare. Förslaget har därför syntes statsrådet lämpligt ur ekonomisk synpunkt. Ur militär synpunkt skulle det däremot, framhåller statsrådet, måhända vara att föredraga, om förrådet förlades till annan plats. Det syntes statsrådet böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning besluta om såväl platsen för det nya förrådet, varvid statsrådet utginge från att annan plats än den nuvarande valdes endast om ingen kostnadsökning föranleddes därav, som storleken av detsamma.

Renovering av vissa marinens matinrättningar. Efter förslag i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 63 f.) har beräknats ett belopp av 115 000 kronor för renovering av Stockholms örlogsstations matinrättning i kasern III & Skeppsholmen. I samband med framläggande av förslag rörande dessa arbeten anmälde marinförvaltningen, att ämbetsverket med anledning av en undersökning angående organisationen och verksamheten vid marinens fasta matinrättningar igångsatt utredning angående möjligheterna att iståndsätta även en av Vaxholms kustartilleriregementes matinrättningar vid Oscar-Fredriksborg, varvid förutsattes, att arbetena skulle komma till

utförande under budgetåret 1946/47. Kostnaderna för omändring av matinrättningen beräknades till 199 500 kronor inklusive administration.

I sin skrivelse angående medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen i enlighet med vad sålunda anförts föreslagit, att ifrågavarande matinrättning måtte renoveras under sistnämnda budgetår. Kostnaderna ha enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats till 200 000 kronor. Prisstegringen till den 1 juli 1945 har uppskattats till 28 000 kronor.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anfört följande.

Av under hand överlämnade principritningar framgår att ifrågavarande matinrättning, vilken ursprungligen varit verkstadslokal, avses skola genomgå ganska omfattande ändringsarbeten. Sålunda har bland annat föreslagits, att antalet platser skall utökas, varjämte enligt förslaget särskild furirmatsal skall inrättas, diskrummet flyttas och nya personalbostäder inrättas. Jag har funnit de föreslagna ändringarna vara välmotiverade samt ägnade att rationalisera driften och öka trevnaden. Jag finner mig därför böra tillstyrka förslaget. Ehuru det av marinförvaltningen angivna beloppet, 200 000 kronor, förefaller högt, anser jag mig tills vidare böra godtaga detsamma.

Vissa anordningar för utbildningens förbättrande vid marinen. Föredragande statsrådet har, under framhållande av att skogsområdet intill korthållsbanan för Karlskrona kustartilleriregemente vid Västra Mark i Karlskrona på grund av sin närhet till staden vore en omtyckt promenadplats för stadens befolkning och att i synnerhet många barn rörde sig inom området även vardagar, föreslagit att av försiktighetsskäl ett stängsel uppsattes vid skjutbaneanrådets gräns. Vidare har statsrådet föreslagit anordnande av en 100-meters- och korthållsbana för Älvsborgs kustartilleriregemente. Kostnaderna för dessa anläggningar har statsrådet beräknat till 1 400 kronor respektive 36 000 kronor eller tillhoppa i avrundat tal 37 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Militära skyddstjänstanordningar vid marinen. I samband med beredskapens avveckling och militära vaktstyrkors indragande erfordras, framhåller föredragande statsrådet, vid vissa militära anläggningar särskilda säkerhetsåtgärder för att förhindra inbrott och skadegörelse. Ett av marinförvaltningen framlagt förslag till utförande av skyddstjänstanordningar för en kostnad av 125 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 syntes emellertid kunna begränsas, och medel borde i detta sammanhang beräknas endast för sådana arbeten, som vid sträng prövning funnes böra nu utföras. Från denna utgångspunkt beräknade statsrådet för nästa budgetår ett belopp av 40 000 kronor för ändamålet enligt prisläget den 1 juli 1941.

Artillerimateriel- och ammunitionsförråd. Vid anmälan av 1944 års statsverksproposition (fjärde huvudtiteln, punkt 96) anförde departementschefen vid behandlingen av frågan om anvisande av anslag för budgetåret 1944/45 till Marinen: Förstärkning av kustartilleriförsvaret bland annat, att från marinförvaltningen inhämtade uppgifter hade givit vid handen, att ämbetsverket avsett att av det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget av 6 815 000 kronor till vissa förstärkningar av kustartilleriför-

svaret samt av det å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till förstärkning av kustartilleriförsvaret bestrida kostnader om tillhoppa 460 000 kronor för artillerimateriel- och ammunitionsförråd. Dessa kostnader syntes emellertid vara av natur att bestridas över kapitalbudgeten. Departementschefen ämnade därför vid anmälan av marinförvaltningens äskanden för budgetåret 1944/45 med avseende å kapitalbudgeten föreslå, att — i den mån utredning till styrkande av förrådsbehovet förebragts — för ifrågavarande förrådsbyggnad beräknades medel under marinförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond. Vid anmälan av det i samma proposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 89) upptagna medelsbehovet för förrådsbyggnader för Göteborgs kustartilleriförsvaret och Älvsborgs kustartilleriregemente anförde departementschefen därefter, att av nämnda belopp om 460 000 kronor enligt uppgift från marinförvaltningen 305 000 kronor — motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 280 000 kronor — avsåge förrådslokaler vid Göteborgs kustartilleriförsvaret, för vilka medel för det dåvarande syntes bära beräknas. Mot dessa uttalanden hade riksdagen (skrivelserna 4 och 107) ingen erinran.

I skrivelse den 12 juli 1945 har marinförvaltningen uppgivit, att förenämnda belopp om 460 000 kronor avsetts för bestridande av kostnaderna för uppförande av — förutom förrådslokalerna vid Göteborgs kustartilleriförsvaret — tre batteriförråd vid Stockholms och ett vid Hemsö kustartilleriförsvaret, kostnadsberäknade till sammanlagt 140 000 kronor, motsvarande 120 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Medel för utförande av samtliga förråd, tillhoppa (320 000 + 140 000 =) 460 000 kronor, hade av marinförvaltningen ställts till vederbörande lokalförvaltningars förfogande av anslag till förstärkning av kustartilleriförsvaret. Marinförvaltningen hemställde, att för täckande av de för ifrågavarande ändamål från nämnda anslag verkställda utbetalningarna måtte till ämbetsverkets förfogande ställas nyssberörda belopp, 460 000 kronor.

Med anledning av framställningen har Kungl. Maj:t genom beslut den 12 oktober 1945 medgivit, att marinförvaltningen finge för täckande av de från nämnda anslag verkställda utbetalningarna för anordnande av artillerimateriel- och ammunitionsförråd vid Göteborgs kustartilleriförsvaret intill ett belopp av 320 000 kronor anlita det för budgetåret 1945/46 till Vissa byggnadsarbeten m. m. anvisade investeringsanslaget av 10 000 000 kronor, varvid ett belopp av 280 000 kronor skulle anses belasta den av 1942 års riksdag fastställda kostnadsramen för marinen under femårsperioden 1942/47. Beträffande framställningen i övrigt har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja framdeles meddela beslut.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

Av beloppet om 460 000 kronor — vilket hänför sig till prisläget den 1 juli 1943 — voro såsom av det föregående framgår 320 000 kronor avsedda för artillerimateriel- och ammunitionsförråd för Göteborgs kustartilleriförsvaret. Detta medelsbehov har av riksdagen godkänts. Förråden äro uppförda och Kungl. Maj:t har genom förenämnda beslut medgivit, att anslag till förstärkning av kustartilleriförsvaret, varifrån utbetalningar för förrådens

uppförande gjorts, må beredas täckning därför. I övrigt var beloppet om 460 000 kronor, enligt vad marinförvaltningen anför, avsett för förråd för ett luftvärnskanonbatteri inom Hemsö kustartilleriförsvar och för tre sådana batterier inom Stockholms kustartilleriförsvar. Kostnaderna för dessa förråd ha beräknats till sammanlagt 140 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1943, motsvarande 120 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Till frågan om dessa förråds uppförande har riksdagen ännu icke tagit ställning. Förråden ha icke påbörjats, och marinförvaltningen, som varit av den uppfattningen att medelsbehovet godkänts av riksdagen, har underrättats om att så icke är fallet och att med uppförandet därför måste anstå.

Då frågan om kustartilleriförsvarens förråds- och uppbördsmanorganisation är under utredning, är jag icke beredd att för närvarande fatta slutlig ståndpunkt till frågan om förrådets uppförande. Enligt uppgift från marinförvaltningen är emellertid den materiel, för vilken förråden är avsedd, för närvarande under leverans, varvid redan levererad materiel beretts utrymme i provisoriska och delvis olämpliga lokaler på skilda platser. Kungl. Maj:t torde därför böra beredas möjlighet att, då frågan om förråds- och uppbördsmanorganisationen kan klarare överblickas, fatta beslut om uppförande av förråd i erforderlig omfattning. För detta ändamål torde tills vidare böra beräknas det av marinförvaltningen angivna beloppet, 120 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Jag förutsätter, att de medel, som redan med anlitande av anslaget till förstärkning av kustartilleriförsvaret ställts till vederbörande lokala myndigheters förfogande för uppförande av ifrågavarande förråd, återförs till nämnda anslag.

Ostkustens marindistrikt.

FÖR MARINDISTRIKTET GEMENSAMMA ANLÄGGNINGAR.

Ombyggnad och modernisering av vissa administrationsbyggnader å Skeppsholmen.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944:166 har riksdagen (skrivelse nr 384) beslutat, att örlogsvarven skola organiseras efter i huvudsak den plan, som angivits vid anmälan av nämnda proposition. Enligt den sålunda fastställda organisationsplanen, vilken trätt i tillämpning från och med den 1 juli 1945, har vartdera av örlogsvarven i Stockholm och Karlskrona organiserats, under en varvschef, på dels en verkstadsavdelning, dels tre militärtekniska avdelningar, nämligen en vapenavdelning, en fartygsavdelning och en intendenturavdelning jämte kansli.

Till grund för beslutet om den nya varvsorganisationen låg ett av 1943 års örlogsvarvsutredning avgivet betänkande, vari beträffande lokalfrågorna framhölls, att i fråga om verkstäderna i såväl Karlskrona som Stockholm den centrala tekniska och administrativa ledningen borde koncentreras till lokalerna för de nuvarande ingenjördepartementen, vilka lokaler syntes bliva tillfyllest. Den lokala tekniska ledningen åter borde förläggas till respektive ingenjörers arbetsplatser. Beträffande örlogsvarven i övrigt borde enligt utredningens mening en koncentration av de ledande förvaltningsorganen företagas och dessa inrymmas i en central förvaltningsbyggnad, varigenom möjligheter skulle beredas för en god samverkan mellan varvschefen, avdelningscheferna och de under dessa sorterande sektionsscheferna. Utred-

ningen ansåge, att genom en dylik anordning de bästa garantier vunnes för dels ärendenas snabba handläggning, dels administrationskostnadernas nedbringande till lägsta möjliga nivå. Kostnaderna för en sådan koncentring av administrationslokalerna beräknade utredningen för Stockholms örlogsvarv till omkring 450 000 kronor inklusive kostnader för inredning, möbler, telefonanläggningar m. m.

Vid anmälan av nyssberörda proposition anförde departementschefen beträffande de av omorganisationen föranledda lokalfrågorna, att han ej vore beredd att då taga ställning till frågan om anordnande av gemensamma förvaltningsbyggnader. Med avgörandet av detta spörsmål syntes enligt hans uppfattning få anstå i avbidan på en närmare utredning, som marinförvaltningen förebådat. Häremot hade riksdagen ingen erinran.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen gjort framställning om anvisande av medel för vissa av omorganisationen föranledda ombyggnadsarbeten. Ämbetsverket har beräknat kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för de planerade omändrings- och tillbyggnadsarbetena till sammanlagt 341 000 kronor. Kostnaderna fördela sig på de olika byggnaderna enligt följande sammanställning.

Varvschefens och marindistriktschefens nuvarande kanslibyggnader	kronor	130 000
Kasern I	»	88 500
Sjökrigsskolebyggnaden	»	72 500
Hantverksskasernen	»	50 000
		<hr/>
	Summa	341 000.

1945 års markkommission har i skrivelse den 13 december 1945 — under framhållande, bland annat, att kommissionen vid inventering av den mark, som kunde bliva föremål för förhandlingar inom kommissionen, uppmärksammat Stockholms örlogsstations och Stockholms örlogsvarvs mark, samt att kommissionen därvid utginge från att örlogsstationen och varvet framdeles skulle bliva förflyttade från Stockholm, varigenom marken skulle frigöras för användning till andra allmänna ändamål — hemställt, att åtgärder icke måtte vidtagas i sådan omfattning, att en framtida förflyttning av örlogsstationen och varvet uppsköttes eller försvårades.

Föredragande statsrådet har för sin del anført följande.

Innan jag ingår på frågan om anvisande av medel för de av marinförvaltningen föreslagna ombyggnads- och moderniseringsarbetena, torde böra upp- tagas till behandling den av 1945 års markkommission berörda frågan om Stockholms örlogsbas' utflyttning från Stockholm. Denna fråga har varit föremål för ingående utredningar. Av olika skäl, bland annat de med utflyttningen förenade mycket betydande kostnaderna, har dock med frågans avgörande hittills fått anstå. Erfarenheterna från tidigare verkställda utredningar visa, att frågan om basens förläggning är mycket svårlöst, varför sannolikt avsevärd tid kommer att förflyta, innan densamma bragts till en slutgiltig lösning. Ovissheten rörande örlogsbasens framtida förläggning har emellertid ansetts icke böra förhindra utförandet av angelägna kompletterings- och moderniseringsarbeten vid den nuvarande förläggningen, och avsevärda

belopp ha därför under beredskapsåren nedlagts på dylika arbeten, främst beträffande den å Djurgården belägna delen av örlogsvarvet.

Till bedömande föreligga nu ett flertal förslag till ombyggnads- och förbättringsarbeten å Skeppsholmen. Arbetena kunna i huvudsak uppdelas i tre grupper, nämligen *dels* de i detta avsnitt behandlade ombyggnads- och moderniseringsarbetena å ett antal administrationsbyggnader, *dels* i nästa avsnitt berörd rationalisering av värmeförsörjningen å Skeppsholmen, *dels* slutligen vissa ombyggnads- och förbättringsarbeten beträffande förråds- och verkstadsutrymmen. I fråga om första gruppen vill jag framhålla, att de byggnader, som föreslagits till ombyggnad, lämpligen torde kunna utnyttjas såsom administrationslokaler för icke-militära ändamål, därest beslut framdeles meddelas rörande örlogsbasens förflyttning till annan ort. Den andra gruppen av arbeten beräknas skola kunna amorteras på så kort tid, att betänkligheter ur nu ifrågavarande synpunkter icke böra möta mot deras utförande, särskilt som de till väsentlig del avse nyssnämnda administrationsbyggnader. De föreslagna arbetena å förråds- och verkstadsbyggnader slutligen äro erforderliga, därest en tillfredsställande förrådshållning av den under de senaste åren anskaffade dyrbara materielen skall kunna ordnas. Så länge örlogsbasen kvarligger i Stockholm, måste nämligen förrådsutrymmen av tillräcklig storlek finnas anordnade i basens omedelbara närhet. De föreslagna åtgärderna beträffande vissa verkstadslokaler motiveras främst av arbetshygieniska skäl. Jag vill framhålla, att ifrågavarande förråds- och verkstadslokaler till största delen äro inrymda i gamla byggnader, vilka måhända av historiska skäl böra bibehållas även efter förflyttning av örlogsbasen.

Jag övergår nu till behandlingen av de av marinförvaltningen under förevarande avsnitt föreslagna ombyggnads- och moderniseringsarbetena å vissa administrationsbyggnader. Den av 1944 års riksdag beslutade och nu genomförda omorganisationen av örlogsvarven syftar till att skapa förutsättningar för en effektivisering och rationalisering av varvsrörelsen. Det är uppenbart, att för att detta syfte skall kunna vinnas även lokalfrågorna måste lösas på ett sådant sätt, att erforderlig koncentration av varvschefens och de militärtekniska avdelningarnas administration kan ske. Helst borde denna administration koncentreras till en central byggnad å vartdera örlogsvarvet. Av kostnadsskäl och av hänsyn till bebyggelsen både på Skeppsholmen och inom Karlskrona örlogsvarv har detta icke varit möjligt. Marinförvaltningen har i stället framlagt förslag till omdisposition av befintliga byggnader. För Stockholms örlogsvarvs del innebär detta förslag att varvets administration i huvudsak koncentreras till varvschefens och marindistriktschefens nuvarande byggnader. Dessa byggnader äro avsedda att förbindas med en underjordisk gång. Marindistriktschefens kansli skulle flyttas till kasern I, en 1600-talsbyggnad, som ligger närmast Skeppsholmsbron och staden, medan stationschefens kansli skulle flyttas till den för detta ändamål lämpliga sjökrigsskolebyggnaden. Vid besök på Skeppsholmen har jag närmare tagit del av förslaget och därvid funnit den föreslagna omdispositionen av lokalerna i huvudsak ändamålsenlig. På grund av att byggnaderna som regel ha en för expeditionsåndamål olämplig planering, där många rum äro genomgångsrum, erfordras ganska omfattande omändringsarbeten. Sålunda måste vissa trappor flyttas och några korridorer läggas in i våningsplanerna. I samband med ombyggnadsarbetena torde därvid, såsom marinförvaltningen föreslagit, värmeledning böra införas i vissa byggnader, som nu uppvärmas med kakelugnar och kaminer. Vissa detaljer i ombyggnadsförslaget synas böra ytterligare övervägas. Sålunda kan det ifrågasättas, huruvida en underjordisk gång är erforderlig mellan de byggnader, som avsetts skola inrymma varvsadministra-

tionen. Det synes vidare tveksamt, huruvida hantverkskasernen bör ombyggas på sätt marinförvaltningen föreslagit. Jag förutsätter, att den närmare utformningen av ombyggnadsprogrammet verkställs i samråd med statens organisationsnämnd, som torde komma att verkställa organisationsundersökningar vid de administrativa organen å Skeppsholmen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i dessa liksom övriga detaljfrågor träffa avgörande. Därvid bör beaktas önskvärdheten av att kostnaderna nedbringas. Då vissa av de föreslagna arbetena äro att hänföra till normalt underhåll, torde medelsanvisningen i detta sammanhang kunna begränsas till 315 000 kronor.

Rationalisering av värmeförsörjningen å Skeppsholmen. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen framlagt ett förslag till rationalisering av värmeförsörjningen på Skeppsholmen, avsett att genomföras i två etapper. Första etappen har beräknats kosta 348 000 kronor och den andra omkring 210 000 kronor, allt enligt prisläget den 1 juli 1941.

Förevarande projekt avser att rationalisera värmeförsörjningen på Skeppsholmen genom att ersätta nuvarande tre högtryckscentraler och nitton varmvattencentraler jämte kakelugnar och kaminer i fyra byggnader med en ny modern värmecentral för pumpvarmvatten. Frågan har aktualiserats av att en av de nuvarande högtryckscentralerna är i det närmaste kassabel och endast täcker omkring 60 % av värmebehovet. Genom den föreslagna omläggningen beräknas en besparing uppstå av omkring 90 000 kronor per år, varigenom kostnaderna skulle kunna amorteras på drygt 7 år. Föredragande statsrådet har funnit de beräknade besparingarna så avsevärda, att han ansett sig böra förorda projektets genomförande så snart tillgången på materialier det medgäve. Marinförvaltningens kostnadsberäkningar ha icke givit statsrådet anledning till erinran. Dock syntes enligt statsrådet vid den fortsatta planeringen böra undersökas om icke ytterligare besparingar skulle kunna vinnas genom utnyttjande av den billiga elektriska kraft, som örlogsvarvet nu erhölle från Stockholms stad, för elektrisk värmeförsörjning under höst och vår. Då omläggningen på sätt marinförvaltningen föreslagit syntes statsrådet böra uppdelas på två etapper, har han för nästa budgetår beräknat medel allenast för den första.

Förbättrande av vissa ventilationsanläggningar vid Stockholms örlogsstation och Stockholms örlogsvarv. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 beräknade marinförvaltningen 26 000 kronor för åtgärder till förbättrande av ventilationen inom ett antal byggnader vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona. I skrivelse den 10 februari 1943 hänförde marinförvaltningen dessa arbeten till angelägenhetsgrupp III.

Vid anmälan av propositionen 1943: 222 framhöll departementschefen bland annat, att det borde ankomma på marinförvaltningen att undersöka, i vad mån de föreslagna åtgärderna vore att hänföra till standardförbättringar eller till sådana åtgärder, vilkas vidtagande vore nödvändigt av arbetshygieniska skäl. I den mån det sistnämnda befundes vara fallet och åtgärderna icke kunde vidtagas med anlitande av för varvens modernisering anvisade eller eljest

till marinförvaltningens förfogande stående medel, syntes utrymme inom femårsplanens ram böra beredas för här ifrågavarande ändamål. Vad sålunda anförts föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

I sina anslagsäskanden för innevarande budgetår anförde marinförvaltningen, att undersökning verkställdts beträffande ettvarvt av förutnämnda behov, varvid det visat sig, att samtliga ifrågavarande arbeten i Karlskrona utan större olägenhet kunde anstå till tid efter femårsperiodens slut. Detsamma vore förhållandet beträffande ifrågasatta arbeten inom det s. k. kokhuset vid Stockholms örlogsstation. Av arbetshygieniska skäl vore det däremot synnerligen önskvärt, att övriga arbeten i Stockholm — avseende badanstalten, marketenteribygggnaden, östra boställshuset och torpedverkstaden — komme till utförande inom femårsperioden. Byggnadskostnaden för dessa arbeten beräknades till 8 200 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Arbetena föresloges komma till utförande under budgetåret 1946/47.

Efter förslag av marinförvaltningen i anslagsäskandena för nästa budgetår har föredragande statsrådet förordat det av ämbetsverket framlagda begränsade programmet för ifrågavarande arbeten, för vilket ändamål statsrådet beräknat ett avrundat belopp av 8 000 kronor.

STOCKHOLMS ÖRLOGSSTATION.

Ombyggnad av intendenturförrådet på Skeppsholmen. Å Skeppsholmens västra del finnes uppförd en större förrådsbyggnad, vilken under en följd av år stått till arméns förfogande såsom intendenturförråd. Sedan nya lokaler för arméns intendenturförråd uppförts å Järvafältet, har Kungl. Maj:t enligt beslut den 23 november 1945 förordnat, att förvaltningen av förrådsbyggnaden på Skeppsholmen skall överflyttas från arméns fortifikationsförvaltning till marinförvaltningen.

Enligt tidigare uppgjorda planer skulle förrådsbyggnaden, sedan densamma utrymmts av armén, utnyttjas såsom sjukvårds-, sängpersedels- och beklädnadsförråd för marinen. Till ombyggnad av byggnaden för detta ändamål har reserverats ett belopp av 74 000 kronor av det av 1941 års riksdag (propositionen nr 221; riksdagens skrivelse nr 360) anvisade reservationsanslaget av 790 000 kronor till ombyggnadsarbeten m. m. vid Stockholms örlogsstation.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1946/47 har marinförvaltningen anfört, att vid numera verkställd utredning vissa nytillkomna omständigheter visat sig inverka på förrådsbyggnadens utnyttjande och ombyggnadsarbetenas omfattning. Den nya varvsorganisationen och därav härflytande omdisponering av lokaler i andra byggnader å Skeppsholmen medförde nödvändigheten att utnyttja förrådsbyggnaden uteslutande för intendenturmateriel, som därigenom kunde i erforderlig omfattning koncentreras till förmån för upp- och förbörds- och förrådsarbetet. För sjukvårdsmaterielen, som enligt den ursprungliga planen likaledes skulle ha inhysts i arméns intendenturförråd, måste således andra utrymmen beredas, lämpligen i det s. k. råseglarhuset. Intendenturförrådsbyggnaden hade av armén använts huvudsakligen för förvaring av

hudar och skinn. Sedan marinförvaltningen övertagit byggnaden, komme den att användas för Ostkustens marindistrikt som beklädnads- och sängpersedelsförråd med för förrådstjänsten erforderliga expeditionslokaler och reparationsverkstäder m. m. Den hittillsvarande inredningen, som anpassats efter råvaruförvaring, vore icke användbar för förrådets blivande användning och det arbete, som komme att bedrivas därstädes. Helt ny inredning jämte invändig iståndsättning bleve nödvändig i större omfattning än vad ursprungligen kunnat förutses. Därtill komme att förråds- och uppbördsarbetet krävde uppvärmning av halva byggnaden och i samband därmed vissa omboningsarbeten.

Marinförvaltningen har beräknat kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för ifrågavarande arbeten till 153 000 kronor. Prisstegringen till den 1 juli 1945 har beräknats till 21 000 kronor.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anfört följande.

Vid besök på Skeppsholmen har jag förvissat mig om behovet av ifrågavarande arbeten. Vissa av arbetena äro emellertid av karaktär att utföras med anlåtande av underhållsmedel. I den mån dessa arbeten hänföra sig till under de senare åren eftersatt underhåll förutsätter jag, att de skola bestridas av den i staten för försvarets fastighetsfond uppförda posten till reparations- och underhållskostnader m. m. (arméns delfond). Med beaktande jämväl att kostnaderna för planerad värmeanläggning vid bifall till mitt i det föregående framlagda förslag om rationalisering av värmeförsörjningen å Skeppsholmen torde kunna något nedbringas, beräknar jag i detta sammanhang kostnaderna för ombyggnadsarbetena till i runt tal 140 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Från detta belopp torde böra dragas av riksdagen tidigare anvisade 74 000 kronor, varefter sålunda det återstående medelsbehovet utgör i avrundat tal 65 000 kronor.

Vissa merkostnader för avloppsanordningar vid Skeppsholmen. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1942 och 1944 års statsverkspropositioner (kapitalbudgeten, bilaga 2) har riksdagen för budgetåren 1942/43 respektive 1944/45 anvisat inalles 246 500 kronor, jämte medel för administrationskostnader, för vatten-, avlopps- och reningsanläggningar vid Stockholms örlogsstation. Av beloppet avsågos 23 000 kronor för omläggning av vissa vatten- och avloppsledning i Djurgårdsstaden, 23 500 kronor för anläggande av emscherbrunnar å Kastellholmen för s. k. låggradig rening av avloppsvatten och återstoden eller 200 000 kronor för utförande av en avskärande avloppsledning å Skeppsholmen samt för förenande av denna med en av Stockholms stad bekostad anslutningsledning mellan Skeppsholmen och Kastellholmen.

I skrivelse den 22 mars 1945 har marinförvaltningen avgivit förslag innebärande anvisande av ytterligare medel för utförande av en avskärande huvudavloppsledning på Skeppsholmen och anslutande av denna till Stockholms stads gatunät. Med utförande av avloppsanordningarna på Kastellholmen skulle tills vidare anstå.

Föredragande statsrådet, som beräknat det ytterligare medelsbehovet för här avsedda arbeten, inberäknat administrationskostnader, till 11 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, har funnit kostnadsökningen icke vara av den

storleksordning att på grund därav redan fattat beslut om ordnande av avloppsförhållandena på Skeppsholmen borde inhiberas. På Kastellholmen vore så relativt få personer bosatta, att ett uppskjutande av en reglering av avloppsförhållandena därstädes icke syntes statsrådet medföra några allvarligare olägenheter.

STOCKHOLMS ÖRLOGSVARV.

Förlängning av Gustaf V:s docka. För detta arbete — i sin helhet kostnadsberäknat till, förutom administrationskostnader, 1 000 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 — ha för budgetåren 1943/44—1945/46 anvisats tillhoppa 850 000 kronor jämte medel för bestridande av administrationskostnader.

I sin skrivelse angående medelsbehoven för nästa budgetår har marinförvaltningen hemställt, att återstående belopp, 150 000 kronor, jämte därå belöpande administrationskostnader, 9 000 kronor, måtte beräknas för nämnda budgetår. Prisstegringen intill den 1 juli 1945 å dessa belopp har beräknats till 22 000 kronor. Föredragande statsrådet har intet haft att erinra mot marinförvaltningens förslag och har sålunda för förlängning av Gustaf V:s docka för nästa budgetår beräknat ett belopp av 159 000 kronor.

Ombyggnad av fundamentshusen. Inom örlogsvarvets område å Skeppsholmen finnas bland annat uppförda två mer än 200 år gamla byggnader, de s. k. fundamentshusen, vilka huvudsakligen disponeras för förråd samt vissa verkstäder och expeditioner. I södra fundamentshusets bottenvåning inrymmas sålunda expedition för förrådsförvaltaren för allmänna materialförrådet, matrum och omklädnadsrum samt tackelkammare. I våningen en trappa äro expeditionen för örlogsvarvets ekipagesektion, sjöinstrumentförråd och segelsömmarverkstad belägna. I vindsvåningen slutligen finnas lokaler för sjöinstrumentverkstad och sjöinstrumentförråd samt för tagelredning. Norra fundamentshuset är helt disponerat av örlogsvarvets allmänna materialförråd.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 upptog marinförvaltningen under rubriken Vissa arbeten vid Stockholms örlogsvarv ett belopp av 168 000 kronor för, bland annat, anordnande av värmeledning och varmboning i fundamentshusen. Vid anmälan av propositionen 1943:222 anförde jag, att arbetena vore i och för sig önskvärda standardförbättringar i huvudsak avsedda att bereda personalen bättre arbetsförhållanden. Jag erinrade emellertid om att avsevärda belopp nyligen anvisats för varvets modernisering samt för hygieniska anordningar därstädes och fann det icke möjligt att nu åter tillstyrka anvisande av betydande belopp för dylika ändamål, vilka ej av försvarsutredningen beräknats.

Marinförvaltningen, som jämväl i medelsäskandena för budgetåren 1944/46 upptagit ifrågasvarande medelsbehov, har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår hemställt, att medel måtte anvisas för ombyggnad under nästa budgetår av fundamentshusen. Marinförvaltningen har därvid under erinran om föregående års anslagsäskande anfört i huvudsak följande.

Sedan dess ha de hygieniska förhållandena i de i fundamentshusen befintliga verkstäderna m. m. föranlett ingripande från yrkesinspektionens sida, varvid anmärkts, att uppvärmnings- och ventilationsanordningarna icke motsvara fordringarna enligt gällande lag. Verkstadslokalerna uppvärmas nu medelst kaminer och några effektiva ventilationsanordningar finnas icke. Härigenom uppstår ett mycket kännbart och olägligt drag från fönstren, där arbetsplatserna äro belägna. Yrkesinspektionen påfordrar därför, att central-uppvärmning med värmeelement vid fönstren samt lämplig ventilation snarast möjligt ordnas.

Med anledning härav har marinförvaltningen verkställt utredning i ärendet och funnit att erforderligt värmebehov i fundamentshusen enklast kan tillgodoses från den i sjöreservens kasern befintliga varmvattencentralen. Den härför erforderliga värmekulverten mellan byggnaderna kan då för obetydlig merkostnad givas sådan dimension, att den vid en eventuell centralisering av Skeppsholmens värmeförsörjning kan ingå i det större kulvertsystem, för vilket planläggning tidigare redogjorts. Av yrkesinspektören påfordrade ventilationsanordningar ha även planerats.

Marinförvaltningen har i samband med nu föreslagna uppvärmnings- och ventilationsanordningar i fundamentshusen även föreslagit vissa omändringsarbeten, som syfta till en rationellare användning av byggnaderna. Kostnaderna för ifrågavarande omändringsarbeten, som även innefatta värmeisolering av vissa partier av bjälklag, taklag och ytterväggar, ändringar av väggar och dörrar för en mera rationell förbindelse mellan de olika lokalerna m. m., ha av marinförvaltningen beräknats till 109 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Härvid äro sådana arbeten frånräknade, som marinförvaltningen anser sig kunna utföra med ianspråktagande av utav Kungl. Maj:t särskilt anvisade medel till förbättrings- och iståndsättningsarbeten.

Föredragande statsrådet har anfört, att han vid besök på Skeppsholmen kunnat konstatera, att de båda fundamentshusen i skilda hänseenden vore i behov av översyn. Genom den föreslagna omdisponeringen av lokalerna ernåddes otvivelaktigt betydande fördelar. Statsrådet ville därför tillstyrka de föreslagna ombyggnadsarbetena. De av marinförvaltningen beräknade kostnaderna för de föreslagna arbetena syntes statsrådet dock höga. I avsaknad av närmare utredning beräknade han kostnaderna till det av marinförvaltningen angivna beloppet, 109 000 kronor, men förutsatte, att alla möjligheter tillvaratogs att minska ifrågavarande kostnader.

Lödbod vid minverkstäderna. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen anfört, att den mångfald lödningsarbeten, som förekomme vid Skeppsholmsvarvet, utfördes i ett friliggande mindre skjul av så primitiv beskaffenhet, att den föranlett yrkesinspektionens ingripande. Inspektionen hade framhållit, att lödboden i nuvarande skick icke vore godtagbar för arbetet i fråga såsom arbetsplats under den tid av året, då fönster och dörrar icke kunde hållas helt öppna. Den kunde därför icke komma till användning för ifrågavarande ändamål under sådan årstid. Då byggnadens beskaffenhet enligt marinförvaltningens mening vore sådan, att iståndsättningsarbeten icke borde ske, funne marinförvaltningen erforderligt vidtaga

åtgärder för att ersätta densamma. Kostnaderna härför beräknades till 12 000 kronor.

Sedan marinförvaltningen undersökt möjligheterna att begränsa kostnaderna, har sedermera i en under hand överlämnad promemoria anmälts, att det befunnits möjligt att förlägga lödningsarbetena till en av minverkstäderna på örlogsvarvet. Kostnaderna skulle därigenom enligt preliminära beräkningar kunna reduceras till 2 800 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Prisstegringen till den 1 juli 1945 har beräknats till 400 kronor.

Marinförvaltningens senaste förslag har syntts föredragande statsrådet godtagbart. I avbidan på definitiva kostnadsberäkningar har statsrådet för ändamålet beräknat i runt tal 3 000 kronor.

Garage å Skeppsholmen. I sina medelsäskanden för innevarande budgetår äskade marinförvaltningen medel till uppförande av ett garage på Skeppsholmen och anförde därvid, att statens krisrevision fäst marinförvaltningens uppmärksamhet på de under de senaste budgetåren utbetalade stora beloppen för lejda biltransporter vid Stockholms örlogsvarv samt det otillräckliga utrymmet i där befintligt garage. Detta uppfyllde dessutom ej arbetarskyddslagens bestämmelser, vilket påtalats även av yrkesinspektionen. Marinförvaltningen hade med anledning av vad krisrevision anfört företagit utredning rörande fordonsparkens erforderliga storlek under fredstid. Ämbetsverket hade därvid funnit, att fredsparken vid Stockholms örlogsvarv, om lejning i större utsträckning skulle kunna undvikas, borde utgöras av följande nu befintliga bilar, nämligen 1 personbil, 1 ambulansbil, 1 skåp- (paket-) bil och 9 lastbilar. I befintliga garage samt övriga tillgängliga utrymmen, som lämpade sig för garagering, kunde inrymmas samtliga dessa bilar med undantag av 5 lastbilar, för vilka sålunda garageutrymme borde anskaffas.

Marinförvaltningen beräknade kostnaderna för anordnande av detta extra garageutrymme jämte för bildriften erforderliga serviceanordningar samt av yrkesinspektionen påfordrade utrymmen för personalens hygien och bekvämlighet m. m. till 41 300 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Marinförvaltningens sålunda framlagda medelsäskande föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen återigen upptagit ifrågavarande medelsbehov och därvid under erinran om sitt tidigare äskande i huvudsak anfört, att ämbetsverket, sedan nyssnämnda förslag avgivits, med anledning av yrkesinspektionens anmärkningar beträffande det befintliga garagets bristfälligheter i arbetarskyddshänseende ombesörjt en tillbyggnad till garaget innehållande toalettanordningar, dusch, matrum m. m. i fullt tillfredsställande omfattning. Den tidigare beräknade kostnaden kunde som följd härav nedbringas. Med hänsyn till att en tidigare på Gotland stationerad bussradioanläggning skulle flyttas och förläggas till Stockholms örlogsvarv måste emellertid utrymme inom garaget beredas även för denna anläggning. Marinförvaltningen hade därför uppgjort förslag till tillbyggnad av det befintliga garaget å Skeppsholmen inrymmande bussradioanläggningen samt ytterligare 5 motorfordon.

Marinförvaltningen har beräknat kostnaderna för det nu föreliggande förslaget till tillbyggnad av garaget till 41 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Prisstegringen intill den 1 juli 1945 har beräknats till 5 700 kronor.

Föredragande statsrådet har anfört, att vid Stockholms örlogsvarv efter statens krisrevisions anmärkningar rörande kostnaderna för lejda biltransporter inrättats en transportcentral, varigenom marinens transporter inom Ostkustens marindistrikt enligt uppgift kunnat rationaliseras och avsevärt förbilligas. Flertalet bilar i denna transportcentral avsåges skola garageras å Skeppsholmen. Det vore enligt statsrådet icke möjligt att på grundval av den nu föreliggande utredningen bedöma, huruvida samtliga dessa bilar komme att bli erforderliga även sedan nuvarande avvecklingsarbeten upphört och normala fredsförhållanden inträtt. Då emellertid de garageplatser, som eventuellt framdeles kunde bli lediga genom minskning av transportcentralens fordonspark, syntes kunna utnyttjas för andra statliga fordon, hade statsrådet ansett sig kunna tillstyrka, att medel nu beräknades för uppförande av den av marinförvaltningen föreslagna tillbyggnaden till det nuvarande garaget. Mot marinförvaltningens kostnadsberäkningar hade statsrådet ingen erinran, och han beräknade således för ändamålet 41 000 kronor.

Råseglarhusets omändring till förråd för sjukvårdsmateriel. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 har marinförvaltningen — såsom i det föregående vid behandlingen av frågan om ombyggnad av intendenturförrådet på Skeppsholmen anmärkts — anmält, att andra utrymmen måste beredas för den sjukvårdsmateriel, som ursprungligen avsetts skola inrymmas i intendenturförrådet. Marinförvaltningen har nu föreslagit, att det s. k. råseglarhuset å Skeppsholmen skulle tagas i anspråk för ändamålet. Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för råseglarhusets iståndsättning och inredning till sjukvårdsmaterieförråd ha beräknats till 63 100 kronor inklusive administration. Prisstegringen till den 1 juli 1945 har beräknats till 8 900 kronor.

Föredragande statsrådet har framhållit, att genom den föreslagna koncentreringsen av förrådshållningen av sjukvårdsmateriel, enligt vad marinförvaltningen upplyst, icke oväsentliga besparingar syntes kunna vinnas. Sålunda beräknades hyreskostnader till ett sammanlagt belopp av 8 400 kronor kunna inbesparas. Ämbetsverket räknade vidare med en viss minskning av den civila handräckningspersonalen. Då förslaget sålunda syntes vara ekonomiskt fördelaktigt, hade statsrådet intet att erinra mot detsammans genomförande. Det av marinförvaltningen för ändamålet beräknade beloppet förefölle emellertid statsrådet högt. Han förutsatte, att all nödig sparsamhet iakttoges vid den återstående detaljplaneringen. Tills vidare beräknade han för ändamålet, i enlighet med marinförvaltningens förslag, ett belopp av i avrundat tal 63 000 kronor.

Ombyggnad och utökning av arbetarköket å Galärvarvet. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2 s. 67) har riksdagen (skrivelse nr 154) beräknat 19 500 kronor till värmeledning samt komplettering av köksmaskiner i arbetarköket å Galärvarvet.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen under erinran härom anført, att försvarets civila personals förbund i skrivelse till marinförvaltningen framhållit, att dessa arbeten icke komme att medföra någon förbättring, enär köket vore för litet och behövde väsentligt utbyggas för att kunna leverera erforderligt antal portioner. Förbundet ifrågasatte därför lämpligheten av att de beslutade arbetena komme till utförande.

I skrivelse den 28 september 1945 har marinförvaltningen därefter äskat medel för ombyggnad och utökning av arbetarköket på Galärvarvet, därvid ämbetsverket beräknat kostnaderna för nämnda ombyggnad till 83 700 kronor inklusive administrationskostnader. Med avdrag för av riksdagen redan anvisade medel uppgår sålunda medelsbehovet till (83 700—19 500 =) 64 200 kronor.

Föredragande statsrådet har anført, att han i likhet med försvarets civila personals förbund ansåge, att det nuvarande arbetarköket hade väl liten kapacitet i förhållande till antalet anställda. Han funne därför den föreslagna utökningen motiverad. Enär emellertid det av marinförvaltningen härför beräknade beloppet syntes högt, förutsatte statsrådet, att ämbetsverket sökte att i görligaste mån begränsa kostnaderna. Tills vidare syntes dock böra räknas med det av marinförvaltningen angivna beloppet, avrundat till 64 000 kronor.

STOCKHOLMS KUSTARTILLERIFÖRSVAR OCH VAXHOLMS KUSTARTILLERIREGEMENTE.

Vissa utvändiga ledningar samt vägar å Rindö. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen för ifrågavarande ändamål beräknat ett belopp enligt prisläget den 1 juli 1941 av 105 000 kronor, vartill komma kostnader för prisstegring, beräknade till 15 000 kronor. Ämbetsverket har anført, att de föreslagna arbetena huvudsakligast utgöras av kompletteringsarbeten å befintliga vatten- och avloppsledningar vid kasernområdet å Oscar-Fredriksborg till följd av bland annat ökade belastningar genom tillkomsten av vissa av försvarets bostadsanskaffningsnämnd anlagda bostäder. Av denna anledning ha även föreslagits en del justerings- och kompletteringsarbeten å vägar till området för dessa bostäder.

Enligt vad föredragande statsrådet inhämtat vore de vattenledningar inom kasernområdet vid Oscar-Fredriksborg, som distribuerade saltvatten för tvättändamål, till stor del svårt angripna av rost. Av denna anledning kunde icke längre tillfredsställande vattentryck erhållas för brandsläckningsändamål. Därtill komme de sanitära olägenheterna av att rostbildningar följde med vattnet vid spolning. Ledningarna vore avsedda att ingå som servisledningar till den nya centralvattenledning, som skulle förse militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt Vaxholms stad med färskvatten och till vilken 1943 och 1944 års riksdagar (skrivelser nr 411 respektive 497) anvisat medel. Statsrådet funne behovet av nya vattenledningar styrkt men ville nu lämna öppet, huruvida de nya ledningarna borde få tagas i bruk för saltvattendistribution — med risk för att rostbildning genom saltvattnets större korroderande inverkan åter uppstode — eller om tidpunkten för centralvattenledningens färdigställande kunde avvaktas.

De föreslagna arbetena med avloppsledningarnas omläggning och vissa vägars iordningställande vore enligt statsrådet huvudsakligen betingade av den genom bostadsanskaffningsnämndens försorg tillkomna bebyggelsen och syntes vara av behovet påkallade. Statsrådet hade intet att erinra mot marinförvaltningens kostnadsberäkningar och upptog sålunda för samtliga ifrågasvarande ändamål ett belopp av 105 000 kronor.

Anordnande av skollokaler vid Vaxholms kustartilleriregemente. I sina medelsäskanden för innevarande budgetår beräknade marinförvaltningen, bland annat, ett medelsbehov av mellan 435 000 kronor och 550 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för modernisering eller nybyggnad av skollokaler vid Vaxholms kustartilleriregemente. Arbetet hänfördes till angelägenhetsgrupp III och ansågs icke kunna inrymmas inom den för marinens byggnadsarbeten för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen.

Vid anmälan av propositionen 1945: 97 anförde departementschefen i detta hänseende, att en preliminär undersökning syntes giva vid handen, att regementets personalstyrka kunde erhålla erforderligt förlägningsutrymme utan utnyttjande av en av regementets kaserner, kasern IV, vilken för det dåvarande i huvudsak användes såsom förlägningslokal för vissa i anledning av beredskapen inkallade armétruppförband. Det hade med hänsyn därtill synts departementschefen lämpligt, att undersökning verkställdes, huruvida ifrågasvarande kasern skulle kunna ombyggas till skolbyggnad för regementet, varigenom nybyggnad för sagda ändamål skulle kunna undvikas. Utredning därom påginge inom marinförvaltningen. I avvaktan på resultatet av denna borde det anstå med en av marinförvaltningen föreslagen iståndsättning av denna kasern.

I sin skrivelse angående anslag för marinen för budgetåret 1946/47 har marinförvaltningen anmält resultatet av den sålunda igångsatta utredningen samt hemställt, att ett belopp av 159 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 måtte anvisas för omändring och iståndsättning av kasern IV till skollokaler.

Med anledning av vissa synpunkter rörande omändring av kasern IV för skoländamål, som framkommit vid besök av representanter för försvarsdepartementet på Oscar-Fredriksborg, har i en under hand till departementet överlämnad promemoria framlagts ett delvis ändrat förslag till kasernens omändring. Enligt detta skulle bottenvåningen i huvudsak utnyttjas för ett av marinförvaltningen icke förut beaktat behov — regementets signalskola — samt för bokförråd, våningen en trappa för rekryt- och furirskolorna och våningen två trappor för korpralskolan. I byggnaden skulle även inrymmas samlingssal med 158 platser, förråd, expeditionsrum och lärarrum. Översta våningen skulle tills vidare icke iordningställas. Marinförvaltningen har beräknat kostnaderna inklusive omläggning av trappon i kasernen till 153 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

Vid besök å Oscar-Fredriksborg föregående år fann jag, att den nuvarande skolbyggnaden — en gammal lägerhydda — är synnerligen brist-

fällig. Belysningsförhållandena äro dåliga, och uppvärmningen äger rum medelst kaminer av äldre typ. Därtill är den för liten, i det den endast kan tillgodose omkring hälften av regementets behov av undervisningslokaler. Vissa stamskolor ha därför måst inrymmas i vanliga kompanikvarter. Marinförvaltningens senast framlagda förslag — i vilket beaktats, att regementets manskapsstyrka torde komma att avsevärt begränsas i förhållande till vad som förutsatts i 1942 års försvarsbeslut — synes mig innebära en tillfredsställande lösning av skollokalfrågan. Visserligen kunna belysningsförhållandena icke bliva för undervisningsändamål fullgoda i rum, som tidigare varit logement, men jag finner mig böra av kostnadsskäl förorda utnyttjandet av kasern IV till skollokaler framför uppförandet av ny skolbyggnad. För iordningställande av översta våningen i kasern IV synas särskilda medel icke behöva äskas. Våningen kan i sitt nuvarande skick utnyttjas som reservförläggning. Då marinförvaltningens kostnadsberäkningar icke givit mig anledning till erinran, upptager jag för ändamålet 153 000 kronor.

Materialförråd för Stockholms kustartilleriförsvar. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944:175 och 1945 års statsverksproposition har riksdagen anvisat inalles 288 500 kronor för modernisering av tygverkstäderna vid Stockholms kustartilleriförsvar. Byggnadsarbetena ingingo i en av marinförvaltningen framlagd generalplan för verkstadsdriftens ordnande inom kustartilleriförsvaret. Under femårsperioden 1942/47 skulle enligt marinförvaltningens förslag endast en del av planen genomföras, medan med återstoden skulle anstå till tid efter utgången av nämnda period.

För nästa budgetår har marinförvaltningen föreslagit, att en ifrågasatt ändring av tvättinrättningen på Rindö till centralt materielförråd måtte verkställas. Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för omändrings- och renoveringsarbeten jämte för förrådshållningen erforderliga inredningsarbeten ha beräknats till 50 000 kronor. Prisstegringen till den 1 juli 1945 har beräknats uppgå till 7 000 kronor.

Föredragande statsrådet har framhållit, att ifrågavarande tvättinrättning ej längre komme att erfordras för sitt nuvarande ändamål, sedan den centrala tvätt- och reparationsanstalten i Stockholms färdigstälts. Enligt vad som under hand meddelats beräknades de lokaler, tvättinrättningen nu disponerade, kunna överlämnas till marinförvaltningen under år 1946. Den nu föreslagna omändringen av tvättinrättningen till centralt materielförråd för de angränsande tygverkstäderna, vilken därefter planenligt kunde äga rum, gäve icke statsrådet anledning till erinran. Kostnadsberäkningarna hade statsrådet funnit sig kunna godtaga. Han beräknade således för ändamålet för nästa budgetår ett belopp av 50 000 kronor.

Gotlands marindistrikt.

Ändringsarbeten i vissa baracker. I sina medelsäskanden för nästa budgetår till byggnadsarbeten vid kasernetablisementet i Fårösund har marinförvaltningen för flyttning av och ändringsarbeten i en barack, avsedd som handvapenförråd, samt för ändringsarbeten i en annan barack, avsedd som lektions- och övningslokal för musikkåren, beräknat sammanlagt omkring 7 900 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Föredragande statsrådet har, ehuru han inledningsvis anfört, att han icke i nuvarande läge ansett sig kunna tillstyrka, att medel för närvarande beräknades för anordnande av övningslokaler för musikkårer, med hänsyn till de obetydliga kostnaderna för de för detta ändamål här föreslagna arbetena intet haft att erinra mot att avsteg från dessa riktlinjer gjordes beträffande denna förläggning. Då även övriga föreslagna arbeten syntes statsrådet lämpliga, beräknar han för ifrågavarande ändamål tillhopp i avrundat tal 8 000 kronor.

Sydkustens marindistrikt.

FÖR MARINDISTRIKTET GEMENSAMMA ANLÄGGNINGAR.

Idrottshall. 1941 års försvarsutredning beräknade för detta ändamål ett belopp av, inklusive administrationskostnader, i runt tal 370 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Sedan marinförvaltningen i sina medelsäskanden för budgetåret 1944/45 upptagit ifrågavarande byggnadsobjekt bland arbeten, för vilkas utförande under femårsperioden starka skäl visserligen kunde anföras men vilka, därest andra viktigare byggnadsbehov framträdde, i nödfall kunde uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut, upptogs arbetet, såsom närmare framgår av propositionen 1944: 281 (s. 179 ff), å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45. Enär hallen med hänsyn till tillkomsten av flottans sjömansskola ansågs böra givas något större dimensioner än tidigare avsetts, uppskattades därvid kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 till 488 000 kronor och enligt 1944 års prisläge till i runt tal 560 000 kronor. Idrottshallen avsågs skola uppföras å Stumholmen väster om det s. k. stora slupskjulet.

I sin skrivelse angående medelsbehoven för innevarande budgetår hemställde marinförvaltningen att idrottshallen måtte få uppföras redan under detta budgetår, varvid föreslogs, att medel för ändamålet skulle beräknas inom försvarsbeslutets kostnadsram.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen återigen upptagit förevarande medelsbehov, därvid kostnaderna liksom tidigare beräknats till 488 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

I en särskild av souschefen för marinförvaltningen den 25 november 1945 till försvarsdepartementet ingiven promemoria har ifrågasatts, huruvida icke en i flera avseenden lämpligare plats för hallen skulle kunna beredas å den utanför Stumholmen belägna s. k. Epidemiholmen.

Marinförvaltningen har sedermera i skrivelse den 20 december 1945 beräknat kostnaderna för idrottshallen med förläggning på Epidemiholmen till 525 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anfört följande.

Under beredskapstiden har antalet i försvaret verksamma personer i Karlskrona undergått en avsevärd ökning, vilken till väsentlig del hänför sig till Karlskrona örlogsvärv. Sedan beredskapen avvecklats, har arbetstillgången vid varvet minskats, och en fortsatt minskning av densamma kan under vissa förutsättningar befaras. Även behovet av personal för övriga försvarsändamål inom Karlskrona stad torde komma att minskas. Det är

givet, att härigenom kunna uppstå vissa sociala problem såväl för de enskilda arbetstagarna som för Karlskrona stad. Det har med hänsyn härtill synt mig angeläget att för nästa budgetår bereda marinförvaltningen möjlighet att igångsätta vissa anläggningsarbeten i Karlskrona, därest så ur arbetsmarknadssynpunkt skulle befinnas lämpligt, även om arbetena ur militär synpunkt icke äro så angelägna, att de av denna anledning med nödvändighet skulle behöva utföras så tidigt.

Ehuru jag i det föregående ansett mig icke kunna för närvarande tillstyrka uppförande av gymnastiksalar m. m., finner jag mig ur nu anförda synpunkter beredd förorda, att medel för nästa budgetår beräknas för uppförande av en idrottshall för Sydkustens marindistrikt. Behovet av densamma synes mig till fullo styrkt genom vad marinförvaltningen anfört. På grundval av marinförvaltningens senaste kostnadsberäkningar beräknar jag för ändamålet ett belopp av 525 000 kronor. Av vad jag nyss anfört framgår, att läget på arbetsmarknaden bör bli avgörande för frågan, när arbetet skall igångsättas. Jag är icke beredd att för närvarande taga slutlig ställning till förlägningsfrågan men utgår ifrån att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att i denna fråga efter ytterligare utredning besluta därom.

SJÖMANSKÅREN.

Vissa arbeten i tvättrummen i etablissemetet Ankarstierna. För nybyggnads- och iståndsättningsarbeten inom detta etablissemet ha inom försvarsbeslutets kostnadsram hittills anvisats tillhopa i runt tal 1 575 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Härav belöpa 890 000 kronor på uppförande av en ny kasern, sammanlagt omkring 525 000 kronor på skol- och sjukhusbyggnader samt tillhopa omkring 160 000 kronor på ombyggnad av matinrättning, anordnande av expeditionslokaler m. m. I förstnämnda belopp ingå således icke medel för ombyggnad av de äldre förlägningslokalerna inom etablissemetet.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen anfört, att de mest framträdande behoven av renoverings- och ombyggnadsarbeten i de äldre kasernerna vid ifrågavarande etablissemetet vore dels iordningställande och modernisering av tvätt- och toalettanordningarna, dels uppdelning i mindre enheter av befintliga större logement, vilka nu vore avsedda för omkring 40 platser. Trots de olägenheter ett bibehållande av de nuvarande stora logementen innebure, kunde marinförvaltningen dock — med hänsyn till kostnadsramens i övrigt stora belastning — icke nu föreslå en total ombyggnad av kasernerna. Däremot borde medel nu beräknas för iordningställande av erforderliga tvättrum. Kostnaderna därför enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknades till 91 500 kronor. Prisstegringen till den 1 juli 1945 uppskattades till 13 000 kronor.

Föredragande statsrådet har anfört, att, ehuru det varit önskvärt, om en mera genomgripande ombyggnad av de äldre förlägningslokalerna inom etablissemetet Ankarstierna kunnat komma till stånd, han i likhet med marinförvaltningen av kostnadsskäl ansett sig nödsakad föreslå, att arbetena begränsades till tvätt- och toalettanordningarna. Marinförvaltningens kostnadsberäkningar hade icke givit statsrådet anledning till erinran. Han beräknar sålunda för ändamålet i avrundat tal 92 000 kronor.

FLOTTANS SJÖMANSSKOLA.

Båthamn. För detta ändamål, som av marinförvaltningen upptagits bland medelsbehoven för budgetåret 1944/45, beräknades, såsom av propositionen 1944: 281 (s. 181) framgår, på allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 ett belopp av 200 000 kronor enligt nuprisläge, motsvarande 176 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Vid anmälan av nämnda proposition erinrade departementschefen om att han vid behandlingen av denna fråga i propositionen 1944: 175 funnit ytterligare utredning erforderlig rörande sättet för hamnens anläggande och rörande möjligheterna till ett mindre kostsamt utförande. Särskilt hade möjligheten syntts departementschefen böra undersökas att för hamnanläggningen utnyttja viss för beredskapsändamål anskaffad materiel, vilken måhända eljest icke skulle komma till användning under fredsförhållanden. Beloppet om 200 000 kronor vore därför att betrakta som ett maximibelopp.

I sin skrivelse angående medelsbehoven för nästa budgetår har marinförvaltningen, som verkställt omarbetning av förslaget till utförande av berörda hamn, bland annat anført, att kravet på lämplig hamn med förtöjningsplatser för sjömansskolans småbåtar vore trängande liksom även kravet på ytterligare förtöjningsplatser för jagare m. fl. Kostnaderna ha av ämbetsverket liksom tidigare beräknats till 176 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Prisstegringen fram till den 1 juli 1945 har beräknats uppgå till 25 000 kronor.

Föredragande statsrådet har i frågan anført följande.

Enligt vad jag inhämtat har det av marinförvaltningen nu framlagda omarbetade förslaget till båthamn för flottans sjömansskola uppgjorts i samråd med Karlskrona stads myndigheter. Med beaktande av den numera föreliggande utredningen anser jag mig kunna tillstyrka detsamma. Det synes mig vara av vikt att sjömansskolan i närheten av sin förläggning har tillgång till en bra och skyddad hamn för sina båtar liksom att antalet förtöjningsplatser för de till Karlskrona örlogsvarv förlagda fartygen ökas. Efter tillkomsten av det stora antal fartyg, som under de senaste åren färdigbyggts, förslå nämligen icke de nuvarande kajutrymmena inom varvet. Marinförvaltningens kostnadsberäkningar ha icke givit mig anledning till erinran, och jag beräknar således för ändamålet för nästa budgetår ett belopp av 176 000 kronor.

KARLSKRONA ÖRLOGSVARV.

Anordningar på grund av den nya varvsorganisationen vid Karlskrona örlogsvarv. Såsom vid behandlingen i det föregående av frågan om ombyggnad och modernisering av vissa administrationsbyggnader å Skeppsholmen anført ansåg 1943 års örlogsvarvsutredning, vars förslag låg till grund för 1944 års riksdags beslut om ny organisation av Stockholms och Karlskrona örlogsvarv, att en koncentrering borde företagas beträffande de ledande förvaltningsorganen inom de delar av varven, som icke omfattade marinverkstäderna. Vid Karlskrona örlogsvarv ansåg utredningen två alternativ kunna komma i fråga,

antingen ombyggnad av vissa förut för annat ändamål disponerade utrymmen eller ock nybyggnad. Av dessa alternativ ansåg utredningen det sistnämnda vara att föredraga, då därigenom en fullt rationell planering av utrymmena kunde erhållas. Kostnaderna uppskattades till 530 000 kronor för ombyggnadsalternativet och 670 000 kronor för alternativet med nybyggnad. I kostnadsbeloppen ingingo utgifter för inredning, möbler, telefonanläggningar m. m.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen framlagt resultatet av verkställd utredning i ämnet samt på grundval härav gjort framställning om anvisande av medel för vissa av omorganisationen föranledda ombyggnadsarbeten.

Kostnaderna för de sålunda föreslagna ombyggnadsarbetena ha av marinförvaltningen beräknats till 333 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 enligt följande fördelning.

Mönstersalsbyggnaden jämte flyttning av gaslaboratoriet	kronor	276 000
Ombyggnad av varvschefens kansli	»	20 300
Flyttning av sjukreserven till blockmakareverkstadsförrådet ...	»	36 700
		<hr/>
	Summa kronor	333 000

Den sammanlagda prisstegringen intill den 1 juli 1945 har beräknats till 47 000 kronor.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anfört följande.

Enligt marinförvaltningens nu framlagda förslag avses kontorslokaler skola iordningställas inom två intill varandra belägna byggnader för i huvudsak följande i den nya varvsorganisationen ingående organ, nämligen varvschefen, cheferna för de militärtekniska avdelningarna, fartygs- och intendenturavdelningarnas olika sektioner samt varvskansli m. m. Med hänsyn till att artilleriverkstäderna äro förlagda till varvets östra del samt min- och torpedverkstäderna till den västra har däremot ett sammanförande av de i vapenavdelningen ingående sektionerna icke ansetts kunna ske. Ehuru det hade varit önskvärt, om även vapenavdelningen kunnat sammanföras med övriga administrationsorgan, anser jag mig med hänsyn till vad marinförvaltningen anfört icke böra motsätta mig det nu föreliggande förslaget. Chefen för försvarsdepartementet har vid besök på Karlskrona örlogsvarv närmare diskuterat förslaget med vederbörande chefer och därvid ansett sig kunna tillstyrka detsamma. Då vissa av de föreslagna arbetena torde vara att hänföra till normalt underhåll, beräknar jag, att medelsanvisningen i detta sammanhang kan begränsas till 310 000 kronor. Jag förutsätter liksom beträffande motsvarande arbeten vid Stockholms örlogsvarv, att alla möjligheter tillvaratagas att begränsa kostnaderna.

Marketenteri för Karlskrona örlogsvarvs personal. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen äskat medel för iordningställande av ett marketenteri för Karlskrona örlogsvarvs personal och därvid beräknat kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 till 135 500 kronor. Prisstegringen till den 1 juli 1945 har beräknats uppgå till 19 000 kronor.

Det har syntts föredragande statsrådet önskvärt, att även vid Karlskrona örlogsvarv arbetarna bereddes ökade möjligheter att, om de så önskade, in-

taga lagad mat inom varvets område. Det hittillsvarande marketenteriet hade icke erforderlig kapacitet och vore dessutom beläget på långt avstånd från de verkstäder, där större delen av varvets arbetarstyrka sysselsattes. Statsrådet funne sig därför böra tillstyrka marinförvaltningens förslag. Ämbetsverkets kostnadsberäkningar hade icke givit statsrådet anledning till erinran, och han beräknade således i avrundat tal 135 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Kaj på Lindholmen. För anordnande av förtöjningsplatser och lokaler för fartygsdepån vid Karlskrona örlogsvarv beräknade 1941 års försvarsutredning ett belopp av 785 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Vid anmälan av propositionen 1942: 210 ansåg jag mig dock kunna utgå från att dessa arbeten icke skulle komma till utförande under femårsperioden.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen under framhållande att det med hänsyn till färdigställandet av de nya kryssarna vore ett trängande behov att erhålla ytterligare förtöjningsplatser på örlogsvarvet hemställt, att en ny kaj på Lindholmen måtte få utföras så snart som möjligt. Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 ha beräknats till 260 000 kronor, vartill komma merkostnader på grund av prisstegring intill den 1 juli 1945, beräknade till 36 000 kronor.

Föredragande statsrådet har, efter att ha lämnat en redogörelse för det med denna fråga nära sammanhängande spørsmålet om ordnandet av broförbindelserna mellan ön Lindholmen och övriga delar av Karlskrona örlogsvarv, i anledning av marinförvaltningens förenämnda medelsäskande vidare anfört följande.

Det har länge varit ett trängande behov att förbättra förbindelsen mellan Karlskrona örlogsvarvs huvuddel och dess å Lindholmen belägna del samt förbättra och utöka förtöjningsplatserna inom örlogsvarvet. I förstnämnda hänseende har det framstått som ett starkt önskemål att den s. k. skeppsbron ombygges till en permanent körbar bro. En första etapp av denna ombyggnad har realiserats med anlitande av de av 1938 och 1939 års riksdagar anvisade anslagsmedlen genom att sträckan Laget—Lindholmen försetts med en körbar betongöverbyggnad, grundlagd på träpålar. För återstoden av dessa medel skall som en andra etapp sträckan Högvakten—Vindbron byggas om och givas en mera permanent karaktär. Den tredje etappen, som sålunda avser iordningställande av sträckan Vindbron—Laget, har marinförvaltningen ansett kunna uppskjutas till tid efter femårsplanens genomförande.

Genom skeppsbrons ombyggnad erhållas vissa förtöjningsplatser för motor- torpedbåtar, minsvepare och andra mindre fartyg. Större fartyg äro för närvarande till viss del förtöjda vid Laget. Denna brygga är synnerligen bristfällig och har dessutom erhållit en olämplig utformning. Den måste därför rivas inom en nära framtid. Den allmänna utredning rörande förtöjningsplatserna inom örlogsvarvet, som utförts av marinförvaltningen och som aktualiserats av att ett flertal fartyg i samband med beredskapens upphörande återgått till Karlskrona örlogsvarv, har övertygat mig om behovet av en ny kajanläggning i stället för Laget. Denna nya kaj, vilken kommer att vara erforderlig även efter färdigställandet av den av mig i det föregående tillstyrkta båthamnen för flottans sjömansskola, har föreslagits skola förläggas till Lindholmen och givas en längd av omkring 160 m och en bredd av omkring 6 m. Vid kajen beräknas en av de nya kryssarna, ett Sverigeskepp

samt ytterligare 3 större fartyg och 3 jagare kunna förtöjas. På insidan av kajen beräknas 13 prämar kunna förläggas innan eventuell utfyllning äger rum. Den nya kajen skulle sålunda möjliggöra förtöjning av ett stort antal fartyg. Dess utformning och placering i örlogsvärkets hamn synes mig välplanerad. Jag kan därför tillstyrka, att den kommer till utförande. Då icke heller marinförvaltningens kostnadsberäkningar givit mig anledning till erinran, beräknar jag för ny kaj på Lindholmen ett belopp av 260 000 kronor.

BLEKINGE KUSTARTILLERIFÖRSVAR OCH KARLSKRONA KUSTARTILLERIREGEMENTE.

Ny värmeanläggning för marketenteriet och östra befälsbyggnaden på Kungsholms fort. I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 anförde marinförvaltningen, bland annat, att värmeanläggningen i marketenteribygnaden å Kungsholms fort utgjordes av en föråldrad, i underhåll dyrbar ångvärmeanläggning, vilken icke längre kunde anses motsvara nutida krav på en värmeanläggning, varför en ombyggnad vore väl motiverad. Härvid borde den nya värme-centralen så dimensioneras att den kunde leverera värme till den i närheten liggande östra befälsbyggnaden som i motsats till övriga bostäder på Kungsholms fort ännu helt saknade värmeledning. Arbetet beräknades bliva utfört under budgetåret 1946/47.

I medelsäskandena för nästa budgetår har marinförvaltningen hemställt, att för angivna ändamål måtte beräknas 31 800 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Prisstegringen till den 1 juli 1945 beräknas till 6 000 kronor.

Föredragande statsrådet, som inhämtat, att något 100-tal värnpliktiga och 15 å 20 civila personer beräknades komma att vara förlagda på Kungsholms fort under större delen av vintern, har med hänsyn härtill funnit sig kunna tillstyrka, att de av marinförvaltningen föreslagna arbetena komme till utförande. Mot kostnadsberäkningarna har statsrådet icke haft någon erinran, och har således för ändamålet beräknat ett belopp av i avrundat tal 32 000 kronor.

Västkustens marindistrikt.

GÖTEBORGS ÖRLOGSSTATION OCH GÖTEBORGS ÖRLOGSVARV.

Ombyggnad av underofficersmäss. Föredragande statsrådet har, då de lokaler, som nu disponerades av underofficersmässen på Nya varvet, vore för små i förhållande till den nuvarande och blivande personalstyrkan, funnit sig böra biträda ett av marinförvaltningen framlagt förslag till anordnande för en kostnad enligt prisläget den 1 juli 1941 av 53 000 kronor av utökade lokaler för denna mäss.

GÖTEBORGS KUSTARTILLERIFÖRSVAR OCH ÄLVSBORGS KUSTARTILLERIREGEMENTE.

Förbättringsarbeten i vissa förråd vid Älvsborgs kustartilleriregemente. Under rubriken Artillerimateriel- och ammunitionsförråd har i det föregående redogjorts för vissa kostnader för uppförande av förråd inom Stock-

holms, Göteborgs och Hemsö kustartilleriförsvaret. Av denna redogörelse framgår, att 280 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats för vissa förråd inom Göteborgs kustartilleriförsvaret. Dessa förråd, vilka färdigbyggdes år 1944, äro avsedda för viss artillerimateriel och ammunition.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen hemställt om anvisande av medel för förbättringsarbeten i vissa av nämnda förråd, innefattande utförande av betonggolv i desamma. Kostnaderna för dessa arbeten ha av ämbetsverket beräknats till 25 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Prisstegringen intill den 1 juli 1945 har uppskattats till 3 600 kronor. Ifrågavarande medelsbehov har uppstått på grund av vissa opåräknade kostnadsökningar vid förrådets uppförande.

Föredragande statsrådet har, då han funnit det angeläget, att den dyrbara och delvis ömtåliga materielen förvarades i förråden på betryggande sätt, ansett sig böra biträda marinförvaltningens hemställan. Statsrådet har således för ändamålet beräknat ett belopp av i avrundat tal 25 000 kronor.

Komplettering av kajer. För komplettering av kajer vid Göteborgs kustartilleriförsvaret beräknade 1941 års försvarsutredning ett medelsbehov av 50 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Beloppet inräknades även i det byggnadsprogram för marinen som framlades i propositionen 1942: 210. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har marinförvaltningen hemställt, att arbetet måtte komma till utförande i två etapper. Marinförvaltningen har beräknat kostnaderna för arbetena under den första etappen, vilka ansetts böra utföras under nästa budgetår, till 65 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Arbetena under den andra etappen, vilka kostnadsberäknats till omkring 135 000 kronor enligt nyssnämnda prisläge, ha föreslagits skola uppskjutas till tid efter femårsperioden 1942/47.

Föredragande statsrådet har framhållit, att de av marinförvaltningen föreslagna arbetena avsåge att hjälpligt iståndsätta den hamnanläggning, som tillfallit kronan vid förvärv av området vid Elvsnabben. Hamnen hade ett utsatt läge vid Älvsborgsfjorden. Behovet av de av marinförvaltningen föreslagna åtgärderna belystes av de stormskador, som inträffat sistförflutna höst. Det syntes statsrådet även önskvärt, att möjlighet skapades att varaktigt förlägga kustartilleriförsvarets nya båtmateriel i hamnen vid Elvsnabben. Statsrådet funne sig därför böra förordna, att de föreslagna arbetena komme till utförande. Mot de gjorda kostnadsberäkningarna hade statsrådet ingen erinran, och för ändamålet syntes således 65 000 kronor böra beräknas.

SAMMANFATTNING.

I följande sammanställning ha angivits de av föredragande statsrådet under förevarande punkt i propositionen nr 1 anmälda medelsbehoven för byggnadsarbeten för marinens räkning, avseende budgetåret 1946/47 (prisläget den 1 juli 1941).

	Kronor
Allmänt	1 493 000
För Ostkustens marindistrikt gemensamma anläggningar	671 000
Stockholms örlogsstation	76 000
Stockholms örlogsvarv	439 000
Vaxholms kustartilleriförsvår och Vaxholms kustartilleriregemente	308 000
Gotlands marindistrikt.....	8 000
För Sydkustens marindistrikt gemensamma anläggningar	525 000
Sjömanskåren	92 000
Flottans sjömansskola	176 000
Karlskrona örlogsvarv	705 000
Blekinge kustartilleriförsvår och Karlskrona kustartilleriregemente	32 000
Göteborgs örlogsstation och Göteborgs örlogsvarv	53 000
Göteborgs kustartilleriförsvår och Älvsborgs kustartilleriregemente	90 000
Summa kronor	4 668 000

Föredragande statsrådet har med hänsyn till vad han i det föregående anfört förordnat anvisande av ett anslag av 950 000 kronor för nästkommande budgetår.

Utskottet övergår härefter till att lämna en redogörelse för de under förevarande punkt i propositionen nr 121 (s. 51—56) behandlade byggnadsföretagen.

Bostäder för kustartilleriförsvarens regionala uppbördsmän m. fl. 1941 års försvarsutredning framhöll beträffande kustartilleriets förvaltningsorganisation, bland annat, att den omfattande materiel av olika slag, som numera inginge i samtliga kustartilleriförsvår och som vid genomförande av den materielanskaffning, som av utredningen föresloges, än ytterligare komme att ökas, borde, framför allt å sjöfronterna, fördelas till uppbörder efter territoriella grunder. Kustartilleriförsvårchefen underställt område borde därför uppdelas i lämpligt stora delområden — uppbördsområden — för vilka alltefter materielens omfattning och art borde avses en eller flera tyguppbördsmän. Utredningen hade vid beräkningarna av byggnadskostnaderna för den nya organisationen tagit hänsyn till behovet av tjänstebostäder för sådana uppbördsmän. Utredningen hade vidare förutsatt, att tyguppbördsmännen skulle vara uppbördsmän icke blott för tygmaterielen utan även för annan materiel, t. ex. intendenturmateriel, som förvarades i anslutning till försvarsanstalterna. Viss underhållspersonal för materielens skötsel och vård borde jämväl vara förlagd i anslutning till materielen.

I enlighet med förslag av inspektören för kustartilleriet har marinförvaltningen i sina medelsäskanden för nästa budgetår upptagit medel för iordningställande av nio bostäder för uppbördsmän och en bostad för tillsynsman. Kostnaderna härför ha av ämbetsverket beräknats till 385 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. På grund av den i övrigt stora belastningen av femårsplanens kostnadsram har marinförvaltningen föreslagit, att med uppförandet av vissa övriga av inspektören för kustartilleriet föreslagna bostäder

finge bero till tiden efter nu löpande femårsplan. Kostnaderna för dessa bostäder ha beräknats till omkring 1 000 000 kronor.

Sedan åt särskild utredningsman uppdragits att verkställa undersökning, huruvida uppbördsmännen måste vara bosatta på de som regel enligt belägna förläggningarna och om icke bostäder kunde förhyras i de bebyggda trakter, som låge närmast huvuddelen av vederbörande materieluppbörder, samt därmed sammanhängande frågor, har utredningsmannen efter verkställd utredning med skrivelse den 24 januari 1946 överlämnat förslag till anordnande av bostäder för uppbördsmännen i samtliga kustartilleriförsvar med undantag av Hemsö kustartilleriförsvar. Beträffande nämnda kustartilleriförsvar har utredningsmannen anfört, att därstädes av inspektören för kustartilleriet föreslagna två tjänstebostäder redan vore under uppförande med anlåtande av för marinförvaltningen disponibla medel.

Utredningen utmynnar i förslag till byggnads- och inredningsarbeten m. m. vid samtliga kustartilleriförsvar utom Hemsö för en beräknad sammanlagd kostnad av 415 000 kronor enligt nuprisläge. Programmet omfattar för Stockholms kustartilleriförsvars del uppförande av en tjänstebostad om tre lägenheter om vardera tre rum och kök och i övrigt inredningsarbeten i befintliga byggnader. För Gotlands kustartilleriförsvar har utredningsmannen föreslagit uppförande av en tjänstebostad om 2 rum och kök samt vissa smärre inredningsarbeten. För Blekinge kustartilleriförsvar har utredningsmannen föreslagit dels inköp av en mindre egendom, som förhyrts av kronan under beredskapstiden och vid vilken kronan låtit uppföra en del mindre förråd, samt inredande av fyra lägenheter i å egendomen befintliga byggnader, dels ock uppförande av en tjänstebostad, inrymmande tre lägenheter om vardera tre rum och kök. För Göteborgs kustartilleriförsvar slutligen har utredningsmannen föreslagit vissa inredningsarbeten. Utredningsmannen har vidare föreslagit, att tillsynsmannaarvodet till ett sammanlagt belopp av 5 530 kronor skola indragas.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

I enlighet med 1942 års försvarsorganisation har kustartilleriet utbyggt avsevärt under de senare åren. Ett flertal batterier och andra försvarsanstalter ha anlagts i det yttersta havsbandet och en mycket betydande anskaffning av delvis dyrbar och svårersätlig materiel har ägt rum. Större delen av denna materiel kan icke förrådtagas i centrala förråd dels på grund av beredskapsskäl och dels på grund av att materielen är svårtransportabel eller fast inbyggd. I och med beredskapens avveckling ha därför problem uppstått rörande materielen tillsyn och vård. I överensstämmelse med förslag av 1941 års försvarsutredning ha kustartilleriförsvarsområdena uppdelats i materielområden, för vilka en eller flera uppbördsmän avsetts. Inspektören för kustartilleriet har framlagt ett förslag som innebär bland annat, att bostäder för uppbördsmännen skola iordningställas på de flesta större försvarsanstalterna. Ett sådant system är ägnat att ingiva betänkligheter framför allt av ekonomisk och social natur. En avvägning måste här ske mellan å ena sidan värdet av att uppbördsmännen äro bosatta vid huvuddelen av sina uppbörder för nedbringande av tidsförluster och kostnader för resor samt å andra sidan önskvärheten av att uppbördsmännen äro förlagda till bebyggda orter med närhet till skolor m. m. Ett fastlåsande

av den relativt nya uppbördsorganisationen genom uppförande av bostadshus för uppbördsmännen bör vidare undvikas.

Det av inspektören för kustartilleriet framlagda bostadsprogrammet har ur nu nämnda synpunkter överarbetats av en särskilt tillkallad utredningsman.

Denne har föreslagit, att tre tjänstebostäder, inrymmande sammanlagt sju lägenheter, skola uppföras, att en mindre egendom skall inköpas och bostäder inredas i därstädes befintliga byggnader samt att i övrigt inredningsarbeten skola utföras i kronan tillhöriga byggnader och baracker. De sammanlagda kostnaderna ha beräknats till 415 000 kronor enligt nuvarande prisläge. Vid förslaget genomförande kunna tillsynsmannaarvodet till ett sammanlagt belopp av 5 530 kronor per år inbesparas.

Jag finner mig böra i stort sett förorda utredningsmannens förslag, varvid jag dock förutsätter, att i förslaget må av Kungl. Maj:t vidtagas de ändringar som betingas av pågående undersökningar bland annat inom statens sakrevision. Redan nu synes kunna konstateras, att den föreslagna tjänstebostaden om tre lägenheter vid viss försvarsanläggning i Blekinge kustartilleriförsvar icke bör komma till utförande. Enligt min uppfattning bör permanent bostad anordnas för endast en uppbördsman vid ifrågavarande försvarsanläggning. Denna bostad bör förläggas utom anläggningens område så att den vid behov kan säljas eller uthyras för privat bruk. Enligt under hand erhållen uppgift från marinförvaltningen uppkommer en kostnadsbesparing av 35 000 kronor vid denna begränsning i byggnadsprogrammet.

De totala kostnaderna för anordnande av bostäder för uppbördsmän vid kustartilleriet skulle härigenom komma att uppgå till högst 380 000 kronor enligt nuprisläge eller omkring 335 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Av det förstnämnda beloppet belöpa på markinköp omkring 13 000 kronor.

Förråd för ekoradiomateriel. Sedan anskaffad ekoradiomateriel fördelats mellan armén och marinen, har marinförvaltningen i skrivelse den 18 januari 1946 hemställt om anvisande för marinens del av medel för anskaffande av förrådslokaler för materielen. Marinförvaltningen har beräknat kostnaderna för förråden, som äro avsedda att anordnas vid fem olika platser i anslutning till befintliga förråd, till ett belopp av 44 600 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945, inklusive kostnader för administration. Motsvarande kostnader enligt prisläget den 1 juli 1941 utgöra 39 000 kronor.

I sin nyssnämnda skrivelse har marinförvaltningen anfört, att vissa av ekoradiomaterieförråden avsetts att sammanbyggas med artilleriförråd vid Hemsö och Stockholms kustartilleriförsvar. För dessa har ett sammanlagt belopp av 140 000 kronor enligt nuprisläge beräknats i årets statsverksproposition. Marinförvaltningen har nu anfört, att vid den slutliga planeringen av sistnämnda förråd kostnaderna visat sig komma att uppgå till 184 100 kronor beroende på att en större del av förråden än som förut beräknats måste utföras som varmförråd och att grundläggningkostnaderna för ett förråd visat sig komma att bli större än man ursprungligen räknat med. Då emellertid en besparing av omkring 35 000 kronor uppstått vid uppförandet av motsvarande förråd inom Göteborgs kustartilleriförsvar, har marinförvaltningen hemställt att i första hand få använda denna besparing för merkostnadernas bestridande. För bestridande av därefter resterande merkostnader har marinförvaltningen hemställt att få utnyttja ett anslag å

50 000 kronor, som anvisats för vissa mindre byggnadsarbeten vid Hårsfjärdens örlogsdepå, vilka av vissa orsaker icke behöva utföras.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

Med hänsyn till ekoradiomaterielens ömtåliga natur finner jag det angeläget, att lämpliga förrådslokaler kunna iordningställas på de skilda platser, där materielen skall användas. Mot marinförvaltningens förslag i ämnet, som utarbetats i samråd med arméns fortifikationsförvaltning, har jag ingen erinran. Då jag ej heller har något att invända mot marinförvaltningens nu framlagda kostnadsberäkningar, beräknar jag ett belopp av 39 000 kronor för ändamålet. Härvid förutsätter jag dock, att dispositionsbeslut meddelas först sedan det klarlagts, att andra förrådsutrymmen icke kunna disponeras för ändamålet.

Jag har icke heller någon erinran mot att merkostnaderna för artilleriförråden i Hemsö och Stockholms kustartilleriförsvaret i enlighet med marinförvaltningens förslag täckas av besparingar vid uppförandet av motsvarande förråd inom Göteborgs kustartilleriförsvaret och av medel som icke erfordras för vissa byggnadsarbeten vid Hårsfjärdens örlogsdepå.

SAMMANFATTNING.

I följande sammanställning ha angivits de av föredragande statsrådet under förevarande punkt i propositionen nr 121 anmälda medelsbehoven för byggnadsarbeten för marinens räkning (prisläget den 1 juli 1941).

	Kronor
Bostäder för kustartilleriförsvarens regionala uppördsmän	335 000
Förråd för ekoradiomateriel	39 000
	Summa 374 000

Till förenämnda statsrådsprotokoll för den 1 mars 1946 har såsom Bilaga 3 fogats en sammanställning av marinens byggnadsprogram, till vilken här torde få hänvisas. I sistnämnda sammanställning har även upptagits en reserv för oförutsedda kostnader av 172 550 kronor. I stort sett ha, framhåller föredragande statsrådet, de för riksdagen framlagda kostnads-kalkylerna kunnat hållas. Statsrådet har emellertid anmält ett mindre överskridande beträffande sjukvårdsanläggningen vid Göteborgs kustartilleriförsvaret på grund av vissa standardförbättringar i överensstämmelse med numera uppställda krav. Merkostnaden utgjorde omkring 33 000 kronor; den ursprungligen beräknade kostnaden uppgick till 328 000 kronor.

I detta sammanhang har statsrådet även anmält, att marinförvaltningen i skrivelse den 31 januari 1946 preliminärt anmält ökade markkostnader för Älvsborgs kustartilleriregemente. Då de slutliga kostnaderna ännu icke vore kända och de beräknade merkostnaderna måhända kunde täckas av besparingar på byggnadsföretag samt av förutnämnda reserv, har statsrådet emellertid icke ansett sig i detta sammanhang böra beräkna några medel för ändamålet.

Utskottet lämnar slutligen här nedan en kortfattad redogörelse för riksdagens år 1945 församlade revisorers berättelse, såvitt avser § 8 i berättelsen angående förläggningen av Stockholms örlogsbas, innefattande chefen för Ostkustens marindistrikt, Stockholms örlogsstation och Stockholms örlogsvarv (Del I, s. 61—71).

Revisorerna ha till en början redogjort för berörda frågas tidigare behandling, varav framgår att sedan år 1863 ett stort antal utredningar bedrivits rörande den lämpligaste platsen inom Stockholms skärgårdsområde för förläggningen av örlogsbasen.

Då revisorerna ansett det vara av intresse att erhålla uppgift om samtliga de kostnader, som under den förstärkta försvarsberedskapen nedlagts på ny- och ombyggnadsarbeten vid marindistriktet, örlogsstationen och örlogsvarvet samt de marina anläggningarna å Berga, Hårsfjärdens örlogsdepå och sjökrigsskolan i Näsby, hade revisorerna hos marinförvaltningen hemställt om erhållande av dylika uppgifter. I skrivelse den 23 november 1945 hade emellertid ämbetsverket anfört bland annat följande:

Det har visat sig, att det kräves ytterligare omfattande utredningsarbete för att åstadkomma en noggrann kostnadssammanställning över de många berörda byggnadsobjekten. Emellertid uppstå vissa svårigheter att utföra en sådan utredning beroende exempelvis på det förhållandet, att ett stort antal handlingar förstördes vid jagarbranden å Hårsfjärden under september 1941. Vid utnyttjande av krigstitlar hava vidare lokalmyndigheterna i enlighet med givna bestämmelser själva fattat beslut om utförande av åtskilliga brådskande arbeten. Dessa beslut hava dessutom ofta varit muntliga eller utfärdats i form av s. k. signalmeddelanden, varför marinförvaltningen i sådana fall saknar nödiga verifikationer i skriftväxlingen med lokalförvaltningarna. De av Kungl. Maj:t anvisade medlen äro vidare i de flesta fall uppdelade på ett mycket stort antal olika byggnadsobjekt, och på varje enskilt objekt hava ofta nedlagts kostnader härrörande från olika anslag.

Genom sammanställning av uppgifter, inhämtade från örlogsvarvet och Hårsfjärdens örlogsdepå, vilka uppgifter finge betraktas såsom mycket approximativa, hade revisorerna kommit fram till en total kostnadssumma av 16 miljoner kronor, i vad avser byggnadsarbeten å Skeppsholmen. Härav hade riksdagen särskilt anvisat 12 miljoner kronor, medan resterande kostnader täckts med anlåtande av medel från förskottsstaten.

Revisorerna ha därefter gjort följande allmänna uttalande.

Frågan om ändrad förläggning av Stockholms örlogsbas har, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, under en avsevärd tidrymd varit föremål för myndigheternas och statsmakternas uppmärksamhet. I de utredningar i ämnet, som tid efter annan verkställts, har behovet av en förflyttning av örlogsbasen från Stockholm mer eller mindre kraftigt understrukits. Beträffande platsen för den nya förläggningen hava däremot meningarna brutit sig. Under det att i tidigare utredningar vissa områden vid Lidingö respektive vid Österskär utpekats såsom lämpliga ur förläggningssynpunkt, har i det av chefen för marinen den 24 januari 1939 avgivna betänkandet med förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas Erstavik förordats såsom plats för en sådan förläggning. Alltsedan krigsutbrottet 1939 har emellertid arbetet med planläggandet av den nya örlogsbasen fått vila, dock utan att frågan därmed skulle anses vara avförd från dagordningen. Strävandena under krigsåren hava i stället inriktats på att med tillvaratagande av förefintliga resurser i största möjliga grad tillgodose försvarsberedskapens krav. Avsevärda kostnader hava nedlagts i nybyggnader och moderniseringar av befintliga anläggningar av olika slag vid örlogsbasen i Stockholm. Dessa anläggningar hava i flera fall erhållit permanent karaktär. Jämsides med dessa byggnadsarbeten hava pågått och pågå arbeten för utflyttning av vissa

till Stockholms örlogsbas anknutna skolor och utbildningskurser. Sålunda har sjökrigsskolan numera förlagts till Näsby, och vissa andra skolor äro avsedda att utflyttas till Berga vid Hårsfjärden. För nämnda ändamål hava medel anvisats till betydande belopp.

Revisorerna finna det anmärkningsvärt, att marinförvaltningens bokföring icke varit ordnad på sådant sätt, att ens någorlunda exakt uppgift kunnat lämnas å de kostnader, som under beredskapsåren sammanlagt nedlagts å anläggningarna vid örlogsbasen och vid Hårsfjärdens örlogsdepå. Följaktligen har det icke heller varit möjligt att erhålla uppgift å fördelningen av dessa kostnader å dels medel, som särskilt anvisats av riksdagen, och dels sådana, som utgått från förskottsstaten. Såvitt revisorerna kunnat finna, har dock en betydande del av kostnaderna för de permanenta anläggningarna bestritts från förskottsstaten.

De under krigsåren sålunda vidtagna åtgärderna synas revisorerna, även om de betingats av rådande extra ordinarie förhållanden, i vissa hänseenden ha varit ägnade att föregripa resultatet av utredningen om örlogsbasens förflyttning. Särskilt må erinras om den i en tidigare utredning hävdade uppfattningen, att de olika anläggningarna lämpligen borde förläggas i nära grannskap av varandra, då därigenom personalen bättre skulle kunna utnyttjas. Denna synpunkt kan knappast sägas ha ägnats tillbörlig uppmärksamhet vid de åtgöranden med avseende å örlogsbasens förläggning, som under de senaste åren ägt rum. Genom utflyttningen åt olika håll av skolor och utbildningsanstalter hava sålunda möjligheterna till en samlad förläggning av örlogsbasen tillspilogivits. Enligt revisorernas mening bör, innan ytterligare medel för mera bestående anläggningar anvisas till örlogsbasen, frågan om dess framtida förläggning hava bringats till sin lösning.

Förklaringar hava avgivits av *chefen för marinen och marinförvaltningen* (Del II, s. 77—81).

Utskottet.

I överensstämmelse med den under punkten 1 angivna beräkningsgrunden för bestämmande av kvotanslagens storlek tillstyrker utskottet, att marinens anslag till vissa byggnadsarbeten m. m. för nästa budgetår bestämmes till 950 000 kronor.

Under förevarande punkt har föredragande statsrådet anmält vissa marinen berörande byggnadsarbeten för tiden intill utgången av budgetåret 1946/47, vilka avses komma till utförande inom ramen för 1942 års försvarsbeslut. Till bedömande föreligger däribland ett flertal förslag till ombyggnads- och förbättringsarbeten å Skeppsholmen. Utskottet har till följd härav funnit lämpligt att i detta sammanhang behandla riksdagens år 1945 församlade revisorers under § 8 i revisionsberättelsen framställda erinringar rörande förläggningen av Stockholms örlogsbas. Revisorerna hava därvid, bland annat, uttalat vissa farhågor för att utförandet av ny- och ombyggnadsarbeten vid Stockholms örlogsbas skulle vara ägnat att föregripa eventuellt framtida beslut om örlogsbasens förflyttning. Med anledning härav vill utskottet vad beträffar de nu till utförande föreslagna arbetena vid örlogsbasen framhålla, att utskottet vid sin ingående prövning av ett vart av ifrågavarande medelsbehov funnit, att de föreslagna åtgärderna få anses vara av förhållandena påkallade. Vid besök å Skeppsholmen har utskottet ytterligare kunnat övertyga sig härom. Utskottet kan med hänsyn till arbetenas art och omfattning ej denna gång finna några som helst betänkligheter ur de av revisorerna angivna synpunkterna böra möta mot att dessa arbeten nu komma till utförande. Utskottet förut-

sätter emellertid, att Kungl. Maj:t i fråga om Skeppsholmens framtida bebyggelse noga beaktar de synpunkter, som framförts av statsrevisorerna.

Vad revisorerna i övrigt under nu omhandlade paragraf anfört synes icke påkalla något särskilt yttrande från utskottets sida.

I fråga om övriga under marinens anslag till vissa byggnadsarbeten m. m. anmälda byggnadsbehov har utskottet funnit sig böra giva sin anslutning till vad statsrådet därvid föreslagit. De av statsrådet verkställda kostnadsberäkningarna torde böra godtagas. I enlighet härmed böra kostnaderna för de av statsrådet föreslagna byggnadsarbetena beräknas — med utgångspunkt i prisläget den 1 juli 1941 — till sammanlagt 5 083 400 kronor.

Under åberopande av det anförda och under hänvisning i tillämpliga delar till vad utskottet uttalat under punkten 1 får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 950 000 kronor;

b) medgiva, att i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bil. 3, s. 39—84) och i propositionen nr 121 (s. 51—56) angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

6:o) **Depåförläggning för sjökarteverket på Beckholmen.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 121 (punkt 6, s. 57—61) föreslagit riksdagen att till Depåförläggning för sjökarteverket på Beckholmen för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 209 000 kronor.

Sjökarteverket disponerar för närvarande 7 sjömättnings- och undersökningsfartyg, 37 motorbåtar för mättningsändamål samt 47 mindre skeppsbåtar, jollar och arbetsekor. Under våren 1946 väntas ett under byggnad varande nytt kustsjömättningsfartyg bliva färdigt. För uppläggning av *fartygen* disponerar sjökarteverket å nordvästra delen av Skeppsholmen en kajsträcka om cirka 50 meters längd. *Båtarna* förvaras vintertid å den till Djurgården förlagda delen av örlogsvärvet dels i ett av flottans båtskjul, dels i det fria. Fartygsuppbörderna, som till större delen ilandtagas efter mätningssäsongens slut, förvaras på olika ställen på Skeppsholmen i av marinen upplåtna lokaler, nämligen dels i det s. k. slupskjulet, dels i det s. k. råseglarhuset, dels ock i skilda lokaler i närheten av verkets huvudbyggnad. I skyddsrumslokalerna i ämbetsbyggnaden ha inhysts snickare- och tackelverkstäder, i vilka reparationer å inredningar och utrustningar kunna företagas.

I den utredning rörande sjökarteverket som utförts genom statens organisationsnämnd sommaren och hösten 1944 föreslogs bland annat, att den för det dåvarande under sjömättningsavdelningen anordnade materieldetaljen

skulle utbrytas därur och bilda en direkt under verkschefen lydande teknisk avdelning, som skulle handhava verkets fartygs-, maskin- och materieluppbörder samt dessutom svara för verkets byggnader, brand- och luftskydd.

En av organisationsnämnden tillkallad sakkunnig hade upprättat ett förslag till anordnande av lämpliga arbets- och förrådslokaler för sjökarteverket. Enligt detta skulle det s. k. råseglarhuset på Skeppsholmen ställas till sjökarteverkets förfogande och inredas till arbets- och förrådslokaler för en kostnad av 80 000 kronor. I gengäld skulle för marinen på Skeppsholmen uppföras en ny förrådsbyggnad för en beräknad kostnad av 250 000 kronor. Vidare hade föreslagits att en båthall skulle uppföras för sjökarteverkets båtar på Galärvarvet för en ungefärlig kostnad enligt ett av marinförvaltningen förordat alternativ av 290 000 kronor. I denna båthall skulle även inredas servicelokaler för motorer.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår framlade styrelsen för sjökarteverket ett av t. f. chefen för sjökarteverket i skrivelse den 18 augusti 1945 upprättat förslag till anordnande på Beckholmen av en depå för uppläggning av sjökarteverkets fartyg, båtar och därtill hörande uppbörder. Kostnaderna härför beräknades till 170 000 kronor. Verkschefen har vid avgivandet av nämnda förslag uppgivit, att den betydande kostnadsminskningen mot det tidigare utarbetade förslaget berodde i huvudsak dels på att det tidigare förslaget innebar, att verkets båtar skulle förvaras under tak, medan det nu framlagda förslaget innebar täckning av båtarna med lämmar, och dels på att det tidigare ej varit känt att det nu föreslagna området på Beckholmen skulle kunna disponeras för ifrågavarande ändamål. Därstädes befintliga utrymmen kunde för en jämförelsevis ringa kostnad iordningställas för den föreslagna depån.

Sedan verksledningen erhållit uppdrag att underkasta det framlagda förslaget förnyad prövning, har styrelsen för sjökarteverket i skrivelse den 23 januari 1946 framlagt ett överarbetat förslag till depåförläggningens ordnande på Beckholmen på områden som stå under marinförvaltningens vård och förvaltning. Kostnaderna för den föreslagna depåförläggningen ha beräknats till 209 000 kronor enligt följande sammanställning.

1. Administrationsbyggnad	kronor	75 000
2. Reparation av befintligt skjul	»	23 000
3. Täckning av båtar	»	8 000
4. Bryggor m. m.	»	50 500
5. Oljekällare och färgförråd	»	5 500
6. Slipanordning	»	30 000
7. Diverse utrustning	»	5 900
+ 10 % oförutsett å posterna 2, 3, 4 och 6	»	11 150
	<u>Summa kronor</u>	<u>209 050</u>

Kostnaderna hava baserats på nu gällande priser. Omräknad till 1941 års prisnivå, som beräknats ha legat 14 % lägre än den nuvarande, utgör den sammanlagda kostnaden för depåanläggningen 183 377 kronor.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

Som framgår av den lämnade redogörelsen äro de nuvarande möjligheterna till förvaring och vård av sjökarteverkets materiel icke tillfredsställande. För närvarande förvaras fartyg, båtar och uppborjder på ett 10-tal ställen på Skeppsholmen, örlogsvärvet och på privata varv. Detta medför kostsamma och tidsödande transporter, varjämte personalen i stor utsträckning måste utnyttjas för övervakande och improduktiva uppgifter. Svårigheter uppstå även att effektivt utnyttja och leda arbetarpersonalen.

Genom en koncentrerung av verksamheten bortfalla dessa olägenheter. En dylik koncentrerung underlättas genom den av föregående års riksdag beslutade nya avdelningsindelningen av sjökarteverket, varigenom bland annat den tidigare under sjömättningsavdelningen anordnade materieldetaljen utbrutits därur och ombildats till en fristående teknisk avdelning.

Det förslag, som i angivet syfte upprättats av en av organisationsnämnden tillkallad sakkunnig och sedan överarbetats av marinförvaltningen, syntes mig vara alltför kostsamt, då det förutsatte byggnadsarbeten för omkring 620 000 kronor. Sjökarteverket erhöi därför uppdrag att söka reducera kostnaderna. Det nu föreliggande förslaget har kostnadsberäknats till 209 000 kronor och innebär anordnande av en särskild depåförläggning för sjökarteverket på Beckholmen på kronan tillhörig mark. Härigenom skulle i stort sett all sjökarteverkets materielvårdande verksamhet kunna sammanföras till en plats. Möjligheter skulle även uppstå för översyn och reparationer av verkets båtmotorer i betydligt större utsträckning än tidigare. Styrelsen för sjökarteverket har vid en försiktig beräkning uppskattat de årliga besparingarna genom den föreslagna anläggningen till 18 500 kronor.

Förvaring av båtarna utomhus under skydd av lämmar anser jag icke behöva ingiva betänkligheter ur materielvårdssynpunkt. Jag finner den föreslagna anläggningen väl ägnad att fylla sitt ändamål och, då jag icke har något att erinra mot de senaste kostnadsberäkningarna, anser jag mig böra förorda, att medel anvisas för den föreslagna depåanläggningen. För ändamålet torde böra anvisas ett särskilt investeringsanslag. Kostnaderna synas icke böra belasta den för marinens byggnadsarbeten beräknade kostnadsramen men böra till den del de motsvara kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 inräknas inom den för försvarets femårsplan beräknade allmänna kostnadsramen. I annat sammanhang föreslår jag den minskning av sjökarteverkets löpande anslag, som bifall till föreliggande förslag möjliggör.

Med hänsyn till de olägenheter, som äro förbundna med det nuvarande sättet för förvaring och vård å ett flertal olika ställen av sjökarteverkets materiel, finner utskottet en koncentrerung av denna verksamhet böra komma till stånd. Utskottet har härvid i likhet med föredragande statsrådet ansett sig kunna godtaga det av styrelsen för sjökarteverket till 209 000 kronor enligt nuvarande prisläge kostnadsberäknade förslaget till anordnande av en särskild depåförläggning för sjökarteverket å kronan tillhörig mark på Beckholmen. Utskottet tillstyrker därför, att ett särskilt investeringsanslag å 209 000 kronor anvisas för ändamålet. Såsom anförts av statsrådet böra kostnaderna icke belasta den för marinens byggnadsarbeten beräknade kostnadsramen men böra till den del de motsvara kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 inräknas inom den för försvarets femårsplan beräknade allmänna kostnadsramen.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Depåförläggning för sjökarteverket på Beckholmen* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 209 000 kronor.

Flygvapnets delfond.

7:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 3, punkt 11, s. 86—105 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1946) föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 28 500 000 kronor, dels ock medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll (s. 88—104) angivna byggnadsföretag må komma till utförande med anlitande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 121 (punkt 7, s. 61—78 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 mars 1946) föreslagit riksdagen medgiva, att i sistnämnda statsrådsprotokoll angivna byggnadsföretag m. m. må komma till utförande samt att kostnaderna härför må bestridas med anlitande av förenämnda i årets statsverksproposition under försvarets fastighetsfond, flygvapnets delfond, för budgetåret 1946/47 äskade investeringsanslag till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Utskottet redogör här nedan för de under förestående punkt i statsverkspropositionen behandlade byggnadsföretagen.

I enlighet med de i det föregående berörda budgettekniska principerna har riksdagen enligt skrivelse 1945: 154 *dels* till Vissa byggnadsarbeten m. m. under försvarets fastighetsfond, flygvapnets delfond, för budgetåret 1945/46 anvisat ett investeringsanslag av 34 000 000 kronor, *dels ock* medgivit, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring i förhållande till prisnivån den 1 juli 1941 — inom ramen av ett för budgetåren 1943/47 för byggnadsföretag m. m. under flygvapnets delfond beräknat belopp av 119 085 000 kronor.

I sin skrivelse angående flygvapnets medelsbehov under kapitalbudgeten för budgetåret 1946/47 har flygförvaltningen framlagt förslag om ett flertal nya byggnadsobjekt, som icke tidigare förutsetts eller av statsmakterna godkänts. Kostnaderna för de sålunda föreslagna arbetena, enligt prisläget den 1 juli 1941, ha beräknats till sammanlagt 8 341 000 kronor inberäknat utgifter för administration m. m. Flygförvaltningen har emellertid framhållit, att dessa nytillkomna utgiftsändamål motsvaras av nedskärningar av anslagsposter för andra ändamål och att härigenom utrymme för det ökade anslagsbehovet beretts inom den för flygvapnets byggnadsarbeten m. m. under femårsperioden fastställda kostnadsramen.

Flygförvaltningen har erinrat om svårigheten att vid planerande av ett byggnadsarbete kunna överblicka de slutliga kostnaderna för detsamma. Flygförvaltningen kunde emellertid redan nu med säkerhet avgöra, att de medel, som ställts eller komme att ställas till ämbetsverkets förfogande för det i femårsplanen ingående byggnadsprogrammets genomförande, skulle visa sig tillräckliga, även om jämkningar mellan de olika byggnadsföretagen kunde visa sig erforderliga.

Flygförvaltningen har vidare anmält, att minskningen av värnpliktskadreerna de närmaste åren medfört, att vissa i 1942 års försvarsbeslut beräknade utökningar av förläggningsutrymmen för närvarande syntes överflödiga. Sålunda kunde förläggning för kadetter och aspiranter vid Roslagens, Hallands, Hälsinge och Blekinge flygflottiljer samt vid Skånska flygflottiljen ordnas inom de för övrigt manskap avsedda utrymmena. Likaså vore utökningar av förläggningsutrymmena för manskap vid krigsflygskolan och Skaraborgs flygflottilj icke längre erforderliga.

Flygförvaltningen har anmält behov av utökning av kommandocentralerna vid Jämtlands, Västgöta, Svea, Skaraborgs och Göta flygflottiljer, därvid kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats till 25 000 kronor för envar av Jämtlands, Västgöta och Svea flygflottiljer, till 20 000 kronor för Skaraborgs flygflottilj och till 10 000 kronor för Göta flygflottilj. Härtill komma kostnader för administration.

Flygförvaltningen har vidare verkställt en beräkning rörande merkostnader å markförvärv, som föranletts av prisstegring efter den 1 juli 1941. Ifrågasvarande merkostnader ha angivits till 743 000 kronor.

Föredragande statsrådet har ansett sig kunna biträda flygförvaltningens förslag om utbyggnad av kommandocentralerna vid ett flertal flottiljer. Ur säkerhetssynpunkt vore det nämligen angeläget, att flygsäkerhetsorganen erhöles tillräckligt stora och ändamålsenligt disponerade lokaler. Statsrådet komme därför i det följande att för respektive förband utan särskild motivering beräkna medel för detta ändamål.

Vid tidigare verkställda beräkningar rörande belastningen å försvarsbeslutets kostnadsram för kapitalinvesteringar hade, framhåller statsrådet, förutsatts, att särskilda prisstegringstillägg icke skulle anvisas för eventuellt uppkomna prisstegringar å markförvärv. Avsteg från de sålunda tillämpade grunderna syntes icke nu böra göras.

Statsrådet har vidare framhållit, att vid bifall till vad han i det följande föresloge en viss reserv komme att kvarstå odisponerad inom den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen för flygvapnets byggnadsarbeten m. m. I vad mån denna reserv komme att bliva erforderlig under femårsperioden syntes lättare kunna bedömas, sedan ställning tagits till samtliga av flygförvaltningen anmälda medelsbehov.

Statsrådet har därefter övergått till behandlingen av de särskilda byggnadsföretag, till vilka han redan vid anmälan av statsverkspropositionen ansett sig kunna taga ställning och vilka borde utföras med anlitande av ifrågasvarande anslag.

Västmanlands flygflottilj (Hässlö). I sina medelsäskanden för nästa budgetår har flygförvaltningen för denna flottilj framlagt förslag rörande följande byggnads- och anläggningsarbeten, nämligen musikbyggnad (40 000 kronor), gymnastikbyggnad jämte bastuavdelning (320 000 kronor), idrottsplats (60 000 kronor), skjutbana för handvapen, försedd med anordningar för rörliga skjutmål (72 500 kronor), iordningställande av norra delen av flygfältet (76 000 kronor), invallning av viss del av flygfältet jämte pumpstation (55 000 kronor) samt flyttning av lokaler för kommandocentral (50 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration. Vidare har ämbetsverket i detta sammanhang anmält, att vissa merkostnader uppstått vid markförvärv för flottiljens byggnadsområde.

I skrivelse den 10 september 1945 har flygförvaltningen vidare hemställt, att för inredning av manskapsbibliotek m. m. vid Västmanlands flygflottilj få utnyttja ett överskott, som tack vare förmånliga entreprenadanbud uppstått å medel, avsedda för uppförande av manskapsmäss vid flygflottiljen.

Flygförvaltningen har erinrat om att 1940 års militära socialvårdskommitté framhållit angelägenheten av att lämpliga fritidslokaler stode till manskapets förfogande vid de militära fredsförläggningsplatserna. Ämbetsverket har uppgjort förslag till inredning av föreslagna lokaler på manskapsmässens vind samt beräknat kostnaderna inklusive kostnader för administration vid 12 000 kronor enligt nu rådande prisläge.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

På tidigare anförda skäl kan jag ej föreslå att medel beräknas för musikbyggnad, gymnastikbyggnad med bastuavdelning samt idrottsplats.

Vid anmälan av 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 96) anförde jag beträffande det av flygförvaltningen framlagda förslaget till ny skjutbana, försedd med anordningar för rörliga skjutmål, att jag med hänsyn bland annat till att flottiljen fortfarande kunde disponera en befintlig skjutbana vid Viksäng icke ansåge mig kunna tillstyrka, att medel för det dåvarande beräknades för detta ändamål. Sedan numera närmare erfarenheter vunnits rörande användningen av skjutbanan vid Viksäng och det därvid visat sig förenat med olägenheter att använda denna skjutbana gemensamt med flygvapnets centrala skolor i Västerås, anser jag mig icke längre böra motsätta mig, att medel anvisas för anläggande av ny skjutbana vid flottiljens nya etablissemang vid Hässlö. Härigenom vinnas vissa besparingar av transportkostnader, varjämte övningstiden effektivare kan utnyttjas. Mot de för arbetena beräknade kostnaderna, 72 500 kronor, har jag intet att erinra.

Det föreslagna arbetet med iordningställande av norra delen av flygfältet torde, sedan flygflottiljen numera tilldelats modernare flygplan, vilka kräva längre start- och landningsträckor, av flygsäkerhetsskäl böra komma till utförande. Jag beräknar kostnaderna härför i enlighet med flygförvaltningens förslag till 76 000 kronor. Likaså vill jag tillstyrka, att ett belopp av 55 000 kronor beräknas för invallning av flygfältet mot Mälaren jämte anordnande av pumpstation. Då den nuvarande dräneringen uppenbarligen icke är tillfyllest för den närmast Mälaren belägna delen av flygfältet, synas de föreslagna anordningarna vara erforderliga för att denna del skall kunna utnyttjas för sitt ändamål.

Med flyttningen av kommandocentralen anser jag däremot böra anstå, till dess ståndpunkt har tagits till frågan om utbyggnad av ett flygstråk över den plats, där kommandocentralen nu är belägen.

Merkostnaderna för förvärv av mark för flottiljens byggnadsområde äro som framgår av flygförvaltningens redogörelse föranledda av att en inom området befintlig grusförekomst visat sig ha högre värde än tidigare beräknats. Sedan kostnaderna för markförvärvet nu blivit slutgiltigt fastställda, torde till täckande av de slutliga kostnaderna det av flygförvaltningen angivna beloppet, 455 600 kronor, böra beräknas.

Jag finner mig slutligen böra tillstyrka flygförvaltningens förslag till anordnande av biblioteks- och studielokaler på manskapsmässens vind. Särskilda medel behöva dock icke beräknas för nämnda ändamål, då kostnaderna enligt uppgift av flygförvaltningen kunna rymmas inom medel, som anvisats för uppförande av manskapsmässen.

I enlighet med det anförda beräknar jag således för byggnadsarbeten m. m. vid Västmanlands flygflottilj för nästa budgetår ett sammanlagt belopp av, inberäknat administration, 12 000 kronor, (72 500 + 76 000 + 55 000 + 12 000 + 455 600 =) i avrundat tal 671 000 kronor.

Roslagens flygflottilj (Hägernäs). Flygförvaltningen har för nästa budgetår äskat medel för följande ändamål, nämligen båthus (15 000 kronor), komplettering av vattenverk (35 000 kronor) och förvärv av vissa markområden (100 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration.

Som motivering till medelsbehovet för förvärv av vissa markområden har flygförvaltningen erinrat om att Kungl. Maj:t genom beslut den 5 september 1941 och den 2 oktober 1942 föreskrivit, att två områden invid flottiljens område vid Hägernäs skulle tagas i anspråk med stöd av allmänna förfogandelagen. Det ena området, som omfattade omkring 1,7 hektar, hade avsetts för uppförande av motorprovsningsbock m. m. och på det andra, vilket innehölle en areal av omkring 6 hektar, skulle en skjutbana anläggas för flottiljen. På grund av den centralisering av motorprovstjänsten vid flygvapnet, för vilken redogörelse lämnats i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2, s. 93 f.) och mot vilken riksdagen (skrivelse nr 154) icke haft någon erinran, hade den ursprungligen planerade provbocksanläggningen icke kommit till utförande. Området hade i stället tagits i anspråk för ett motorförråd, försett med enklare anordningar för provning av flygmotorer samt vissa andra byggnadsändamål. På grund härav vore områdets återställande till ägaren numera uteslutet.

I skrivelse den 30 november 1945 har flygförvaltningen återkommit till frågan om markförvärven och därvid anført i huvudsak följande.

Förhandlingar med ägaren till ifrågavarande områden hade numera slutförts. Denne hade därvid förklarat sig villig att sälja det mindre området mot en köpeskilling av två kronor per kvadratmeter. Då detta område omfattade omkring 1,7 hektar, skulle köpeskillingen således uppgå till omkring 34 000 kronor enligt nuprisläge eller till 30 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. En av flygförvaltningen anlitad värderingsman, som hade erfarenhet av fastighetsvärden i Stockholmstrakten, hade i ett skrivelsen bifogat utlåtande tillstyrkt godtagande av nämnda pris. Det större området, på vilket skjutbanan vore belägen, vore ägaren emellertid icke villig att överlåta till kronan, då området vore synnerligen välbeläget i närheten av järnvägshållplats och väl ägnat för bebyggande och skjutbanans belägenhet på området verkade hämmande på exploateringen av omgivande områden, liksom på ortens naturliga utveckling över huvud. Ägaren hade emellertid förklarat

sig villig att till kronan vederlagsfritt överlåta ett annat för skjutbana lämpligt område, där en skjutbana skulle vålla mindre olägenheter för samhällsbildningen. Detta område omfattade omkring fem hektar och vore beläget omkring 300 meter norr om den nuvarande skjutbanan. Arméns fortifikationsförvaltnings skjutbaneofficer hade funnit det erbjudna området väl lämpat för anläggande av en tillfredsställande skjutbana och chefen för flygstaben hade icke haft något att erinra mot en förflyttning av skjutbanan till detta område. Kostnaderna härför hade av flygförvaltningen beräknats till 80 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Flygförvaltningen hade funnit flyttning av skjutbanan på angivna villkor vara det för kronan förmånligaste. Med anledning av vad sålunda förekommit hade förvaltningen med ägaren till ifrågavarande områden under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal om förvärv av det mindre området till ett pris av två kronor per kvadratmeter samt övertagande av nyssnämnda område för anläggning av en skjutbana. Riksdagen hade efter förslag av Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2, s. 94) anvisat 10 000 kronor för anordningar för skjutning mot rörliga skjutmål vid bland annat Roslagens flygflottilj, vilket belopp inginge i förenämnda kostnader av 80 000 kronor.

Föredragande statsrådet har i fråga om flygförvaltningens förevarande anslagsäskanden anfört följande.

Enligt vad jag inhämtat användas båtarna vid Roslagens flygflottilj, vilken är utrustad med sjöflygplan, huvudsakligen såsom beredskapsbåtar för sjöräddningstjänst, personaltransporter och bogsering av flygplan samt såsom tankbåtar för tankning av flygplan. Då det är angeläget, att dessa båtar kunna hållas i gott stånd och att de omedelbart efter islossningen kunna tagas i bruk, finner jag mig böra tillstyrka att det av flygförvaltningen angivna beloppet, 15 000 kronor, beräknas för ett båthus. Även behovet av komplettering av vattenverket finner jag såväl ur hygieniska synpunkter som med hänsyn till brandsäkerheten vara välmotiverat. Ett förslag om anslutning av Roslagens flygflottilj till Täby kommuns vattenledningsnät har visat sig bliva alltför dyrbart. Jag beräknar därför, med godtagande av flygförvaltningens kostnadsberäkning, för detta ändamål 35 000 kronor.

Vad därefter beträffar de föreslagna markförvärven vill jag erinra om att det markområde, varå förläggningen för Roslagens flygflottilj anordnats, förvärvades år 1936 genom expropriation. Området ansågs då vara tillräckligt stort för den dåvarande flottiljens behov. Flottiljen har emellertid sedermera ökat ut med påföljd att området blivit väl litet. Då fråga uppkom om uppförande av en provbocksanläggning, som måste ligga i närheten av flottiljens tygverkstad, och anläggande av en skjutbana, fanns därför ingen möjlighet att förlägga dessa anläggningar inom flottiljens område. I anledning därav togos med stöd av förfogandelagen provisoriskt i anspråk ett mindre område omedelbart intill tygverkstaden för provbocksanläggningen och ett större område på längre avstånd från flottiljens område för skjutbanan. Det mindre området är ägaren nu villig att sälja för ett pris av två kronor per kvadratmeter. Då priset synes godtagbart, tillstyrker jag, att 34 000 kronor anvisas för ifrågavarande markförvärv.

Enär skjutbanan med sin nuvarande förläggning verkar hindrande för den tomtexploatering, som nu är planerad för det kringliggande området, har markägaren erbjudit sig att vederlagsfritt upplåta annan mark för skjutbana. Gynnsamma betingelser föreligga för anläggande av en skjutbana på den föreslagna platsen. Då utredning i ärendet visat, att en expropriation av skjutbanans nuvarande mark med säkerhet skulle medföra minst samma kostnader som flyttning av skjutbanan, anser jag mig böra tillstyrka, att mark-

ägarens önskemål om flyttning av skjutbanan tillmötesgås. Jag förutsätter, att den nya skjutbanan gives en sådan utformning att den blir tillräcklig även för sjökrigsskolans totala behov. Härigenom kunna nämligen kostnader för transporter av sjökrigsskolans elever till Järvafältets skjutbanor för övningskjutningar inbesparas.

I vad mån de med ifrågavarande flyttning av skjutbanan förenade kostnaderna äro av karaktär att böra bestridas från avvecklingsanslag, kan jag i brist på närmare utredning icke nu bedöma. Jag beräknar därför tills vidare under förevarande anslag hela det för ändamålet äskade beloppet, 70 000 kronor.

I enlighet med det anförda beräknar jag således för Roslagens flygflottilj för nästa budgetår ett belopp, inberäknat kostnader för administration, av (15 000 + 35 000 + 34 000 + 70 000 + 9 000 =) 163 000 kronor.

Östgöta flygflottilj (Malmen). Flygförvaltningen har för nästa budgetår be-
träffande Östgöta flygflottilj föreslagit uppförande av gymnastikbyggnad (200 000 kronor) och förrådshangar (155 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration.

Föredragande statsrådet har, då de sammanlagda kostnaderna för flygplanförråd och förrådshangarer icke överstege det i försvarsbeslutet beräknade beloppet och då det nu framlagda förslaget innebure ett slutligt genomförande av det program för förrådsorganisationen, som godkändes av 1945 års riksdag, funnit sig böra biträda förslaget. Mot kostnadsberäkningarna har statsrådet icke funnit anledning till erinran.

Då statsrådet ej heller för Östgöta flygflottilj kunde tillstyrka medelsanvisning för gymnastikbyggnad, beräknade han således för flottiljen för nästa budgetår ett belopp av, inberäknat administration, (155 000 + 9 000 =) 164 000 kronor för uppförande av förrådshangar.

Jämtlands flygflottilj (Frösön). För denna flottilj har flygförvaltningen för nästa budgetår föreslagit följande byggnadsarbeten, nämligen gymnastikbyggnad (210 000 kronor), vissa flygfältsarbeten m. m. (650 000 kronor), inomhusskjutbana (35 000 kronor), sprutmålningsverkstad (40 000 kronor) samt utökning av kommandocentral (25 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 99 f.) beräknade riksdagen (skrivelse nr 154) 1 260 000 kronor för utbyggnad av start- och landningsbanor på Jämtlands flygflottiljs flygfält. Beloppet avsågs för utbyggnad av bansträckningen öst—väst till 1 500 meters längd samt för anläggande av en permanent rullbana av 30 meters bredd längs denna sträckning. I förslaget till investeringsreserv för budgetåret 1945/46 har bland annat upptagits utvidgning av nämnda stråk till 2 000 meter jämte permanent rullbana på utvidgningsområdet.

Föredragande statsrådet har förklarat sig icke kunna för närvarande tillstyrka uppförande av gymnastikbyggnad och ej heller anordnande av inomhusskjutbana. De nyligen beslutade arbetena för utbyggnad av det östvästliga flygstråket syntes statsrådet böra fullföljas, innan beslut fattades om

ytterligare arbeten på flygfältet. Av flygförvaltningen anförda skäl hade däremot övertygat statsrådet om behovet av en ny sprutmålningsverkstad. Statsrådet har vidare under hänvisning till vad han inledningsvis anfört biträtt förslaget om utbyggnad av kommandocentralen.

I enlighet med det anförda har statsrådet, med godtagande av flygförvaltningens kostnadsberäkningar, för Jämtlands flygflottilj, inklusive kostnader för administration, beräknat ett belopp av (40 000 + 25 000 + 4 000 =) 69 000 kronor.

Västgöta flygflottilj (Karlsborg). För nästa budgetår har flygförvaltningen för denna flygflottilj föreslagit att medel anvisas för dränering av flygfältet (75 000 kronor) och utbyggnad av kommandocentral (25 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 102) beräknade riksdagen (skrivelse nr 154) 35 000 kronor för dräneringsarbeten å flygfältet.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har flygförvaltningen anfört, att det sedan närmare undersökningar kunnat företagas visat sig att bristfälligheterna hos dräneringssystemet på de äldre fältdelarna å flygfältet vore betydligt större än beräknats, samt att härav föranledda ytterligare kostnader för utförande å större delen av flygfältet av en helt ny dränering uppskattats till 75 000 kronor.

Föredragande statsrådet, som ansåge det vara av vikt att Västgöta flygflottiljs flygfält erhöles ett effektivt dräneringssystem, förordade, att ytterligare medel utöver de föregående år beräknade anvisades för utförande av en helt ny dränering i enlighet med flygförvaltningens förslag. Då statsrådet såsom inledningsvis anförts även förordade utbyggnaden av kommandocentralen, beräknade han sålunda inklusive kostnader för administration för nästa budgetår (75 000 + 25 000 + 6 000 =) 106 000 kronor för byggnads- och anläggningsarbeten vid Västgöta flygflottilj.

Skaraborgs flygflottilj (Såtenäs). För denna flygflottilj har flygförvaltningen för nästa budgetår beräknat ett medelsbehov av 20 000 kronor, jämte 1 000 kronor avseende kostnader för administration, för utbyggnad av kommandocentralen. Föredragande statsrådet har, under hänvisning till vad han tidigare anfört, för utbyggnad av kommandocentralen beräknat ett belopp av 21 000 kronor.

Svea flygflottilj (Barkarby). För denna flottilj har flygförvaltningen föreslagit uppförande av ny gymnastikbyggnad (150 000 kronor), ändring av befintlig gymnastiksal till fritidsbyggnad (50 000 kronor), utökning av reningsverk för avloppsvatten (70 000 kronor), utbyggnad av kommandocentralen (25 000 kronor) samt uppförande av en förrådshangar (175 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration.

Föredragande statsrådet har anfört följande.

På i det föregående anförda skäl kan jag ej heller beträffande Svea flygflottilj föreslå, att medel beräknas för ny gymnastikbyggnad. Ej heller anser jag mig böra tillstyrka den föreslagna ändringen av den nu befintliga gymnastiksalen till fritidsbyggnad.

Då det framgår av en av flygförvaltningen åberopad skrivelse i ämnet, att Järfälla kommun överväger att bygga en huvudavloppsledning från Jakobsbergs samhälle till Stockholms stads kloakpumpstation vid Sundby, varvid flygflottiljens avloppsfråga skulle kunna lösas genom anslutning till denna huvudavloppsledning, finner jag mig icke kunna tillstyrka bifall till förslaget om utökning av reningsverket. För utbyggnad av kommandocentralen torde däremot i enlighet med vad jag inledningsvis anfört medel böra ställas till förfogande. Såsom anförts vid behandlingen av byggnadsbehoven för Östgöta flygflottilj tillstyrker jag vidare uppförande av en förrådshangar. För flottiljen beräknar jag sålunda ett belopp av, inklusive kostnader för administration, (25 000 + 175 000 + 12 000 =) 212 000 kronor.

Gotha flygflottilj (Säve). Följande byggnadsarbeten ha av flygförvaltningen föreslagits komma till utförande under nästa budgetår, nämligen utökning av skolbyggnad (35 000 kronor), ombyggnad av furirförläggningar (30 000 kronor), utökning av tygverkstad (130 000 kronor) och sjukstuga (35 000 kronor), ny utfartsväg (35 000 kronor) samt utbyggnad av kommandocentral (10 000 kronor). Härtill komma kostnader för administration.

Samtliga medelsbehov med undantag av kostnaden för utbyggnad av kommandocentralen anmäldes av flygförvaltningen i ämbetsverkets medelsäskanden för innevarande budgetår. Vid anmälan av statsverkspropositionen till 1945 års riksdag (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 106) anförde departementschefen beträffande dessa medelsbehov bland annat, att behovet av de föreslagna om- och tillbyggnadsarbetena ävensom av den ifrågasatta nya utfartsvägen borde tillförlitligt styrkas, innan medel beräknades för dessa ändamål, samt att beträffande utökningen av sjukstugan förnyad utredning borde företagas i samråd med försvarets sjukvårdsförvaltning.

Gotha flygflottilj organiserades, framhåller föredragande statsrådet, under de första krigsåren. Med hänsyn till behovet av en snabb förstärkning av jaktförsvaret ansågos därvid vissa anordningar kunna givas en något enklare utformning än som eljest förekomme vid flygvapnet. De om- och tillbyggnadsarbeten, som nu föreslagits av flygförvaltningen, sammanhängde delvis med detta förhållande. Den utredning, som ämbetsverket numera företett, syntes statsrådet klart visa behovet av de föreslagna arbetena å skolbyggnaden, furirförläggningarna, tygverkstaden och sjukstugan, och han ansåge sig därför numera icke böra motsätta sig att de komme till utförande. Statsrådet förutsatte emellertid att, när slutligt förslag till byggnadsarbetenas utförande framlades, närmare utredning förebringades i vad mån begränsningar i byggnadsprogrammet borde vidtagas med hänsyn till planerade minskningar av flygvapnets värnpliktskontingent m. m.

Däremot kunde statsrådet icke tillstyrka anläggande av ny utfartsväg. Denna fråga syntes böra prövas i samband med en av flygförvaltningen planerad utvidgning av flygfältet.

Då statsrådet, som tidigare anförts, tillstyrkte den föreslagna utbyggnaden av kommandocentralen, beräknade han, med godtagande av flygförvaltningens kostnadsberäkningar, för ifrågavarande arbeten, inklusive kostnader för administration, ett belopp av (35 000 + 30 000 + 130 000 + 35 000 + 10 000 + 14 400 =) i avrundat tal 254 000 kronor.

Flygkadettskolan (Uppsala). Flygförvaltningen har för flygkadettskolan för nästa budgetår beräknat 35 000 kronor för byggnad för linkrainer samt 35 000 kronor för byggnad för arrester och vaktmästarbostad. Kostnader för administration äro icke medräknade i nämnda belopp.

Föredragande statsrådet har förklarat sig icke kunna förorda, att ytterligare medel beräknades för flygkadettskolan för ifrågavarande ändamål. För den händelse kostnaderna för en byggnad för linkrainer kunde rymmas inom de för Upplands flygflottilj eller skolan redan anvisade medlen, hade statsrådet dock intet att erinra mot att denna byggnad komme till uppförande.

Norrbottens flygbaskår (Kallax). Flygförvaltningen har för Norrbottens flygbaskår för nästa budgetår beräknat 170 000 kronor för en hangar jämte uppställningsplan och 115 000 kronor för skyddsplantering m. m.

Behovet av skyddsplantering för förhindrande av sanddrift inom flygbaskårens förläggingsområde har anmälts av flygförvaltningen i medelsäkandena för de två senaste budgetåren. Vid anmälan av 1945 års statsverksproposition erinrade jag, att ifrågavarande arbeten, såsom framginge av propositionen 1944: 281, hänförts till investeringsreserven för budgetåret 1944/45. Statsrådet var emellertid icke beredd tillstyrka, att arbetena medtogos i flygvapnets ordinarie byggnadsprogram.

Behovet har av investeringsutredningen upptagits i utredningens förslag till investeringsreserv för budgetåret 1945/46.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

Med hänsyn till de under stora delar av året svåra väderleksförhållandena vid Norrbottens flygbaskår är det av vikt, att hangarutrymmen i tillräcklig omfattning stå till förfogande. Då flygförvaltningens utredning visar, att brist på sådana utrymmen för närvarande föreligger, anser jag mig böra förorda, att medel anvisas för en ny hangar. I samband därmed bör även anordnas en uppställningsplan. Jag finner det även önskvärt, att åtgärder vidtagas för att binda sanden inom förläggingsområdet, då det för närvarande otvivelaktigt föreligger risk för att flygmotorerna taga skada av sanden och denna även kan hindra gräsväxten på flygfältet. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att medel nu beräknas för detta ändamål. Läget på arbetsmarknaden torde emellertid få vara avgörande för om och när arbetena härmed skola sättas i gång.

I enlighet med det anförda beräknar jag för Norrbottens flygbaskår för nästa budgetår ett belopp, inberäknat kostnader för administration, av (170 000 + 115 000 + 17 000 =) 302 000 kronor.

Centrala flygverkstaden i Arboga. I enlighet med vad föredragande statsrådet tidigare anfört vid anmälan av medelsbehoven för Östgöta flygflottilj

har han för centrala flygverkstaden i Arboga för nästa budgetår beräknat ett belopp, inklusive kostnader för administration av (190 000 + 11 400 =) i avrundat tal 200 000 kronor för uppförande av ett flygplanförråd.

Centrala flygverkstaden å Malmen jämte försökscentralen. För dessa anläggningar har flygförvaltningen för nästa budgetår beräknat 110 000 kronor för uppställningsplaner och förbindelsebana av betong för flygplan, 38 000 kronor för drivmedelsförråd, 22 000 kronor för gjutning av betonggolv i vissa källarutrymmen m. m. samt 18 000 kronor för komplettering av stängsel kring försökscentralens område.

Med hänsyn till de skador, som kunna inträffa på flygmaskinernas motorer genom sandpartiklar, har föredragande statsrådet biträtt flygförvaltningens förslag om anläggande av uppställningsplaner av betong. Statsrådet har även funnit det önskvärt, att en permanentbelagd förbindelsebana mellan försökscentralen och flygfältet kommer till utförande. Då vidare den nuvarande tankanläggningen vid centrala flygverkstaden syntes statsrådet vara för liten i förhållande till flygverkstadens betydande förbrukning av flytande bränslen, har han förordat anläggande av ny tankanläggning i enlighet med flygförvaltningens förslag. Även behovet av nya förrådsutrymmen för försökscentralen har statsrådet funnit välmotiverat, varför han tillstyrkt flygförvaltningens förslag till åtgärder för anordnande av nya sådana utrymmen. Däremot har statsrådet icke kunnat förorda flygförvaltningens förslag till komplettering av stängslet kring försökscentralens område. Statsrådet har således för centrala flygverkstaden å Malmen jämte försökscentralen, inräknat kostnader för administration, beräknat (110 000 + 38 000 + 22 000 + 10 000 =) 180 000 kronor för nästa budgetår.

SAMMANFATTNING.

Kostnaderna för de i det föregående av föredragande statsrådet angivna byggnadsarbetena för flygvapnets räkning ha — med utgångspunkt i prisläget den 1 juli 1941 — beräknats på sätt framgår av följande sammanställning.

	Kronor
Västmanlands flygflottilj	671 000
Roslagens »	163 000
Östgöta »	164 000
Jämtlands »	69 000
Västgöta »	106 000
Skaraborgs »	21 000
Svea »	212 000
Göta »	254 000
Norrbottnens flygbaskår	302 000
Centrala flygverkstaden i Arboga	200 000
Centrala flygverkstaden å Malmen jämte försökscentral	180 000
	Summa 2 342 000

Utskottet övergår här efter till att lämna en redogörelse för de under förevarande punkt i propositionen nr 121 (s. 61—77) angivna byggnadsföretagen.

Södertörns flygflottilj (Tullinge). Vid anmälan i propositionen 1944: 175 av medelsbehovet för iordningställande av flygfält och förläggning för en sjunde jaktflottilj — Södertörns flygflottilj — uppskattades kostnaderna för flottiljen till 13 325 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Av en vid propositionen fogad bilaga rörande ifrågakommande byggnadsarbeten m. m. framgår, att för hangarer för tre divisioners flygplan jämte uppställningsplaner för flygplanen ävensom för flygtjänstbyggnader för tre divisioner beräknats (1 800 000 + 174 000 =) 1 974 000 kronor. Beräkningarna avsågo friliggande hangarer.

Genom beslut den 12 oktober 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t flygförvaltningen att med anlitande av vederbörligt kvotanslag till Vissa byggnadsarbeten m. m. intill ett belopp av, bortsett från administrationskostnader, 500 000 kronor, utföra en hangargrupp, omfattande jämväl flygtjänstlokaler m. m. för gruppen. I sin till grund för beslutet liggande framställning hade flygförvaltningen anmält, att utredning rörande återstående två hangargrupper anordnande ännu icke slutförts.

I skrivelse den 15 november 1945 har flygförvaltningen framlagt förslag till utförande av de återstående hangargrupperna. Ämbetsverket har därvid förordnat, att dessa insprängas i berg och att i anslutning till desamma iordningställas stridsledningscentral, vissa skyddsrum samt utrymmen för reservkraftaggregat och ställverk. Kostnaderna för dessa byggnadsarbeten ha beräknats till, oavsett administrationskostnader, 2 165 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Redan i sin skrivelse den 20 augusti 1945 angående flygvapnets medelsbehov för budgetåret 1946/47 har flygförvaltningen anmält, att kostnaderna för vissa byggnadsobjekt ingående i Södertörns flygflottiljs etablissemang kunde beräknas minska till följd av värnpliktskontingentens nedgång under de närmaste åren. Det fortsatta utredningsarbetet rörande de olika byggnadsföretagen hade vidare utvisat, att vissa besparingar vore möjliga i förhållande till de i förenämnda proposition angivna kostnaderna. Flygförvaltningen anförde vidare, att ämbetsverket undersökt möjligheterna att med utnyttjande av sålunda åstadkomna besparingar täcka merkostnaderna för anordnande i berg av utrymmen för två divisioners flygplan.

I förenämnda skrivelse den 15 november 1945 har nu flygförvaltningen anmält, att förutsättningar visat sig föreligga att inom den i propositionen 1944: 175 angivna kostnadsramen, 13 325 000 kronor, inrymma merkostnaderna för det av flygförvaltningen föreslagna programmet med avseende å bombsäkra hangarer. Beträffande de reviderade kostnadsberäkningarna har föredragande statsrådet hänvisat till en vid statsrådsprotokollet såsom Bilaga 1 fogad tablå.

I berörda tablå ha jämväl redovisats kostnader för uppförande av förläggningsbyggnad för aspiranter och kadetter, 50 000 kronor, samt för anordnande av tjänstebostäder, 600 000 kronor.

Härjämte har flygförvaltningen i sin förenämnda skrivelse rörande medelsbehovet för nästa budgetår under viss förutsättning föreslagit uppförande av en gymnastikbyggnad, kostnadsberäknad till 300 000 kronor, samt anordnande av idrottsplats, kostnadsberäknad till 60 000 kronor.

Föredragande statsrådet har anfört följande.

Vid uppgörandet av sina ursprungliga kostnadsberäkningar för Södertörns flygflottilj förutsatte flygförvaltningen, att flottiljens tre hangargrupper skulle utföras friliggande. Numera har emellertid ämbetsverket föreslagit, att två av de tre hangargrupperna skola anordnas insprängda i berg och i anslutning därtill iordningställas vissa skyddsrumsutrymmen. Till stöd härför talar givetvis angelägenheten av att bereda stridsledning, flygplan och för flygtjänstens säkerställande i övrigt erforderliga anordningar största möjliga skydd mot anfall från luften. Härtill kommer, att, såsom jag vid besök på platsen kunnat konstatera, en friliggande förläggning av samtliga hangargrupper ter sig mindre ändamålsenlig med hänsyn till flottiljområdets begränsade omfattning. Ur flygtjänst- och flygsäkerhetssynpunkter måste därför alternativet med anordnande i berg av utrymmen för två divisioners flygplan vara att förorda.

Skillnaden i anläggningskostnad mellan de olika alternativen utgör enligt flygförvaltningens beräkningar omkring 1 100 000 kronor. Såsom ämbetsverket framhållit bör emellertid beaktas, att underhålls- och uppvärmningsm. fl. kostnader för berghangarer ställa sig lägre än motsvarande kostnader för friliggande byggnader. Enligt från flygförvaltningen under hand inhämtad uppgift skulle, om hänsyn togs till det kapitaliserade värdet av beräknade årliga besparingar, kostnadsskillnaden mellan de båda alternativen minska till omkring 300 000 kronor.

Vid övervägande av de olika alternativen har jag ansett mig i förevarande fall trots därmed förenade merkostnader böra giva mitt förord för bergalternativet. Av vad flygförvaltningen anfört framgår, att totalkostnaderna för flottiljen, sådana de beräknades i propositionen 1944:175, av denna anledning icke komma att överskridas. Då emellertid nu förordade utbyggnadsprogram får sägas innebära en principiell ändring av det tidigare för riksdagen anmälda och en besparing skulle varit möjlig ernå, om alternativet med friliggande hangarer valts, har jag ansett frågan böra underställas riksdagens prövning. Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, är det min avsikt att framdeles föreslå Kungl. Maj:t, att byggnadsprogrammet för Södertörns flygflottilj fullföljes i enlighet med flygförvaltningens förslag.

Mot flygförvaltningens förslag rörande uppförande av förläggingsbyggnad för kadetter och aspiranter har jag ingen erinran. Med hänsyn till vad av mig anförts vid anmälan av försvarets byggnadsfrågor i årets statsverksproposition anser jag mig däremot icke böra beräkna några medel för gymnastikbyggnad med bastuavdelning och idrottsplats. Beträffande frågan om anordnande av tjänstebostäder torde jag få hänvisa till de allmänna riktlinjer för anordnande av tjänstebostäder för personal vid flygvapnet, för vilka närmare redogörelse lämnats i propositionen 1944:175 och mot vilka riksdagen (skrivelse nr 322) icke haft något att erinra. I nämnda proposition kunde emellertid icke framläggas något förslag till tjänstebostäder vid Södertörns jaktflottilj, då någon utredning i ärendet ännu icke förelåg. På den nu föreliggande utredningen anser jag mig emellertid böra förorda, att medel beräknas för bostäder under grupperna obligatoriska bostäder och på utredning beroende bostäder. Däremot är jag icke övertygad om behovet av bostäder hänförliga till gruppen övriga bostäder. Då inom förenämnda kostnadsram av 13 325 000 kronor ett belopp av 100 000 kronor finnes upptaget för

tjänstebostäder, erfordras nu en ytterligare medelsanvisning av (200 000 + 290 000 — 100 000 =) 390 000 kronor.

I enlighet med det anförda beräknar jag för Södertörns flygflottilj för nästa budgetår ett belopp av, inklusive kostnader för administration, (390 000 + 22 500 =) 412 500 kronor.

Administrationsbyggnad vid centralförrådet i Arboga. I 1942 års försvarsbeslut förutsattes, att vid flygvapnet skulle inrättas en i anslutning till försvarsutredningens förslag i ämnet utformad centralförrädsorganisation, innefattande förråd för flyg- och vapenmateriel och för intendenturmateriel. Försvarsutredningen beräknade medelsbehovet för flyg- och vapenmaterieförråden till sammanlagt 1 866 000 kronor. Detta belopp har för ändamålet beräknats av 1942 och 1943 års riksdagar efter förslag i propositionen 1942: 270 respektive 1943 års statsverksproposition. Efter förslag i 1944 års statsverksproposition har riksdagen vidare beräknat ett belopp av 360 000 kronor — jämte 22 000 kronor för administration — för betonginklädnad av bergförråd för flyg- och vapenmateriel.

Med anlåtande av ifrågakvarande medel ha förrädslokalerna nu i det närmaste färdigställt. Centralförrådets huvuddel är förlagd till Arboga, där den sprängts in i berg. Viss mindre del av förråden är placerad i anslutning till den centrala flygverkstaden på Malmen.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har flygförvaltningen föreslagit uppförande av en ny administrationsbyggnad för centralförrådet i Arboga. Byggnaden, som jämväl avses innehålla omklädnings- och lunchrum för förrädspersonalen, har kostnadsberäknats till 320 000 kronor, vartill komma kostnader för administration m. m. med 19 000 kronor.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anført följande.

Med den beslutade centraliseringen av flygvapnets förrådshållning av flyg- och vapenmateriel ha förutsättningar skapats för en effektiv och rationell förrädsorganisation. Verksamheten avser ett förrädsbestånd av, oberäknat hela flygplan och flygmotorer, omkring 50 miljoner kronors värde; omsättningen uppskattas till omkring 10 miljoner kronor per år. Genom centraliseringen nedbringas det totala behovet av personal för förrädsorganisationen.

Å andra sidan blir det genom centraliseringen nödvändigt anskaffa lokaler för förrädsorganisationens administrationspersonal. Jag delar flygförvaltningens uppfattning att en ny administrationsbyggnad bör uppföras i anslutning till det centrala förrådet. Då jag icke har någon erinran mot de beräknade kostnaderna, upptager jag ett avrundat belopp av 340 000 kronor för ändamålet.

Bombfällnings- och skjutplatser. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har flygförvaltningen anmält behov av vissa bombfällnings- och skjutplatser. För närvarande disponeras sådana endast av Jämtlands och Södermanlands flygflottiljer.

Flygförvaltningen har beräknat de totala kostnaderna enligt nuprisläge för målanordningar för fjorton olika bombfällnings- och skjutplatser till 600 000 kronor, inberäknat ett belopp av 200 000 kronor för anordningar för raket-skjutning och för inskjutningsbanor för raketskjutning, och för markförvärv

till 416 000 kronor eller sammanlagt (600 000 + 416 000 =) 1 016 000 kronor. Dessutom ha beräknats kostnader för arrendering av mark med 5 050 kronor per år.

Sedan flygförvaltningen under hand anmodats att begränsa det framlagda programmet, har chefen för flygvapnet överlämnat en den 7 december 1945 dagtecknad promemoria, däri bland annat betonats vikten främst ur utbildnings- och övningssynpunkt att bombfällnings- och skjutplatserna komma till stånd och olägenheterna ur bland annat ekonomisk synpunkt av att icke flottiljerna ständigt ha tillgång till dylika platser.

Vid promemorian finnes fogad en bilaga upptagande ett alternativ för anordnande av åtta bombfällnings- och skjutplatser som kostnadsberäknats enligt nuvarande prisläge till totalt 427 000 kronor, varav 155 000 kronor belöpa på målanordningar och 272 000 kronor på markförvärv. Enligt detta alternativ ha arrendekostnaderna beräknats till 4 750 kronor per år. Bombfällnings- och skjutplatser skulle enligt alternativet anordnas för Östgöta, Västgöta, Svea, Brävalla, Hallands, Hälsinge, Upplands, Blekinge och Södertörns flygflottiljer, varvid räknats med gemensam skjutplats för Svea och Södertörns flygflottiljer. I promemorian har anförts bland annat beträffande detta alternativ, att — i den mån bombfällnings- och skjutplatser icke anordnades — ökade övningskostnader komme att uppstå och att kostnaderna för målanordningar m. m. reducerats genom minskning av kvaliteten på vissa anordningar, vilket komme att medföra ökade underhållskostnader.

I den vid promemorian fogade bilagan är bland annat för Västgöta flygflottilj beräknat ett belopp av 22 780 kronor för målanordningar och 80 000 kronor för markförvärv samt för Hallands flygflottilj upptaget ett belopp av 190 800 kronor för markförvärv.

Föredragande statsrådet har för sin del anført följande.

I 1942 års försvarsorganisation ha som regel inga medel beräknats för bombfällnings- och skjutplatser. Sedermera vunna erfarenheter ha utvisat behovet av dylika särskilt anordnade platser. Under beredskapstiden ha övningar i bombfällning och här avsedda skjutningar kunnat i viss utsträckning bedrivas vid vissa platser, där flygförband varit förlagda. I fredstid är det emellertid av kostnadsskäl erforderligt, att flottiljerna i största möjliga utsträckning bedriva utbildning och övningar i anslutning till sina förläggningssorter. Det är även önskvärt, att ifrågakarande övningar kunna förläggas dit. Som av den lämnade redogörelsen framgår disponera för närvarande endast Jämtlands och Södermanlands flygflottiljer bombfällnings- och skjutplatser, varjämte medel för anordnande av dylika platser äro beräknade för Göta flygflottilj och Norrbottens flygbaskår. För huvudparten av de återstående flygflottiljerna samt för vissa övningsplatser har nu flygförvaltningen äskat medel.

Enligt det ursprungliga förslaget ha kostnaderna beräknats till 1 016 000 kronor. Ett sedermera framlagt begränsat förslag har kostnadsberäknats till 443 000 kronor. Av kostnadsskäl och i avvaktan på närmare erfarenheter av möjligheterna att för två eller flera flottiljer utnyttja samma bombfällnings- och skjutplats anser jag mig med viss begränsning böra förorda detta mindre alternativ. Denna begränsning hänför sig till skjutplatsen för Västgöta flygflottilj, som jag finner böra utgå med hänsyn till det därmed förenade markförvärvet och till de relativt korta avstånden till de för Östgöta och Brävalla flygflottiljer avsedda skjutplatserna.

För Hallands flygflottilj har föreslagits anordnande av en bombfällnings- och skjutplats vid de s. k. Tönnersjöhedarna i Veinge och Tönnersjö socknar. Här förutsattes markförvärv för ett belopp av 190 800 kronor. Det till förvärv föreslagna området har en areal av omkring 1 250 hektar och utgöres huvudsakligen av skogsmark och mossar. Inom området ligga två mindre fastigheter. Under hand har upplysts från flygförvaltningen att viss förskjutning av området är möjlig, varigenom åtminstone den ena fastigheten skulle komma utanför området. Härigenom synes viss reducering av kostnaderna för markförvärvet kunna ske. I avvaktan på närmare utredning synes emellertid böra räknas med det av flygförvaltningen beräknade beloppet av 190 800 kronor, vilket dock får betraktas som ett maximibelopp.

Med anledning av att det enligt uppgift från flygförvaltningen för närvarande icke finnes någon bombfällningsplats i mellersta eller södra Sverige som medger fällning av stridsbomber och det föreslagna området är väl beläget och ej utgöres av någon värdefullare mark anser jag böra förorda, att området förvärvas som bombfällnings- och skjutplats.

Med förutnämnda begränsning beträffande Västgöta flygflottilj skulle kostnaderna inklusive kostnader för administration enligt det mindre alternativet uppgå till i runt tal (427 000 — 22 780 — 80 000 =) 324 000 kronor enligt nuvarande prisläge — varav omkring 192 000 kronor för markförvärv. För sistnämnda ändamål torde avses särskilda medel, vartill jag återkommer i det följande.

Av återstående belopp, (324 000 — 192 000 =) 132 000 kronor, belöpa omkring 93 000 kronor på målanordningar på markområden som äro avsedda att arrenderas. Dessa kostnader böra icke bestridas av medel från kapitalbudgeten. Enligt uppgift under hand från flygförvaltningen kunna kostnaderna bestridas av flygvapnets övningsanslag. Med godtagande härav torde beloppet 132 000 kronor kunna reduceras med 93 000 kronor till 39 000 kronor. Motsvarande kostnader enligt prisläget den 1 juli 1941 uppgå till omkring 34 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag förorda, att sistnämnda belopp beräknas för bombfällnings- och skjutplatser vid ifrågavarande flygflottiljer.

Vissa flygfältsarbeten. 1941 års försvarsutredning anförde beträffande flygvapnets flygfält bland annat följande.

Vid den tidpunkt då de flesta av de nuvarande flygfälten vid flottiljernas förläggningsplatser anlades, kunde man icke räkna med den snabba utveckling på flygteknikens område, som de senaste åren uppvisat. Det pågående kriget har kraftigt drivit fram denna utveckling. Genom dels de avsevärt ökade start- och landningshastigheterna hos flygplanen, dels ökningen av flygplanens lastförmåga uppstå krav på utökade utrymmen på flygfälten för start och landning. För att under alla förhållanden trygga flygförbandens operationsfrihet måste man därför räkna med att flygfälten böra äga en storlek av i regel $1\,500 \times 1\,500$ meter. Sannolikheten talar även för att den framtida utvecklingen av flygmaterielen kan komma att medföra krav på ännu större start- och landningssträckor. Detta gäller framför allt vid start och landning i vindstilla och under mörker. Utredningen har därför ansett det vara framsynt att vid planerandet av nya flygfält räkna med att fälten i en riktning skola kunna utvidgas till 2 000 meter. I den mån redan befintliga och till sin storlek otillräckliga flygfält för rimliga kostnader kunna utvidgas, har utredningen räknat därmed.

Under längre regnperioder samt särskilt under tjällossningen kan det in-

träffa, att flygfälten bliva så lösa, att start och landning omöjliggöras eller försvaras. För att under sådana förhållanden trygga operationsfriheten blir det nödvändigt att i viss omfattning förse flygfälten med permanentbanor. Vid de platser, där behov av permanentbanor oundgängligen föreligger och sådana icke redan finnas, har utredningen räknat med anläggning av sådana banor.

Flygförvaltningen har i skrivelse den 4 december 1945 hemställt om anvisande av medel för anläggande av en permanent start- och landningsbana (rullbana) för Skånska flygflottiljen. Kostnaderna för rullbanan ha, inberäknat kostnaderna för administration, uppskattats till 1 200 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Sedermera har flygförvaltningen i skrivelse den 15 februari 1946 framlagt ett program för utbyggnad av vissa flygfält samt hemställt om anvisande av medel för genomförande av en del av detta program. Flygförvaltningen har därvid anfört, att flygvapnets ledning i första hand funnit, att flottiljflygfälten vid Skånska flygflottiljen samt vid Brävalla, Svea, Södermanlands och Upplands flygflottiljer borde förseas med en 1 800 meter lång rullbana samt i förekommande fall utvidgas för att ett flygstråk om 2 000 meter skulle erhållas.

Beträffande Skånska flygflottiljen har flygförvaltningen erinrat om att 1945 års riksdag efter förslag i propositionen 1945: 334 beräknat medel för utökning av flottiljens flygfält samt att flygförvaltningen i förutnämnda skrivelse den 4 december 1945 hemställt om anvisande av medel för en 1 600 meter lång rullbana på flygfältet. Då rullbanan avsåges att förläggas över viss del av den ifrågasatta fältutvidgningen, borde grundförstärkningsarbetena för rullbanan på utvidgningsområdet utföras samtidigt med övriga fältarbeten. I annat fall beräknades en fördyring av omkring 25 000 kronor uppstå. Kostnaden för erforderliga förbindelsebanor beräknades till 132 000 kronor.

Fördelningen av kostnaderna, i kronor, enligt prisläget den 1 juli 1941 för av flygförvaltningen föreslagna flygfältsarbeten m. m. framgår av nedanstående tabell.

Etablissemang	Markförvärv	Kostnad för flygfältsarbeten m. m.			Kostnader för flygfältsarbeten intill den 30/6 1947
		Fältarbeten	Rullbanor och förbindelsebanor	Summa	
Skånska flygflottiljen	—	—	1 332 000	1 332 000	1 200 000
Brävalla flygflottilj	120 000	940 000	1 505 000	2 445 000	1 400 000
Svea flygflottilj	—	2 380 000	1 265 000	3 645 000	2 050 000
Södermanlands flygflottilj	26 000	485 000	800 000	1 285 000	750 000
Upplands flygflottilj	—	—	1 025 000	1 025 000	600 000
Summa	146 000	3 805 000	5 927 000	9 732 000	6 000 000

Merkostnaderna för anläggningsarbetena på grund av prisstegring i förhållande till prisläget den 1 juli 1941 ha beräknats genomsnittligt uppgå till 13 %. Härigenom uppgå de totala kostnaderna för det framlagda programmet till $(146\,000 + 9\,732\,000 + \frac{13 \times 9\,732\,000}{100}) =$ i runt tal 11 140 000 kronor.

Då flygförvaltningen räknat med att åtminstone de mest angelägna av vissa i flygförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår upptagna gymnastikbyggnader med bastuavdelningar skola komma till utförande under nästa budgetår, har flygförvaltningen beräknat, att av angivna kostnader endast de som avse markförvärv för Brävalla flygflottilj, rullbana för Skånska flygflottiljen och flygfältsarbeten för Brävalla och Svea flygflottiljer, vilka enligt flygförvaltningen böra påbörjas under sommaren 1946, kunna inrymmas inom femårsplanens kostnadsram. Förvaltningen har därför begränsat sin framställning till att avse nämnda kostnader eller sålunda sammanlagt (120 000 + 1 200 000 + 1 400 000 + 2 050 000 =) 4 770 000 kronor. Slutlig framställning angående medel till bestridande av övriga kostnader har förvaltningen uppgivit sig ämna ingiva till Kungl. Maj:t vid sådan tidpunkt, att därav föranlett förslag kunde föreläggas innevarande års riksdag vid dess höstsession.

Enligt sedermera erhållen uppgift erfordras icke något ytterligare markförvärv för Brävalla flygflottilj, enär erforderlig utvidgning av flygfältet vid närmare undersökningar befunnits kunna ske inom det för flygflottiljen redan inköpta området.

Föredragande statsrådet har anfört följande.

Som framgår av den lämnade redogörelsen har den snabba utvecklingen på det flygtekniska området i hög grad ökat de krav som måste ställas på flygfälten. Flygplanens hastighet och lastförmåga ha ökats, vilket medfört behov av längre start- och landningsbanor. För de reaktionsdrivna flygplanen böra vidare av tekniska skäl avses permanentbelagda rullbanor.

Inom flygvapnet finnas redan flygplan med så stora start- och landningshastigheter, att de fordra flygfält med inemot 2 000 meters stråk. Innevarande år beräknas de första reaktionsdrivna flygplanen kunna levereras till flygvapnet. Av flygförvaltningens förevarande framställning framgår vidare, att dylika inom landet tillverkade flygplan beräknas kunna levereras våren 1948.

För att dessa redan befintliga och inom de närmaste åren tillkommande flygplan skola kunna användas i erforderlig utsträckning är det sålunda nödvändigt att utöka och med permanentbelagda rullbanor förse vissa flygfält.

Jag finner mig därför böra förorda, att flottiljflygfälten i görligaste mån utvidgas så att ett stråk av 2 000 meters längd och ett av 1 500 meters längd erhållas samt att ett antal permanentbelagda rullbanor iordningställas. För detta ändamål torde — i den mån medel icke erfordras för markförvärv — inom femårsplanens kostnadsram för flygvapnet å kapitalbudgeten återstående medel böra avsättas, d. v. s. omkring 8 000 000 kronor. Härigenom kan huvudparten av det av flygförvaltningen i dess skrivelse framlagda programmet för flygfältsarbeten genomföras. Jag förutsätter emellertid, att det av läget på arbetsmarknaden får bli beroende när ifrågavarande arbeten skola sättas i gång. För markförvärv torde böra avses särskilda medel, enligt det föregående 26 000 kronor.

SAMMANFATTNING.

Kostnaderna för de under förevarande punkt i propositionen nr 121 angivna byggnadsarbetena m. m. för flygvapnets räkning ha — med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941 — beräknats enligt följande.

	Kronor.
Södertörns flygflottilj	412 500
Administrationsbyggnad vid centralförrådet i Arboga	340 000
Bombfällnings- och skjutplatser	34 000
Flygfältsarbeten	8 000 000
Summa	8 786 500

I en av föredragande statsrådet till statsrådsprotokollet såsom Bilaga 4 fogad sammanställning av flygvapnets byggnadsprogram lämnas uppgifter till belysande av den slutliga belastningen å femårsplanens kostnadsram för flygvapnets byggnadsarbeten m. m. I sammanställningen har även upptagits en reserv för oförutsedda utgifter av 716 000 kronor.

I den kolumn, som upptager kostnaderna enligt flygförvaltningens senaste beräkningar för byggnadsarbeten m. m. att påbörjas före utgången av budgetåret 1945/46, äro medtagna vissa merkostnader för markförvärv, för vilka flygförvaltningen lämnat redogörelse i skrivelse den 13 februari 1946. Dessa merkostnader uppgå för Hallands flygflottilj till omkring 210 000 kronor, för Hälsinge flygflottilj omkring 300 000 kronor och för centrala flygverkstaden i Arboga omkring 35 000 kronor. För nämnda flottiljer och flygverkstad ha ursprungligen beräknats 630 000 respektive 400 000 och 800 000 kronor för markförvärv. Merkostnaderna ha, framhåller statsrådet, sin grund i att expropriation måst tillgripas för områdenas förvärvande och att därvid de slutliga ersättningsbeloppen uppgått till högre belopp än flygförvaltningen räknat med. För att undvika räntekostnader har förvaltningen förskjutit de utdömda beloppen av omhänderhavda medel.

I sin förutnämnda skrivelse har flygförvaltningen hemställt bland annat, att administrationskostnader skulle beräknas för ifrågavarande och vissa andra markförvärv samt beräknat dessa till 4 % av markförvärvens belopp. I avsaknad av närmare utredning rörande skäligheten av denna beräkning har statsrådet icke upptagit några kostnader för detta ändamål. Statsrådet har förutsatt, att dessa kostnader kunna bestridas med anlitan antingen av besparingar på anslagsändamål inom den för flygvapnets byggnadsarbeten m. m. fastställda kostnadsramen eller av förutnämnda reserv för oförutsedda utgifter.

I överensstämmelse med den under punkten 1 angivna beräkningsgrunden för bestämmande av kvotanslagens storlek tillstyrker utskottet, att flygvapnets anslag till vissa byggnadsarbeten m. m. för nästa budgetår bestämmas till 28 500 000 kronor.

Utskottet.

Vad angår de av föredragande statsrådet i statsverkspropositionen och i propositionen nr 121 angivna byggnadsarbeten, vilka ansetts böra komma till stånd under nästa budgetår och för vilka — enligt prisläget den 1 juli 1941 — kostnaderna beräknats till sammanlagt 11 128 500 kronor, har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Under åberopande av det anförda och under hänvisning i tillämpliga delar till vad utskottet uttalat under punkten 1 får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 28 500 000 kronor;

b) medgiva, att de i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bil. 3, s. 88—104) och i propositionen nr 121 (s. 61—77) angivna byggnadsarbeten må komma till utförande med anlitan- de av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunna bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

8:o) **Vissa merkostnader för byggnadsarbeten vid Norrbottens flygbaskår.** I propositionen nr 121 har Kungl. Maj:t (punkt 8, s. 78 och 79) föreslagit riksdagen att till *Vissa merkostnader för byggnadsarbeten vid Norrbottens flygbaskår* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 74 100 kronor.

För uppförande av etablissemang för basorganisation i Övre Norrland — numera Norrbottens flygbaskår — har 1941 års riksdag (skrivelserna nr 57 och 80) såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, anvisat två reservationsanslag av 2 000 000 respektive 4 200 000 kronor, sålunda tillhopa 6 200 000 kronor. Av detta belopp har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut under åren 1941—1943 ställt sammanlagt 5 851 900 kronor till flygförvaltningens förfogande, varjämte Kungl. Maj:t genom brev den 28 juni 1941 förordnat, att av anslaget av 2 000 000 kronor ett belopp av 2 000 kronor skulle överföras till fjärde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

I skrivelse den 15 februari 1945 anförde flygförvaltningen i huvudsak följande. Kostnaderna för de byggnadsarbeten vid Norrbottens flygbaskår, som avsåges att utföras med anlitan- de av nämnda reservationsanslag, hade hittills, inberäknat kostnader för administration m. m., uppgått till 6 243 127 kronor. Vissa av de byggnader, som ursprungligen avsåges bli uppförda, hade befunnits kunna utgå ur byggnadsprogrammet, varför kostnaderna för återstående arbeten syntes kunna beräknas till 29 000 kronor. Kostnaderna för hela byggnadsprogrammet skulle härigenom kunna begränsas till 6 272 127 kronor. Då 5 851 900 kronor ställts till flygförvaltningens disposition, hemställde ämbetsverket, att ett ytterligare erforderligt belopp av 420 200 kronor måtte anvisas.

Genom beslut den 4 maj 1945 har Kungl. Maj:t bemyndigat flygförvaltningen att för ifrågavarande ändamål anlita förutnämnda reservationsanslag av 4 200 000 kronor till ett belopp av högst 346 100 kronor samt det av riksdagen under försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, för budgetåret 1944/45 till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* anvisade investeringsanslaget av 27 000 000 kronor intill ett belopp av högst 74 100 kronor.

Föredragande statsrådet har för sin del anfört följande.

Beräkningen av anslagen till byggnadsarbeten enligt 1942 års försvarsbeslut har baserats på prisläget den 1 juli 1941. I samband med behandlingen i

1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 2, s. 8 och 9) av frågor rörande behovet av medel för dylika arbeten till täckande av merkostnader på grund av prisstegring anförde jag, att jämväl anslag som anvisats eller komme att anvisas för byggnadsföretag, vilka icke låge inom ramen för 1942 års försvarsbeslut, i många fall måste komma att visa sig otillräckliga till följd av inträdda prisstegringar. Jag förutsatte, att påbörjade eller beslutade företag utan hinder därav skulle få fullföljas, varefter, sedan de slutliga kostnaderna kunde säkrare överblickas, tilläggsanslag till följd av prisstegringar borde äskas av riksdagen. I enlighet därmed torde ett särskilt investeringsanslag nu böra äskas för att täcka förutnämnda merkostnader vid Norrbottens flygbaskår. Som framgår av den lämnade redogörelsen har den verkliga prisstegringen å förevarande arbeten kunnat till stor del täckas genom nedskärningar av byggnadsprogrammet i övrigt. Enligt vad jag inhämtat ha ytterligare besparingar icke varit möjliga att genomföra. Då ifrågavarande merkostnader redan bestritts av det för budgetåret 1944/45 upptagna kvotanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. vid flygvapnet, torde motsvarande belopp nu böra tillgodoföras nämnda kvotanslag.

Utskottet har funnit sig kunna tillstyrka förevarande förslag om anvisande av ett särskilt investeringsanslag å 74 100 kronor till täckande av ifrågavarande merkostnader för byggnadsarbeten vid Norrbottens flygbaskår. Utskottet får alltså hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må till *Vissa merkostnader för byggnadsarbeten vid Norrbottens flygbaskår* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 74 100 kronor.

9:o) **Merkostnader för vissa markförvärv för flygvapnet m. m.** I propositionen nr 121 har Kungl. Maj:t (punkt 9, s. 80 och 81) föreslagit riksdagen att till Merkostnader för vissa markförvärv för flygvapnet m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 728 000 kronor.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1941: 319 anvisade riksdagen (skrivelse nr 493) till Markförvärv för flygfält m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 3 130 000 kronor. Av detta anslag avsågs ett belopp av 900 000 kronor till markförvärv för Brävalla flygflottilj. Genom beslut den 20 mars 1942 föreskrev Kungl. Maj:t, att för flygflottiljen avsedda områden skulle avstås till kronan i den ordning lagen den 12 maj 1917 om expropriation stadgade.

I enlighet med förslag av 1941 års försvarsutredning upptogs vidare i propositionen 1942: 270 för Brävalla flygflottilj ett belopp av 140 000 kronor under benämningen Byggnadsförbud mot flyghinder, vilket belopp även beräknats av riksdagen.

I skrivelse den 29 september 1945 har flygförvaltningen anmält att, sedan expropriationsförfarandet den 3 september 1945 avslutats, det visat sig, att kostnaderna för marklösen m. m. kommit att uppgå till 1 511 666 kronor, vilka kostnader i sin helhet bestritts av utav flygförvaltningen omhändertagna medel. Då vidare omkring 18 000 kronor borde beräknas för förvärv av ett mindre område som låge inkilat i det av flygförvaltningen förvärvade

området samt ett belopp av 20 000 kronor erfordrades för avlösning av vissa avdikningslån och bestridande av en del andra oreglerade utgifter, uppginge de totala kostnaderna för markförvärv för Bråvalla flygflottilj till i runt tal (1 511 666 + 18 000 + 20 000 =) 1 550 000 kronor. Merkostnaderna för markförvärven m. m. uppginge sålunda till (1 550 000 — 900 000 =) 650 000 kronor.

Flygförvaltningen har i sin förutnämnda skrivelse hemställt, att medel måtte beräknas för täckande av ifrågavarande merkostnader samt för bestridande av kostnader för administration. Sistnämnda kostnader har förvaltningen beräknat till 4 % av kostnaderna för markförvärv. Flygförvaltningen har vidare föreslagit, att förutnämnda belopp av 140 000 kronor till byggnadsförbud mot flyghinder jämte därå belöpande prisstegringstillägg och tillägg för administrationskostnader skulle utnyttjas för bestridande av nämnda merkostnader.

Föredragande statsrådet har anfört följande.

På grund av att frivilliga och för kronan antagbara uppgörelser med markägare och andra rättssinnehavare icke kunnat träffas vid markförvärven för Bråvalla flygflottiljs räkning ha erforderliga områden exproprierats. Härvid komma ersättningsbeloppen att uppgå till avsevärt högre belopp än som ursprungligen beräknats beroende bland annat på att kronan i expropriationsdomen ålades att inlösa ett större område jämte flera byggnader än flygförvaltningen räknat med. Betydande räntebelopp bidrogo även till att öka ersättningsbeloppen.

De utdömda beloppen ha i räntebesparande syfte redan förskjutits av flygförvaltningen. Medel torde böra anvisas för att täcka vad sålunda förskjutits. Härjämte böra medel beräknas för de av flygförvaltningen anmälda ytterligare erforderliga utgifterna för ifrågavarande markförvärv. I likhet med förvaltningen anser jag, att förutnämnda belopp av 140 000 kronor för byggnadsförbud mot flyghinder bör disponeras för merkostnadernas bestridande. Jag beräknar dock icke något tillägg å detta belopp för prisstegringar. Såsom jag anfört under punkten 7 vid anmälan av vissa merkostnader för markförvärv inom försvarsbeslutets kostnadsram beräknar jag ej några medel för bestridande av kostnader för administration. Då merkostnaderna beräknats till 650 000 kronor, torde sålunda nu böra anvisas ett belopp av (650 000 — 140 000 =) 510 000 kronor för ändamålet. Beloppet torde såsom hänförande sig till ett före 1942 års försvarsbeslut beräknat anslagsändamål böra anvisas såsom särskilt investeringsanslag.

Under hänvisning till vad jag under punkten 7 anfört upptager jag även här dels ett belopp av 192 000 kronor för markförvärv för bombfällnings- och skjutplatser, dels ock ett belopp av 26 000 kronor för markförvärv för flygfältsarbeten vid Södermanlands flygflottilj. Medelsbehovet uppgår härigenom tillhopa till (510 000 + 192 000 + 26 000 =) 728 000 kronor.

Utskottet.

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet, att medel böra beräknas för täckande av de uppkomna merkostnaderna för markförvärv m. m. för Bråvalla flygflottilj, tillhopa 650 000 kronor. Mot förslaget att för merkostnadernas bestridande taga i anspråk det för kostnader i anledning av byggnadsförbud mot flyghinder tidigare beräknade beloppet å 140 000 kronor har utskottet intet att erinra. Det därefter återstående merkostnadsbeloppet, 510 000 kronor, finner utskottet böra i enlighet med statsrådets förslag anvisas under särskilt investeringsanslag.

Förslaget att under samma anslag anvisa dels ett belopp av 192 000 kronor för markförvärv för bombfällnings- och skjutplatser, dels ock ett belopp av 26 000 kronor för markförvärv för flygfältsarbeten vid Södermanlands flygflottilj har utskottet funnit sig böra biträda.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må till *Merkostnader för vissa markförvärv för flygvapnet m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 728 000 kronor.

Stockholm den 9 april 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Lindström, Gränebo, Larsson, Heiding, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Ekströmer, Gillström, Petersson, Rosenberg* och *Hesselbom*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Falla, Bergström, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Pettersson* i Dahl, *Holmström, Boman* i Kieryd och *Persson* i Vinberg.

Reservationer:

1) vid *punkten 5:o* (Vissa byggnadsarbeten m. m., s. 25—61) av herrar *Heiding* och *Mannerskantz*;

2) vid *punkten 7:o* (Vissa byggnadsarbeten m. m., s. 64—82) av herr *Pettersson* i Dahl.
